

॥ श्रीः ॥

-*-

आनन्दवनविद्योतिसुमनोभिः सुसंस्कृता ।

सुवर्णाङ्कितभव्याभशतपत्नपरिष्कृता ॥ १ ॥

चौखम्बा-संस्कृतग्रन्थमाला मञ्जुलदर्शना ।

रसिकालिकुलं कुर्यादमन्दामोदमोहितम् ॥ २ ॥

स्तवकः—८२

चौखम्बा-संस्कृत-ग्रन्थमाला.

(ग्रन्थ संख्या. २२)

आख्यातचन्द्रिका

नाम

क्रियाकोशः, श्रीभट्टमल्लविरचितः ।

वैशाखपक्षनीयेन, महामहोपाध्याय श्रीपरवस्तु भगवद्वेङ्कटरङ्गनाथा-
चार्यार्यवरगुरुपौत्रेण, तत्पादसेवासमधिगतविद्यावैशद्येन

वेङ्कटरङ्गनाथस्वामिना आर्यवरगुरुणा

पदसूच्यादिविन्यासपूर्वकं संशोधितः ।



काश्याम्

विद्याविलासनाम्नि यन्त्रालये, हरिदासगुप्तेन

संमुद्र्य प्रकटीकृतः ।

सन् १९०४ ईस्वी.

वैक्रमसंवत् १९६१.

शालिवाहन संवत् १८२१.

शुभम् ।

प्रमेयसूची ।



पत्रसंख्या.

१ भूमिका.	१—४
२ प्रशस्तिश्लोकौ.	१
३ ग्रन्थारम्भः.	
भावविकारवर्गः.	१
बुद्धिवर्गः.	३
अन्तःकरणवृत्तिवर्गः.	६
वाक्क्रियावर्गः.	९
ध्वनिक्रियावर्गः.	१२
प्रथमकाण्डसमाप्तिः.	१३
मनुष्यचेष्टावर्गः.	१४
ब्रह्मचेष्टावर्गः.	१८
क्षत्रियचेष्टावर्गः.	२०
वैश्यचेष्टावर्गः.	२८
शूद्रचेष्टावर्गः.	३२
द्वितीयकाण्डसमाप्तिः.	३४
प्रकीर्णकवर्गः.	३५
सनाद्यन्तवर्गः.	३५
नानार्थवर्गः.	३९
आत्मनेपदपरस्मैपदवर्गः.	४७
तृतीयकाण्डसमाप्तिः.	५०
४ पदसूची.	१—४२
५ पर्यायार्थसूची.	१—१३
६ शुद्धपाठः, पाठभेदश्च.	१—३



भूमिका ।

वन्दे श्रीपरवस्तुश्रीवासगुरोः पदाश्रितं तनयम् ।

वेङ्कटरङ्गेशगुरुं रामानुजमुनिदयोल्लसितबोधम् ॥

इह खलु जगत्प्रसिद्धासु सर्वास्वपि भाषासु गीर्वाणसंस्कृता-
दिशब्दैर्व्यवहियमाणा आर्यभाषैवातिप्राचीनेति निर्विवादमेव ।

सा च भाषा नामाख्यातादिभेदेन चतुर्धा विभक्ता श्रीमता
यास्कंन—“तद्यान्येतानि पदजातानि नामाख्याते चोपसर्गनिपा-
ताश्च” इति ।

तत्र सत्त्वप्रधानानां नाम्नां समाप्तायरूपेणार्थबोधका भट्ट-
हलायुधादिप्रणीताः निघण्टुकोशाद्यपरनामधेयाः प्रसिद्धाएव
निबन्धाः ।

भावप्रधानानामाख्यातानां समाप्तायरूपेणार्थबोधकाः कोशा
बहुभिः प्राचीनैः प्रणीता इति . तत्तद्याख्यातृभिः स्थायग्रन्थेषु प्रमा-
णतयोपन्यस्तैर्वाक्यैर्ज्ञायते । तत्र च मद्रूढिष्टिपथं गतास्त्वेते—(१)
भट्टमल्लविरचिता आख्यातचन्द्रिका, (२) विद्यानन्दस्य क्रियाकला-
पः, (३) वीरपाण्ड्यस्य क्रियापर्यायदीपिका, (४) रामचन्द्रस्य क्रिया-
कोशः, (५) कविसारङ्गस्य ? प्रयुक्ताख्यातमञ्जरी, (६) गुणरत्नसूरेः
क्रियारत्नसमुच्चयः, (७) दशबलस्य (वरदराजस्य वा) धातुरूपभे-
दः (८) हलायुधस्य कविरहस्यम् । तेषु चायमाख्यातचन्द्रिकाख्यः
क्रियाकोशो मल्लिनाथादिभिः प्रामाणिकैः व्याख्यातृशिरोमणिभिः
प्रमाणीकृतः, यतस्सर्वेष्वपि क्रियाकोशेषु प्रशस्तः । अस्य च कर्ता
भट्टमल्लः कतमं देशं कतमं च कालं मण्डयामासेतित्विदानीं न नि-
श्चेतुं शक्यते । परं तु नामलिङ्गानुशासनकर्तुरमरसिंहाभवीनः,
ख्रिस्ताब्दीयचतुर्दशशतकस्यमल्लिनाथात् प्राचीन इति चानुमीयते ।
यत आख्यातचन्द्रिकायाः काण्डवर्गादिरीतिरमरकोशानुसारिणी,
यतश्च आख्यातचन्द्रिकां प्रमाणत्वेनोद्धृतवत्सु मल्लिनाथएव प्राचीनः ।

आख्यातचन्द्रिकाप्रमाणयितारस्त्वेतेः—(१) मल्लिनाथसू-
रिः, (२) अमरकोशटीकासर्वस्वकारोबन्धघटीयस्सर्वानन्दः, (३)
मल्लिनाथसूरिसूनुः कुमारस्वामी, (४) कविकल्पद्रुमव्याख्या-
ता दुर्गादासः, (५) अभिज्ञानशाकुन्तलव्याख्याता राघव-

भट्टः, (६) रामायणचम्पूव्याख्याता रामचन्द्रः (७) मनोरमाकृ-
द्भट्टोजीदीक्षितः (८) सटीकराघवनैषधीयकाव्यकर्ता हरदत्तसूरिः ।

आख्यातचन्द्रिकां मुमुद्रयिषुभिः श्रीमद्भिरस्मत्पितृचरणैः
सर्वशास्त्रस्वतन्त्रविषयैः प्रातःस्मरणीयनामधेयैः श्रीनिवासज-
गन्नाथस्वामिभिरार्यवरगुरुभिः लिङ्गं वंशोज्ज्वलबहुभाषावैज्ञानिकल-
क्ष्माजीपण्डितस्य उत्कलमातृकायाः आन्ध्राक्षरेषु पुत्रिका लेखितु
मारब्धा, तेषु परमपदमलङ्कुर्वाणेषु मया सम्पूरिता । मुमुद्र
यिषति च मयि मधुरेशपुर(Madras)स्य राजकीयप्रधानपाठशालासं-
स्कृतोपाध्यायः(Professor of Sanskrit, Presidency College)
राजकीयप्राचीनलिखितपुस्तकालयाध्यक्षः(Curator, Govern-
ment Oriental Mss. Library)एम. ए. उपपदधारी श्रीशेषगि-
रिशस्त्री १८९३—९४ वत्सरीयविज्ञापनायां(Report of a
search for Sanskrit and Tamil manuscripts for the
year 1893-94.)आख्यातचन्द्रिकाविषयिणीं स्वीयां मुमुद्रयिषा मेवं
व्यक्त्यकरोत्ः—Akhyatachandrika is a short treatise on
verbs written by Bhattamalla. I have not seen the
work noticed in any of the catalogues of Sanskrit
manuscripts published in India or elsewhere. ** From
the above description, it will be clearly seen that the
work will be a very useful guide to the students
learning Sanskrit and has a high educational value
in consideration of which I intend editing it with notes
and making it accessible to students studying Sanskrit
in schools and colleges in this Presidency. ततो मत्पुस्तके-
नापि प्रोत्साहयितुकामः पत्रमेव मलिखम्ः—I see from your
report on manuscripts that you are just going to
get printed Akhyatachandrika of Bhattamalla with
index and notes so that it may be useful for students.
Sometime ago I got a manuscript of the same in Uriya
character and have translated it into Telugu with the
object of getting it printed myself. Now as you have

undertaken to do that work with additions which may be great used to students. I have the honor to write you I am ready to send the manuscript if you think it worth your perusal. तदुपरि तत्प्रेषितं प्रत्युत्तरम्:—Many thanks to you for your kind letter. I shall be much obliged to you if you send the Telugu transcript which you have made from the Uriya Ms. of the Akhyatachandrika of Bhattamalla. I have already secured three copies of the work from the three different countries, Salem, Kumbakonam and Mysore. Your transcript which comes from the Uriya Ms. must be very important. *** (25th. June 1900).

ततो मत्पुस्तकस्य प्रतिकृतिः प्रेषिता । सोऽपि तत्प्राप्तिमनुमोदय-
न्नेवमलिखत्:—Many thanks to you for the copy of the Akhyatachandrika, which you were kind enough to send me and also for the careful collation you made of the transcript with the original. ** The work will be printed with an introduction, wherein I shall express my obligation to you for the good copy which have kindly secured for me. (29th. January 1901).

एवं न्यस्तभरेऽपिमयि दैवदुर्विपाकेन तस्य स्वर्गवासेन तत्रापि
विघ्नमनुभूय पुनरपि मय्येवाविशदाख्यातचन्द्रिकामुद्रणभारः ।
शेषगिरिशाल्मिसमीपप्रेषितमन्मातृकाविषये तत्पुत्रसकाशे पत्रद्वारा
स्वयं गत्वा च कृतोपि यत्नः न फलेग्रहिरभूत् । 'पुस्तकं वनिता वित्तं
परहस्तगतं गतम्' इति ह्याभाषकः ।

नानाविधापूर्वमहाग्रन्थसम्पादनरसिकस्य काशीस्थस्यास्मन्मि-
त्रवर्यस्य श्रीगोविन्ददासमहोदयस्य प्रेरणया चौखम्बासंस्कृतपु-
स्तकमालाव्यक्षोऽनेकापूर्वमहानिबन्धप्रकाशनरसिकः श्रेष्ठश्रेष्ठः
श्रीहरिदासगुप्तः स्त्रीयपुस्तकमालायामेनामाख्यातचन्द्रिकां प्रचिका-
शयिषुर्मय्येव शोधनभारं न्यधादिति दूरदेशस्थो विघ्नैर्मुहुर्मुहुः प्रति-
हन्यमानोऽप्यहमेतत्कार्यसम्पादनाय प्रावर्तिषि ।

एतन्मुद्रणाधारभूता मातृकास्त्वेताः—

१ श्रीलिङ्गवंशोद्भवानेकभाषावैज्ञानिकलक्ष्मजीपण्डितस्योत्क-
लाक्षरमयी तालपत्रमातृका । एतत्पठने श्रीमता महाराज-श्रीवि-
क्रमदेववर्मणाऽस्मन्मित्रप्रकाण्डेन यः सहायो ऽकारि तदुपकारव-
र्णनेऽशक्तस्तं महाराजमनामयदीर्घायुष्ट्याशिषा योजयामि ।

२ श्रीविजयनगरमहाराजांगलपाठशालासंस्कृतप्रधानोपाध्यायस्य
मेडेपल्लिवेङ्कटरमणपण्डितस्य मातृका आन्ध्राक्षरमयी ब्रह्मचेष्टावर्गान्ता.

३ मैसूरराजकीयप्राच्यकोशागार(Mysore Govt. Oriental
Library) स्था १०९ सङ्ख्याका कर्णाटलिपिलिखिता प्रथमपत्ररहिता
प्राचीनकागजपत्रमयी । एषा च तत्कोशागाराध्यक्षस्य बि.ए.उपपद-
धारिणोऽस्मन्मित्रवर्यस्य श्रीमहादेवशास्त्रिणः कृपया यावत्संशोधनम-
स्मन्निकटे स्थापितेति तन्महाशयस्योपकारं वर्णयितुमक्षमः तस्य धन्य-
वादं प्रकाशयामि । तस्य चान्ते “रौद्रिसंवत्सरअधिकआश्वीजमासे
सितपक्षे द्वितीयाश्नुवासरे...रुनगरस्थितसञ्जीवय्यपुत्रकेशवप्पेन
लिखितम् ” इति लेखनसमयो वर्तते ।

एतन्मातृकात्रयाधारेणैकां पुत्रिकां निष्पाद्य, आख्यातमञ्जरी—
क्रियाकोश—कविकल्पद्रुम—धातुपाठ—धातुवृत्ति—कविरहस्यादि-
ग्रन्थसहायेन यथामति संशोध्य च तदनुसारेणैषा मुद्रणा निर-
वर्त्यतेति शम् ।

गच्छतः स्खलनं कापि भवत्येव प्रमादतः ।

हसन्ति दुर्जनास्तत्र समादधति साधवः ॥

गुणदोषौ बुधो गृह्णन्निबुक्ष्वेलाविवेश्वरः ।

शिरसा श्लाघते पूर्वं परं कण्ठे नियच्छति ॥

विशाखपत्तनम्

१—९—०४

}

इति विज्ञापयति

वेङ्कटरङ्गनाथस्वामी.

॥ श्रीः ॥

प्रशस्तिश्लोकौ ।

श्रीमतो भद्रमल्लाख्यान्निःसृतैषा कलानिधेः ।

विद्वज्जकोरैरास्त्राद्या भवत्वास्यातचन्द्रिका ॥ १ ॥

प्रथोमूर्तेर्भगवतः संप्रवृत्ता प्रसादतः ।

त्रैलोक्यचक्षुर्भूतस्य तस्य प्रीत्यै प्रकल्पताम् ॥ २ ॥

॥ श्रीमते ह्यग्रीवाय नमः ॥

॥ नमः परमर्षिभ्यः ॥

भट्टमल्लविरचिता ।

आख्यातचन्द्रिका ॥

प्रथमकाण्डः ।

भूवार्यादिप्रकृतये पुरुषत्रयमूर्तये ।

सदाख्यातपदायास्मै परस्मायात्मने नमः ॥ १ ॥

संस्मृत्य गुरुपादाब्जे भट्टमल्लेन रच्यते ।

व्युत्पित्सूनां प्रमोदार्थमेकार्थाख्यातपद्धतिः ॥ २ ॥

अथ भावविकारवर्गः ॥

(१) सत्तायामस्ति भवति विद्यते (२) चाथ जन्मनि ।

उत्पद्यते जायते च प्ररोहत्युद्भवत्यपि ॥ ३ ॥

निर्वर्तते संभवति (३) सिद्धौ सिध्यति राध्यति ।

निष्पद्यते च राप्नोति साप्नोति फलतीति च ॥ ४ ॥

(४) वर्तते तु वसत्यास्ते ध्रियते चावतिष्ठते ।

क्षियति स्थलति स्थित्वां मठत्यपि च तिष्ठति ॥ ५ ॥

(५) जीवे बलत्यूर्जयति श्वसित्यनिति जीवति ।

अन्यते-ऽथ प्राणिति च समनित्युदनित्यपि ॥ ६ ॥

व्यनित्यपानिति प्राणवृत्तिष्वारख्यातपञ्चकम् ।

- (६) कृच्छ्रजीवे क्षञ्जयति कठस्यातङ्कति त्रयम् ॥७॥
- (७) परिणामे परिणमत्यात्मने ऽपि विवर्तते ।
 संपद्यते कल्पते (८) ऽथ वृद्धौ बृंहति वर्धते ॥८॥
 आप्यायते स्फायते च श्वयत्युध्नोति बर्हति ।
 आपूर्यते पुष्पयति च पौषत्युध्यति पूषति ॥ ९ ॥
 बंहते मंहते मेध्यसेधते च विपोलति ।
 नीवत्सपि स्थूलयते तथा पीवति मीवति ॥१०॥
 महीयते च वठति विपोलयति तीवति ।
 क्रमते प्यायते स्फीतीभवति प्रथते ऽपि च ॥११॥
 क्रम्यते प्रसते तौति तवीति च्छान्दसौ कचिद् ।
- (९) स्फुटति स्फोटते फुल्लत्युन्मीलसपि पुष्पयति ॥१२॥
 विजृम्भते विकचते विकासे विकससपि ।
- (१०) मीलति स्मीलति क्ष्मीलयेते संकुचतीति च ॥१३॥
 कूणयसपि संकोर्चे मुकुलीभवतीति षट् ।
- (११) अथो जरायां जरति सप्त जीर्यति भीर्यति ॥१४॥
 जूर्यते जारयति च जिनाति च जृणाति च ।
- (१२) दलति स्फोटति विशीर्यते फलति शीयते ॥१५॥
 द्राडते ऽमी विशरणे ध्राडते चाष्ट सीदति ।
- (१३) अल्पत्वे लिश्यते कृश्यसमी हसति चुण्डते ॥१६॥
 चत्वारो (१४) ऽथ दरिद्राति व्युध्नोति व्युध्यतीसपि ।
 दरिद्रत्वे त्रयो (१५) ऽथापक्षीयते चापि दीयते ॥१७॥
 अपक्षये जायति चापक्षयसपि दस्यति ।
 तस्यसपि क्षायति च सायतीति षडाष्टकम् ॥१८॥
- (१६) सप्त प्रध्वंसते ऽप्येति विनश्यति विलीयते ।
 प्रलीयते विनाशे ऽमी स्यू रिण्यति विपद्यते ॥१९॥

- (१७) परैति प्रैति मरणे प्रियते च प्रमीयते ।
 सतिष्ठते समाप्नोति विरमत्यारमत्यपि ॥२०॥
 पर्यवस्यत्युपरमत्यात्मनेपदसंस्थितौ ।
 (१८) निर्वाति निर्वायति विध्यायत्युद्रायतीति च ॥२१॥
 उद्राति शाम्यतीत्येते तेजसो विरतौ तु षट् ।
 इति भावविकाराः षट् सभेदाः प्राय ईरिताः ॥२२॥
 इति भावविकारवर्गः ।

——
 अथ बुद्धिवर्गः ॥

- (१) स्फूर्तौ सप्ताविरस्त्याविर्भवति प्रादुरस्ति च ।
 प्रादुर्भवति निर्भाति स्फुरति प्रतिभासते ॥२३॥
 (२) वेत्ति जानाति जानीते वेद बोधति बुध्यते ।
 निबोधते चेतयते मन्यते प्रतिपद्यते ॥२४॥
 प्रेक्षते पण्डते प्रत्येत्यवगच्छति चेतति ।
 मनुते चोपलभते वेति वेदयतेऽञ्चति ॥२५॥
 ज्ञाने मानयते संवेच्यात्मनेऽयमकर्मकः ।
 गृह्णात्यपि च गृहीते चिकेत्ति च चिकेति च ॥२६॥
 एतौ छन्दसि केषां चित् ज्ञानार्थाः षट् च विंशतिः ।
 धातू च नीवदी ज्ञानविषयौ स्तः क्व चिद्यथा ॥२७॥
 विद्यासु नयते प्राज्ञो वदते तासु पण्डितः ।
 (३) चित्तेमनस्युरसितः करोति कुरुते परे ॥२८॥
 मनसा गोचरीकारे (४) मनस्वित्वे मनस्यति ।
 (५) मेधायति तु मेधायां त्रयं मेदति मेदते ॥२९॥
 (६) विभ्राम्यति विपर्येति विपर्यस्यति विभ्रमे ।
 भ्रमति भ्राम्यतीत्येते (७) विमतौ तु विमायति ॥३०॥
 विमन्यते विवदते तथा विप्रतिपद्यते ।

- (८) संशये पञ्च संदेग्धि संदिग्धे विचिकित्सति ॥३१॥
 संशेते च विशेते च(६)वितर्कयति तूहते ।
 मीमांसते स्यमयते वितर्के विमृशत्यपि ॥३२॥
 विन्ते चोत्पश्यति परामृशत्युत्प्रेक्षते तथा ।
 तावप्युपालोचते द्वौ पर्यालोचतइत्यमू ॥३३॥
 विचारयति संपृच्छत्यात्मने ऽयमकर्मकः ।
 संप्रधारयतीत्येते समर्थयतइत्यपि ॥३४॥
- (१०) शङ्कायां रगतीति स्याद्रेकते शङ्कते त्रयम् ।
 (११) संभावयति तुल्यार्थाववकल्पयतीत्यमू ॥३५॥
 (१२) विस्रम्भते तु ऽत्येति विश्वासित्याश्वसित्यपि ।
 श्रद्धते श्रद्धधातीति विश्वासे प्रश्वसित्यपि ॥ ३६ ॥
 (१३) विवेके तु विवेवेक्ति विविनत्स्यात्मने ऽप्यमू ।
 (१४) निश्चिनुते निर्णयते निर्णयति च निर्णये ऽध्यवस्यति च ॥३७॥
 निष्ठङ्कयति च सप्त च निर्धारयतीह निश्चिनोति स्युः ।
 (१५) संकल्पयति संकल्पे ऽभिसंधत्तजदीक्षते ॥ ३८ ॥
 (१६) लक्ष्मीकरोत्युद्दिशति चोद्देशे ऽपदिशत्यपि ।
 साक्षात्करोत्यात्मने ऽपि प्रत्यक्षे ऽध्यक्षयत्यपि ॥३९॥
 साक्षयत्यपि चाध्यक्षीकरोत्यनुभवत्यपि ।
 (१७) मिमीते मीयते माति मिनोति मिनुते तथा ॥ ४० ॥
 प्रमानुमोपमासु स्युः प्रानूपादीन्यनुक्रमात् ।
 (१८) ध्याने चिन्तयति ध्यायत्यमी भावयति त्रयः ॥४१॥
 (१९) स्मरणे त्वभिजानाति स्मरसध्येति च त्रयम् ।
 (२०) प्रतिजानाति चोत्कण्ठत्युत्कण्ठयति मण्ठते ॥ ४२ ॥
 उत्कण्ठते चोत्कण्ठायामाध्यायत्युन्मनायते ।
 (२१) दैवं पर्यालोचयतीत्यर्थे राध्यति चेष्टते ॥ ४३ ॥

- (२२) प्रत्यभिजानात्यभिसंधत्तेऽप्यनुसंधधाति समाः ।
प्रतिसंधत्ते प्रत्यवमृशति प्रतिसंधधातीति ॥ ४४ ॥
- (२३) विस्मृत्यां विस्मरति च स्पृहति प्रस्मरत्यपि ।
- (२४) मोहे विचेतीभवति विमुहति च मूर्च्छति ॥ ४५ ॥
युप्यत्यष्टौ विलुभति रुप्यत्यृच्छति लुप्यति ।
- (२५) प्रयुच्छति स्रम्भते चानवधाने प्रमाद्यति ॥ ४६ ॥
विमनीभवतीति स्युः पञ्चामी विमनायते ।
- (२६) समादधात्यवदधात्यमी प्रणिदधाति च ॥ ४७ ॥
आत्मनेऽपि त्रयं शीलत्यवधाने (२७) ऽथ संश्रवे ।
आशृणोति प्रतिशृणोत्यभ्युपैत्यभ्युपेयते ॥ ४८ ॥
आतिष्ठते ऽवगिरते, प्रतिजानीतइत्यपि ।
सङ्गिरते संशृणोतीत्यात्मनेऽयमकर्मकः ॥ ४९ ॥
समादधात्यात्मने ऽपि मुणत्यभ्युपगच्छति ।
- (२८) उरर्यग्यूर्यूररीभ्यः करोति कुरुते परे ॥ ५० ॥
प्रसौत्यभ्यनुजानाति प्रसवत्यनुमन्यते ।
शूपति स्मानुमनुते ऽप्यनुज्ञाया (२९) मथेक्षणे ॥ ५१ ॥
निर्वर्णयति निध्यायत्यालोकयति पश्यति ।
आलोकते लक्षयते निभालयतईक्षते ॥ ५२ ॥
निरूपयत्यपि निशामयते च विचायति ।
विवलत्यात्मने ऽपि द्वौ लक्षयत्यपि लोचते ॥ ५३ ॥
चष्टे छन्दसि सम्पश्यत्यात्मने स्यादकर्मकः ।
- (३०) शृणोत्याकर्णयति च तद्वन्निशमयत्यपि ॥ ५४ ॥
निशाम्यतीति श्रवणे (३१) घ्राणे जिघ्रति शिङ्घति ।
- (३२) स्पृशत्यामृशति स्पर्शे लुपत्यालभते च षट् ॥ ५५ ॥
स्पशति स्पशते (३३) लेढि त्वास्वादे रसयत्यपि ।

लागयत्यास्वादयति लीढे राकयतीति षट् ॥५६॥

इति बुद्धिवर्गः ।

अथ अन्तःकरणवृत्तिवर्गः ।

- (१) लषते लष्यति लषत्याशास्ते माङ्गतीप्सति ।
 आकाङ्क्षति स्पृहयति नाथते वाष्टि वाञ्छति ॥५७॥
 आशंसते कामयते लष्यते वाङ्गतीच्छति ।
 लिप्सते हर्षयतीच्छायां खट्यप्यनुरुध्यते ॥५८॥
 विंशतिः स्यु (२) भ्रूणयते त्वपि लुभ्यति गृध्यति ।
 ककते चार्थयति च गाध्न्ये षट् स्युर्धनायति ॥५९॥
- (३) क्रमते क्रम्यते यस्यत्युद्युङ्क्ते चोत्सहत्यपि ।
 आराधयत्युत्सहतएषते संयसत्यपि ॥६०॥
 यसत्यपि प्रयतते संयस्यति च जेहते ।
 वेहते षोडशोत्साहे वाहते ऽमी व्यवस्यति ॥६१॥
- (४) विप्रीयते ऽपरजति द्वेष्टि द्वेषे ऽपरज्यति ।
 विरुणाद्धि विगृह्णाति पञ्चामी चात्मनेपदे ॥ ६२ ॥
- (५) वैरायते स्पर्धते च (५) विराध्नोत्यभ्यसूयति ।
 सूक्ष्मतीक्ष्ण्यति चेर्ष्यायामीर्ष्यत्यपि च भर्त्स्यते ॥६३॥
- (६) मोदते ह्लादते माद्यत्यानन्दति च तुष्यति ।
 हृष्यति प्रीयते निर्वात्यपि नन्दति तूषते ॥ ६४ ॥
 निर्वृणोत्यात्मने मुखयत्येते प्रीतौ मुखायते ।
 प्रचेतीभवतीत्येवं प्रमनीभवतीति च ॥ ६५ ॥
 सुमनायतइत्येवं सुमनीभवतीत्यपि ।
- (७) ह्रियां ह्रीच्छति जिह्मेति लज्जते च हृणीयते ॥ ६६ ॥
 ब्रीड्यति त्रपते मन्दाक्षयत्यप्यष्ट लज्जते ।
- (८) बिभेति त्रस्यति दरत्येवं त्रसति भेषते ॥ ६७ ॥

विनक्ति भ्यसते चैव दर्भयत्यपि दर्भति ।

भेषत्युद्विजते भीत्यां व्यथते द्वादशेरिताः ॥ ६८ ॥

(९) तितिक्षते ऽधिकुरुते क्षान्तौ सहति सहति ।

मृष्यतीदं मर्षति चेत्यात्मने ऽपि चतुष्टयम् ॥ ६९ ॥

क्षाम्यत्येवं क्षामयति क्षमते परिमृष्यति ।

तथा मर्षयति क्षम्पयति साहयतीति च ॥ ७० ॥

(१०) अवधीरयति यातयत्यवजानाति हेडते ।

विमानयत्यट्टयति सुट्टयत्यवमन्यते ॥ ७१ ॥

होडते हिण्डते रौडत्येते शेडति सेडति ।

करोत्यधस्तिरोभ्यां चात्मनेऽवगणयत्यपि ॥ ७२ ॥

अनादरे स्माययते तथा परिभवत्यपि ।

मड्डते त्वात्मने विप्रकरोति निकरोति च ॥ ७३ ॥

त्रयो ऽतिसंदधात्येते (११) विचति च्छलयत्यपि ।

प्रलोभयत्यपि शठत्युल्लापयतइत्यपि ॥ ७४ ॥

दभ्नोति विप्रलभते प्रतारयति वञ्चने ।

अमी वञ्चयते गर्धयति (१२) चाथ जिघांसने ॥ ७५ ॥

जिघांसति दुहति चापराध्नोत्यपराध्यति ।

अवराध्यत्यपकरोत्येते ऽपकुरुते ऽपि च ॥ ७६ ॥

चिरिणोति रिणोत्येवं क्षिणोति जिरिणोति च ।

दाशनोति च दृणोत्याहुः पदानि च्छान्दसानि षट् ॥ ७७ ॥

(१३) कुप्यति क्रुध्यति क्रोधे भामते भामयत्यपि ।

चण्डते रोषयति च मन्तूयति च रुष्यति ॥ ७८ ॥

गुध्रात्येवं संरभते ऽथो गृह्णात्यात्मने ऽप्यदः ।

आग्रहे ऽभिनिविशते (१४) कृपायां करुणायते ॥ ७९ ॥

कृपायते चानुकम्पते ऽनुक्रोशत्यृतीयते ।

- घृणायते च दयते क्रपते ऽभ्युपपद्यते ॥ ८० ॥
 प्रसीदत्यनुगृह्णाति चात्मने ऽयं (१५) विषीदति ।
 शोचतीति च शोके द्वे (१६) त्रयो ऽनुशयवाचिनः ॥ ८१ ॥
 अनुशेते ऽनुतपति स्युर्विप्रतिसरत्यमी ।
 (१७) कन्दति क्रन्दति क्लन्दत्यस्रयत्यपि रोदिति ॥ ८२ ॥
 बाष्पायते विलपति तेवते परिदेवते ।
 क्रोशति क्लिन्दते क्लिन्दत्येते द्वादश रोदने ॥ ८३ ॥
 (१८) अनुरज्यत्यनुरजत्यात्मने भिन्दयत्ययम् ।
 (१९) मेद्यति स्निह्यति स्नेहे प्रीयते सप्त मेदते ॥ ८४ ॥
 गर्वे ऽभिमन्यते गर्वयते कर्वति खर्वति ।
 हृष्यति स्माभिमनुते गर्वत्युद्यति दृष्यति ॥ ८५ ॥
 क्षीबते शौटति कडत्यपि हर्षति कण्डते ।
 माद्यत्यहंकरोत्यात्मने (२०) ऽप्युन्मादे तु लोडति ॥ ८६ ॥
 म्लेटत्युन्माद्यति म्रेडत्येते लेड्यति लोड्यति ।
 (२१) ताम्यति श्राम्यति ग्लानौ खिन्ते खिन्दति खिद्यते ॥ ८७ ॥
 ग्लायति क्लाम्यति परिम्लायति क्लामतीति च ।
 निर्विद्यते चोपति च ग्लेपते (२२) ऽप्यथ दूयते ॥ ८८ ॥
 क्लिश्यते व्यथते तंतस्यति पम्पस्यतीति च ।
 दुःखायते दुःख्यति च दुःखे कृच्छ्रायते ऽष्टकम् ॥ ८९ ॥
 (२३) बीभत्सते च बीभत्से जुगुप्सत इतीर्यते ।
 (२४) प्रमीलतीति तन्द्रयां स्याद् घूर्णते प्रचलायते ॥ ९० ॥
 (२५) जम्भते जृम्भते चापि नृम्भे जंजभ्यते त्रयम् ।
 (२६) शेते द्रायति निद्राति संसस्ति स्वपितीति च ॥ ९१ ॥
 निद्रायते संविशति निद्रायां संस्ति मन्दते ।
 (२७) वलते परिवृत्तौ स्याद् घोटते परिवर्तते ॥ ९२ ॥

(२८) प्रबुध्यते च जागर्ति द्राहते जागरे अथम् ।

इत्यन्तःकरणावृत्तिवर्गः ।

अथ वाचिकशास्त्रवर्गः ॥

- (१) आचष्टे वक्ति वदति रपत्याख्याति भाषते ।
ब्रूते ऽभिधत्ते गदति व्याहरत्यपि जल्पति ॥६३॥
ब्रवीत्यभिदधाति व्याहरते कथयत्यपि ।
शृणात्युदीरयत्युक्तौ कीर्तयत्यालपत्यपि ॥६४॥
भग्रात्यपि वचत्येके वाचयत्यपि शंसति ।
- (२) पठत्यधीते ऽध्ययने चर्चयत्यपि चर्चति ॥६५॥
आमनत्युपयुङ्क्ते च गमयत्यपि शिक्षते ।
- (३) शिक्षणे ऽध्यापयति च शिक्षयत्यनुशास्ति च ॥६६॥
- (४) वेदमाचष्टइत्यर्थे वेदापयति संमतम् ।
- (५) संस्तौत्यभ्यस्यति परिचिनोतीत्यात्मने ऽप्यमी ॥६७॥
स्युः शीलयति च गुणयत्याभ्रेडयति शीलने ।
- (६) सत्यापयति सत्योक्तौ(७)कुन्द्रयत्यनृतोदिते ॥६८॥
- (८) असम्यगुक्तौ शठयत्येवं श्वठयति द्वयम् ।
- (९) अपशद्वयति म्लेच्छत्यपभ्रंशयतीत्यपि ॥६९॥
म्लेच्छयत्यपशब्दे स्युरपभाषतइत्यमी ।
- (१०) स्वलति श्लेषति श्लेषत्यन्यत्वे ऽन्यथयत्यपि ॥१००॥
- (११) मिथ्याकारयते त्वेतदन्यथात्वे ऽसकृत्कृते ।
- (१२) शपते शप्यति शपत्याक्रोशत्यपि शप्यते ॥१०१॥
बेटत्याक्रोशने ऽमी षडथ (१३) मिथ्याभिशंसने ।
अभ्याख्यात्यप्यभिशपत्यभ्याचष्टे ऽभिशंसति ॥१०२॥
- (१४) जुगुप्सते वाचयति प्रवदत्यपि गर्हते ।

- वयः क्षिपत्यात्मने ऽपि चोपक्रोशति निन्दति ॥१०३॥
 निसः परेश्व वदति गल्हत्यपि च गल्हते ।
 निंदायां स्युः कुत्सयते क्षिपयपकरोसमी ॥१०४॥
 (१५) भर्त्सयते तर्जयते संतर्जति लजति लाजति च ।
 लंजति लांजति तुल्याः तर्जयति च दृश्यते कविषु ॥१०५॥
 (१६) प्रतिभिन्ते प्रतिभिनच्युपालभतइत्यपि ।
 उपालम्भे(१७)सनिन्दे तु परिभाषतइत्यदः ॥१०६॥
 (१८) स्तौति स्तुते नुवति नौति पनायतीद्रे
 स्तुत्यामृचत्यपि पणायति च स्तवीति ।
 स्युर्वन्दते ऽर्कयति चैडयति प्रशंस-
 खेतानि पञ्चदश दीव्यति मन्दते च ॥१०७॥
 (१९) कथ्यते स्तोमयति च श्लाघते शाडते ऽपि च ।
 शीभते शल्भते शाठयते स्युस्सप्त कथने ॥१०८॥
 (२०) कवते वर्णयति च कवित्वे कवयत्यपि ।
 (२१) उपश्लोकयतीत्येतच्छ्लोकोपस्तवनार्थकम् ॥१०९॥
 (२२) यज्ञेषु शंसतीत्यृग्भिः(२३)स्तुते स्तौतीति सामभिः ।
 (२४) शास्त्रे* प्रतिगृणातीति प्रोत्साहे ऽनुगृणाति च ॥११०॥
 (२५) स्यात्प्रसभिवदत्याशीर्वादत्राशास्तइत्यपि ।
 (२६) निबध्नाति ग्रन्थति च ग्रन्थनाति श्रन्थयत्यपि ॥१११॥
 श्रन्थति वटयस्त्रं पटयत्यपि गुम्फति ।
 गुफत्येकादश ग्रन्थे दृभति ग्रन्थयत्यपि ॥११२॥
 (२७) समाहरति संक्षेपे संगृह्णाति समस्यति ।
 संक्षिपत्यात्मने ऽप्येते संक्षिप्यति तनक्ति च ॥११३॥
 * यन्त्रयत्यपि संक्षिप्तावष्ट कूणयते ऽप्यमी ।

- (२८) विस्तृणोति व्यस्यति च विस्तृणात्यातनोति च ॥११४॥
 चत्वारस्त्वतिविस्तारे (२९) पञ्चते पञ्चयत्यपि ।
 व्याकरोति व्याकुरुते व्याचष्टेऽर्थापयत्यपि ॥११५॥
 व्याख्याति स्पष्टयति च व्यनक्ति व्यञ्जयत्यपि ।
 करोति प्रादुराविभ्यां विवृणोत्यात्मनेप्ययम् ॥११६॥
 प्रकाशने प्रकथयत्येते लक्षयतीत्यपि ।
 तिष्ठते घोषयति च विशब्दयति घोषति ॥११७॥
- (३०) आकारयत्याह्वयति हूतौ निह्वयते त्रयम् ।
 (३१) स्यात्संहूतौ संह्वयते (३२) स्पर्धया ह्वयते ह्वे ॥११८॥
 (३३) अनुयुङ्क्ते प्रश्नयति प्रश्ने ज्ञीप्सति पृच्छति ।
 (३४) आपृच्छते तु यात्रार्थे (३५) विप्रश्ने राध्यतीक्षते ॥११९॥
 (३६) आभिमुख्येन वचने प्रवदस्मिभिवक्ति च ।
 प्रतिवक्त्युत्तरयति प्रत्याहेत्यादयो ऽपि च ॥१२०॥
- (३७) अपह्नुते ऽपजानीते निह्नुते ऽपलपत्यमी ।
 अपह्वे (३८) निराचष्टे प्रत्याचष्टे निरस्यति ॥१२१॥
 प्रत्यादिशत्यपनयत्यपोहति परास्यति ।
 पराणुदति चापास्यत्यात्मने स्युर्व्युदस्यति ॥१२२॥
 नवैते ऽपाकरोतीति प्रत्याख्याति निराकृतौ ।
 पराकरोत्योणति च दूषयत्यपि लुञ्चति ॥१२३॥
- (३९) उपमन्त्रयते चोपवदते सांत्वयत्यपि ।
 चपत्युपच्छन्दयति सामयत्यपि सांत्वने ॥१२४॥
 सप्तानुनयतीत्येवमात्मने (४०) ऽप्यथ सूचने ।
 सूचयत्यप्युत्कुरुते त्रयः पिथुनयत्यमी ॥१२५॥

इति वाक्क्रियावर्गः ।



अथ ध्वनिक्रियावर्गः ॥

(१) क्लादते नर्दति नदत्यपि गर्जति गुञ्जति ।

कूजति क्षीजति गुजत्यपि गजति गृञ्जति ॥१२६॥

रेभते शिञ्जति रणत्येवं ब्रणति मुञ्जति ।

अम्बते लम्बते वेटत्यणति कणतीति च ॥१२७॥

शब्दायते कणति च रौति भ्रणति रासते ।

वणति ध्रणति ह्रादते च ध्वनति नासते ॥१२८॥

कल्लते कौति वनति ध्वनयत्यपि मोजति ।

कवते तोसति रसत्यपि हसति रायति ॥१२९॥

गवते घोषति रवीत्यपि स्यमति कायति ।

डवते धवते कनूयते ऽवते स्वनतीतिच ॥१३०॥

रम्भते खवते गर्जयत्येते शब्दवाचिनः ।

(२) भषते बुक्कयति च बुक्कतीति शुनां ध्वनौ ॥१३१॥

(३) रिणाति रेषते वार्के (४) तिरश्चां वाश्यते ध्वनौ ।

(५) द्रांक्षति ध्रांक्षति ध्वांक्षत्येते स्युर्घोरवाशिते ॥१३२॥

(६) घुरत्यार्ते च कुरति तारे कोचति निस्वने ।

(८) हेषते हेषते ऽध्वानां (६) हस्तिनां बृंहतीति च ॥१३३॥

(१०) जीमूतानां स्तनयति गदयत्यपि गर्जति ।

(११) स्फूर्जत्यशनिनिर्घोष (१२) उत्कण्ठास्वनञ्जानुते ॥१३४॥

(१३) उच्चर्चति च संक्रीडत्येते शकटकूजेने ।

(१४) हिक्कते हिक्कतीत्येतौ हिक्कायां (१५) क्षौति तु क्षुते १३५॥

(१६) कासते कफजे शब्दे (१७) सौरते मणतीत्यदः ।

(१८) कौक्षे कर्दत्य (१९) पानोत्ये पर्वते शर्षते पदे ॥१३६॥

(२०) चीत्करोति टङ्करोति करिकार्मुकयोः क्रमात् ।

द्वावात्मनेपि (२१) भूषादेः शिङ्गे (२२) गीते तु गायति ॥१३७॥

(२३) उपवीणयतीत्येतदुपगाने हि वीणाया ॥१३८॥

इति ध्वनिक्रियावर्गः ।

अत्र भावविकाराणां धियाभिच्छादिकर्मणाम् ।

वाचां तत्संगतानां च पर्यायाः प्राय ईरिताः ॥१३९॥

इति प्रथमकाण्डः ॥



आख्यातचन्द्रिकायाम्

द्वितीयकाण्डः ॥



अथोच्यन्ते नृविप्रादिचेष्टा वर्गेः समासतः ।

प्रसङ्गसङ्गताश्चान्याः पर्यायैस्तिङ्गपदात्मकैः ॥१॥

अथ मनुष्यचेष्टावर्गः ॥

- (१) प्रक्रम्यते प्रारभते प्रस्तौत्युद्घातयत्यपि ।
प्रस्तुते चोपक्रमते दशोपक्रम्यते ऽप्यमी ॥२॥
अभ्यादत्ते प्रक्रमतउपजानात्युपक्रमे ।
- (२) कृतौ करोत्यावहति विदधात्यादधाति च ॥३॥
वितनोत्यात्मने पञ्च (३) सृजत्युत्पादयत्यपि ।
निर्मिमीते भावयति निर्माति रचयत्यपि ॥४॥
निष्पादयति निर्वर्तयति साधयतीति च ।
- (४) अनुतिष्ठत्याचरति श्रद्धायुक्ते ऽनुसृज्यते ॥५॥
- (५) उत्तिष्ठते तु घटते चेष्टते त्रन्दतीहते ।
व्यायच्छते व्याप्रियते चेष्टने ऽष्टौ प्रवर्तते ॥६॥
- (६) विडुत्सर्गे तु गुवति हृदते (७) ऽथावमेहति ।
मूत्रणे मूत्रयति च प्रस्रवत्यपि च त्रयम् ॥७॥
- (८) उद्वर्तयति चोत्सादयत्युत्सीदति तत्समम् ।
- (९) वस्ते प्रोणोति संवस्त्रयति प्रोणोति चेन्नति ॥८॥
परिधत्ते परिदधात्याच्छादे प्रोणुते ऽष्टकम् ।

- (१०) अनुलिम्पति चर्चायां दिग्धे देग्ध्यनुलिम्पते ॥९॥
चर्चत्येवं चर्चयति ष (११) डथो भूषणार्थकाः ।
मण्डति मण्डयति च भूषयत्यपि भूषति ॥ १० ॥
परिष्करोत्यात्मने ऽलङ्करोति द्वे च मङ्कते ।
प्रसाधय (१२) त्यथोक्तंसत्यवतंसे ऽवतंसति ॥११॥
- (१३) प्रतिमुञ्चत्यपिनहत्यामुञ्चति पिनहति ।
भूषाद्यामोचने चत्वार्यूहनीयानि चात्मने ॥ १२ ॥
- (१४) चकास्ति भासते भाति द्योतते रोचते ऽसति ।
राजति त्वेषति घृणोत्यात्मने ऽपि चतुष्टयम् ॥ १३ ॥
भ्राजते शुम्भति शुभत्येजते शोभतीति च ।
प्रकाशते भ्राशते च भ्लाशते श्यन्यपि द्वयम् ॥१४॥
भ्रेजते दीव्यति हटत्यमी ज्वलति जोतते ।
वर्चते दीप्यते दीप्तौ कनत्युल्लसतीति च ॥ १५ ॥
केचिज्जिघर्षति दीधीते बभस्ति छान्दसान्विदुः ।
कञ्चते योतते मन्दते ऽमी द्वात्रिंशदीरिताः ॥ १६ ॥
- (१५) नटत्यमी नाटयति नृत्ते नृत्य (१६) त्यथो हसे ।
जक्षति कक्खति तकति ग्रहसति कखति घघति स्मयते ॥१७॥
- (१७) क्रीडति दीव्यति खेलति केलति विहरति च कूर्दते लसति ।
रमते ऽमी विहरते कुमारयति खूर्दते ॥ १८ ॥
केलायति ललत्येलायति खेलायतीति च ।
आङो ऽनुसंपरिभ्यश्च क्रीडते क्रीडनार्थकाः ॥१९॥
- (१८) हिलति स्याद्भावकृतौ त्रयं चुडति चुल्लति ।
(१९) विडम्बयत्यनुकरोत्यात्मने ऽनुहरत्यदः ॥ २० ॥
अनुकारे (२०) रिङ्गणे तु रिङ्गति स्खलति द्वयम् ।
- (२१) भण्डते स्फुण्डयति च केलौ परिहसत्यपि ॥ २१ ॥

- (२२) कुत्सिते स्मयने प्रीक्तं तद्ध वा कुस्मयते पदम् ।
 (२३) तर्षे तृष्यत्यमी धित्सत्युदन्यति पिपासति ॥ २२ ॥
 (२४) पिबत्याचामति धयत्यपि चूषति पीयते ।
 पाने(२५)ऽथ धुध्यति धुध्यशनायति जिघत्सति ॥ २३ ॥
 (२६) जेमत्यश्नाति जमति भक्षयत्यत्ति खादति ।
 चरति ण्साति झमति भुंक्ते चमति चर्वति ॥ २४ ॥
 बल्भते घसति कापि छमति प्रत्यवस्यति ।
 चषत्यप्यभ्यवहरत्येते तर्णोति भक्षति ॥ २५ ॥
 तृणोति चात्मने पञ्चाप्युपभुंक्ते च जक्षति ।
 वेति भुक्तौ-विष्वणति चावष्वणति सध्वनौ ॥ २६ ॥
 (२७) ग्रसते ग्लसते गीर्णो गिरत्येते गिलत्यपि ।
 (२८) गर्हितायां निजागति निजेगिल्यत इत्यपि ॥ २७ ॥
 (२९) दंदश्यते वन्दशीति वन्दष्ट्यपि च खर्दति ।
 गर्भे दंशे(३०)ऽथ दशति शुद्धे दंशयति द्वयम् ॥ २८ ॥
 (३१) वान्तौ वमत्युद्विरति स्नुष्यत्युद्विलतीत्यमी ।
 (३२) निष्ठीव्यति ष्ठीव्यति च निष्ठीवाति च यूत्कृतौ ॥ २९ ॥
 (३३) शेषे परिशिनष्टीति शेषयत्यपि शेषति ।
 (३४) तृप्यत्येते मादयते तृप्तौ ध्रायति तृप्फति ॥ ३० ॥
 तृप्नोत्येके छन्दसीदं तृपत्येवं चकत्यपि ।
 (३५) विश्राम्यतीति विश्रान्तौ कचिद्विश्रमते मतम् ॥ ३१ ॥
 (३६) स्युरास्ते दूपविशति निषीदत्युपवेशने ।
 (३७) ऊर्ध्वाभवति दूत्तिष्ठत्यूर्ध्वत्वे तिष्ठतीत्यपि ॥ ३२ ॥
 (३८) आदाने कौकते लाति गर्हते ग्लहते कचिद् ।
 वर्कते धिष्णते गृह्णात्येवं झषति चीवति ॥ ३३ ॥
 स्वीकरोतीति चत्वारि चात्मने स्युः प्रतीच्छति ।

- घृण्णाते ऽमी गृह्यते घृण्णाते स्युश्चतुर्दश ॥ ३४ ॥
- (३९) रहति त्यजति त्यागे जहात्युज्झति बुस्यति ।
 विसृजत्युत्सृजति च मुञ्चते मुञ्चतीति च ॥ ३५ ॥
 विष्यत्यवस्यति रहयति मोक्षयतीत्यपि ।
 मोचयत्यूनयति चोत्सृज्यते हापयत्यमी ॥ ३६ ॥
- (४०) वृणाक्ति वर्जयति च वृङ्क्ते युङ्गति जुङ्गति ।
 वर्जने राखति प्रत्याचष्टे वर्जति बुङ्गति ॥ ३७ ॥
 व्यासेधति निषेधत्यात्मने परिहरत्यपि ।
- (४१) अथ व्रीणाति वरति वृणाति च वृणाति च ॥ ३८ ॥
 व्रीण्यात्मने ऽपि वरणे वारयत्यपि वृक्षते ।
 वावृत्यते कीटयति व्रीयते चापि वृश्यति ॥ ३९ ॥
- (४२) करोति हस्तेपाणिभ्यां कुरुते चोपयच्छते ।
 विवहृत्युद्रहति चोद्राहे परिणवत्यपि ॥ ४० ॥
 चत्वारि चात्मने(४३)ज्येष्ठे ऽनूढे ऽत्र परिविन्दति ।
- (४४) परिष्वजतआशिलष्यत्यालिङ्गत्युपगूहति ॥ ४१ ॥
 क्रोडीकरोत्वात्मने द्वावङ्कपालयतीति च ।
 आलिङ्गने सप्त परिरभते(४५)ऽप्यथ कामने ॥ ४२ ॥
 रिरंसते कामयते यियप्सति(४६)वृषस्यति ।
 अन्यस्त्रीचे(४७)दथाश्वा चेदश्वस्यत्यथ(४८)चुम्बने ॥ ४३ ॥
 निक्षति चुम्बति निस्ते(४९)व्यवैति मिथुनीभवत्यपि च ।
 यभति च भजतीत्येत निधुवति संविशति मैथुने ऽमी स्युः ॥ ४४ ॥
- (५०) उपभुङ्क्ते तूपभोगे सम्भुङ्क्ते निर्विशत्यपि ।
- (५१) शूलत्यामयतीत्येते रुजत्यपि रुजि त्रयम् ॥ ४५ ॥
- (५२) प्रसूयते प्रसूते च गर्भमोक्षे विजायते ।
 प्रजायते जनयति जजन्ति छान्दसं विदुः ॥ ४६ ॥

- (५३) उल्लाघयति भैषज्ये भिषज्यति चिकित्सति ।
 उपक्रमतइत्येतच्छाम्यत्युपरमत्यमी ॥ ४७ ॥
 इति मनुष्यचेष्टावर्गः ।

अथ ब्रह्मचेष्टावर्गः ॥

- (१) प्रक्षालयति पल्यूलयति शोधयतीत्यमी ।
 निर्गोनेक्ति पुनातीति धावत्यप्यात्मने त्रयम् ॥४८॥
 निङ्ङे मार्ष्टि च शौचे स्युर्मार्जयत्यपि मार्जीति ।
- (२) मज्जत्वाप्लवते स्नाति स्नायत्येते ऽवगाहते ॥४९॥
 स्युर्मज्जने कुडत्येते(३)शुन्ध्यत्यपि शुन्ध्यति ।
 शुन्ध्यते शुध्यति शुचीभावे स्युरवदायति ॥५०॥
- (४) उपस्पृशति चाचामसम् आचमनार्थके ।
- (५) अभिवादयते नमति प्रणतावभिवन्दते नमस्यति च॥५१॥
 उपसंगृह्णात्युपसंगृहीते प्रणिपतति नमस्कुरुते ।
- (६) अथार्चत्यञ्चति भजत्यपचायति चात्मने ॥५२॥
 चत्वारि वल्गूयति च सभाजयति मानति ।
 सपर्यत्यर्चयति चाराध्नोति मह्यत्यपि ॥५३॥
 पूजयत्यर्हयति च महत्याराधयत्यपि ।
 मानयत्यञ्चयति चार्हति यक्षयते ऽर्चने ॥५४॥
- (७) संमन्यते त्वाद्रियते संभावयति सूक्ष्मति ।
 सत्करोत्यादरे ऽपि स्यु(८)रूपस्तौ वरिवस्यति ॥५५॥
 शुश्रूषते परिचरत्युपास्ते च द्रवस्यति ।
- (८) यजति त्रिदशार्चायां यजते चोपतिष्ठते ॥५६॥
- (९०) भिष्णाज्यत्युपसेवायां लाडयत्युपसेवते ।
 वासयत्यपि संवाहयति विश्रमयत्यपि ॥५७॥

- (११) ददाति निर्वपति च दधात्यपि च दशति ।
 सनोति दासति दिशत्यात्मने सप्त यच्छति ॥५८॥
 अपवर्जयति स्पर्शयति विश्राणयत्यपि ।
 वितरत्यर्पयति च चणत्यतिसृजत्यपि ॥५९॥
 ददते राति शणति प्रतिपादयतीति च ।
 दाने विलभते भ्राजयति श्रणति लाति च ॥६०॥
- (१२) स्वधाकरोत्यात्मने द्वौ पितृभ्यो निर्वपत्यपि ।
 (१३) विक्षिपत्यात्मने ऽपि स्याद्विक्षेपे विकिरत्यपि ॥६१॥
 (१४) प्रक्षिप्यति प्रक्षिपति मिनोत्यप्यात्मने द्वयम् ।
 प्रक्षेपे पर्ययति च(१५)हविर्दाने जुहोत्यदः ॥६२॥
 स्वाहावौषड्वषड्भ्यंश्च करोति कुरुते पदे ।
- (१६) प्रीणाति प्रयति द्वावप्यात्मने ऽवति तर्पति ॥६३॥
 पृणाति प्रीणयति च जिन्वत्यपि च हिन्वति ।
 धिनोति धिन्वति ध्रायतीत्यादीनि च तर्पणे ॥६४॥
- (१७) केतयस्यामन्त्रयते निमन्त्रयतइत्यपि ।
 आमन्त्रणे ग्रामयति कुणयत्यपि पञ्चकम् ॥६५॥
- (१८) धापयत्यात्मने ऽपि द्वौ धापने पाययत्यमू ।
 चूषयत्यादयो ऽप्यत्र स्यु(१९)रथो परिवेषणे ॥६६॥
 परिवेवेष्टि परिवेविष्टे यामयति त्रयम् ।
- (२०) आदधत्यात्मने ऽप्येतद्भोजयत्यादि भोजने ॥६७॥
- (२१) पृणाति पूरयति च पिपति प्राति पूर्वति ।
 पारयत्युम्भति तथा पर्वत्युभति मर्वति ॥६८॥
 तूणयत्याप्याययति पूरणे स्युर्भृणाति च ।
- (२२) आह्लादते मृडति च मृणाति सुखयत्यपि ॥६९॥
 पृढत्येवं मदयति मृडयत्यादि तोषणे ।

- (२३) इज्यारम्भे वीक्षते च (२४) जपतीति जपे तथा ॥ ७० ॥
 (२५) जंजप्यते तु जंजप्ति कुत्सिते जंजपीति च ।
 (२६) अभुक्तौ तूपवसति लङ्घते व्रतयत्नापि ॥ ७१ ॥
 (२७) तपस्यति श्राम्यति च तप्यते च तपःकृतौ ।
 (२८) मुण्डति मुण्डयति च मौण्ड्ये वापयतीति च ॥ ७२ ॥
 मद्राकरोत्यात्मने ऽपि द्वयं भद्राकरोति च ।
 (२९) उपेक्षतउदास्ते च पदे माध्यस्थ्यवाचिनी ॥ ७३ ॥
 (३०) स्युर्विरज्यत्युपरमत्यात्मने विरमत्यमी ।
 उपशाम्यति वैराग्ये मोक्षते च मुमुक्षते ॥ ७४ ॥
 (३१) परिव्रजति संन्यासे संन्यस्यत्यात्मने ऽप्यदः ।
 (३२) ब्रह्मीभवति कैवल्ये मुच्यते चापवृज्यते ॥ ७५ ॥

इति ब्रह्मचेष्टावर्गः ।



अथ क्षत्रियचेष्टावर्गः ॥

- (१) ऐश्वर्येण्दति नाथति सुरत्यपि नाथते ।
 तप्यते तपतीत्येके सुवतीष्टे च सौति च ॥ ७६ ॥
 (२) भुनक्ति पाति दयते गोपायति पिपतिं च ।
 रक्षति त्रायते त्राणे पालयत्यपि तेजति ॥ ७७ ॥
 स्पृणोति कुण्डयति च गुण्डत्यवति जंस्ति ।
 (३) शास्ति शिक्षौ वण्डयति शिक्षयत्यपि दाम्यति ॥ ७८ ॥
 (४) आवर्जयति वशयत्यपि राधयतीति च ।
 वशीकरोति संगृह्णायात्मने द्वौ वशीकृतौ ॥ ७९ ॥
 (५) परिक्रीणीति इत्येतदुत्कोचादिवशीकृतौ ।
 (६) आयत्तौ स्यादायतते वशीभवति राध्यति ॥ ८० ॥
 (७) स्थिरीकृतौ स्थापयति द्रवयत्यपि बृंहति ।

- (८) दधाति धत्ते बिभृते बिभर्ति भरतीति च ॥ ८१ ॥
 धरतीत्यात्मने ऽपि द्वौ भुरण्यति धियत्यपि ।
 मलते धारयति च मल्लते पोषयत्यपि ॥ ८२ ॥
 दधते त्रासयति च स्कुन्दते धारणार्थकाः ।
- (९) नियुङ्क्न्नाज्ञापयति निर्दिशत्यादिशत्यपि ॥ ८३ ॥
 द्वावात्मने ऽपि चाज्ञाया(१०)मथ प्रस्थापयत्यमी ।
 स्युः प्रेषणे प्रेषयति प्रेष्यति प्रहिणोति च ॥ ८४ ॥
- (११) संदेशे वादयति च संदिशत्यात्मने ऽप्यदः ।
- (१२) सुवति क्षिप्यति प्रेरयतीरति कुषुभ्यति ॥ ८५ ॥
 नुदति क्षिपतीत्येतावात्मने कालयत्यपि ।
 डिपत्येवं डेपयति लाभयत्यपि डिप्यति ॥ ८६ ॥
 प्रेरयत्येलयति च प्रेरणे ऽस्यति विख्यति ।
- (१३) सेवते जुपते चापि शेवते क्लेवते ऽपि च ॥ ८७ ॥
 खेवते गेवते चापि ग्लेवते पेवते तथा ।
 मेवते चापि सेवायां भजति श्रयतीति च ॥ ८८ ॥
 आत्मने ऽनुरुणद्धयेते ऽनुसरत्यनुवर्तते ।
- (१४) सम्भक्तौ तु वृणीते स्युर्वनत्येवं सनत्यमी ॥ ८९ ॥
- (१५) सजूःकरोत्यात्मने ऽपि साह्ये सत्राकरोति च ।
- (१६) नृणाति लम्भयति च बहृत्यपि नयत्यमू ॥ ९० ॥
 आत्मने ऽपि प्रापणे स्युः प्रापयत्यापयत्यपि ।
 गत्यर्था ये शिजन्तास्ते धातवो नीञ्समार्थकाः ॥ ९१ ॥
- (१७) मन्दायते शोठति च लुण्ठत्यपि विलम्बने ।
 द्वावात्मनेपि समयाकरोति व्याक्षिपत्यमू ॥ ९२ ॥
- (१८) प्रतीक्षते प्रतीक्षायां स्युरागमयते तथा ।
 अनुपालयतीत्येते प्रतिपालयतीति च ॥ ९३ ॥

- (१६) त्वरायां संभ्रमति च संभ्राम्यति तुरण्यति ।
गुण्यति त्वरते सप्त संभ्राम्यति तुतोर्ति च ॥६४॥
- (२०) वैकुण्ठे विकुवति च टलति द्रलतीति च ।
समति स्तमतीत्येते विह्वलत्यपि कन्दते ॥६५॥
क्रन्दते ऽपिच कैश्चित्तु कृदते क्रदते स्मृते ।
- (२१) क्लीबायते क्लीबते च क्लैब्ये स्युरवगल्भते ॥६६॥
- (२२) कुटति ग्रन्थते हूर्कृत्यपि क्मरति वङ्कते ।
नसते तुणति कुञ्जत्येवं हरति कुञ्जति ॥६७॥
भुजति ध्वरतीत्येते कौटिल्ये न्युञ्जतीति च ।
- (२३) गुप्तोक्तौ स्यान्प्रन्वयते(२४)भेदे तूपजपत्यदः ॥६८॥
- (२५) दम्भेच्छायां धीप्सतीति दिदम्भिषति धिप्सति ।
- (२६) संवर्मयति सन्नहत्यात्मने सज्जतीत्यमी ॥६९॥
संयतते दंशयते सन्नाहे पदपञ्चकम् ।
- (२७) अध्यास्ते त्वधिसेते चाधिवसत्यधितिष्ठति ॥१००॥
अधिरोहत्यधिक्रामत्यारोहत्यधिरोहणे ।
- (२८) स्पन्दने स्पन्दते तद्रत्स्फुरति स्फुलति द्वयम् ॥ १ ॥
- (२९) चलने चलति प्रेङ्खत्येवं हलति घट्टते ।
वलते वल्लते वेल्लत्येवं हलति चेलति ॥ २ ॥
- (३०) उच्छाये तटति स्तुप्यत्युच्छ्रयत्यात्मने ऽप्यदः ।
- (३१) क्षोभते क्षुभ्यति क्षोभे क्षुभ्नाति च्छान्दसं कचित् ॥ ३ ॥
- (३२) प्रतिष्ठते ऽञ्चत्ययते ब्रजस्यति गच्छति ।
ऋणोत्पटति यासेति सरतीर्यति सर्पति ॥ ४ ॥
हम्मति द्रमति त्वङ्गतीङ्गत्यमति मीमति ।
जिहीते कङ्कते नक्षतीखत्यृच्छति वभ्रति ॥ ५ ॥
श्वङ्कते त्रौकते वस्कते ऽहते टीकते ऽभ्रति ।

- मस्कते लङ्घते शोणत्यङ्घते त्रङ्घते ऽर्द्धति ॥ ६ ॥
 पयते वयते विच्छायति पन्थयतीजते ।
 चरण्यति सङ्घते ऽपि घटते श्वञ्चते ऽङ्गति ॥ ७ ॥
 रङ्गति श्वचते लङ्गतीर्ते ध्वजति ध्वञ्जति ।
 चरति ध्रञ्जति शवत्यण्ठते ग्लुञ्चतीष्यति ॥ ८ ॥
 वञ्जति भ्रोचति म्लोचत्यजति त्वञ्चतीजते ।
 फणति द्रवते गाते पद्यते विच्छति कचिद्व ॥ ९ ॥
 पथति क्रामति पतयते रिण्वति रण्वति ।
 स्रवति श्यायते धन्वत्यञ्चते सलतीत्यपि ॥ १० ॥
 शुनति छङ्गयति च श्वर्तयत्यपि रेवते ।
 ससर्ति च्छान्दसं केचिदेषते नेषते गतौ ॥ ११ ॥
 सप्ताशीतिरितो ऽप्यन्ये नोक्ता विस्तरतो भयात् ।
 (३३) वेगितायां गतौ सप्तामी स्युर्धावति तूर्यते ॥ १२ ॥
 जवति श्वल्लति श्वलत्यपि द्रवति रंहति ।
 (३४) डयते डीयते व्योमगते (३५) ऽथाकति चागति ॥ १३ ॥
 चञ्चूर्यते ऽटाख्यते जङ्गम्यते चाप्यरार्यते ।
 गत्यर्था यङ्गुगन्ता ये कुटिलायां गतौ हि ते ॥ १४ ॥
 (३६) वल्गतीति प्लुतगतौ पुवते शशति त्रयम् ।
 (३७) मन्दायां चोपतिं गतौ (३८) चतुरायां तु धोरति ॥ १५ ॥
 (३९) सन्ततायामतति च (४०) त्सरतिच्छन्नना गतौ ।
 (४१) मन्दते विकलायां तु द्वयं खञ्जति खोरति ॥ १६ ॥
 (४२) नीचैः फक्कति (४३) कुत्सायां द्रा (४४) सथाग्रे पुरखदः ।
 (४५) पवते वाति वातस्य (४६) वहति प्रवहस्रपाम् ॥ १७ ॥
 (४७) भ्रमति भ्राम्यति भ्रम्यत्यपि पर्यटति भ्रमे ।
 घोणते घूर्णते पर्येत्येते घुणति घूर्णति ॥ १८ ॥

- (४८) उद्गच्छत्युन्नमति चाप्युज्जिहीतउदीयते ।
उदञ्चत्युदयत्येतावात्मने द्वाबुदेति च ॥१६॥
गत्यर्थाः प्राय उत्पूर्वा उदयस्याभिधायकाः ।
- (४९) आक्रम्यते चाक्रमते ज्योतिष्कर्तृकउद्गमे ॥ २० ॥
- (५०) संचारे चरतीत्येष तृतीयायुक्त आत्मने ।
- (५१) पतत्यधोगतौ भ्रंसते ऽपि भ्रश्यति भृश्यति ॥ २१ ॥
गलति संसते ऽष्टामी च्यवते स्कन्दतीति च ।
- (५२) अस्तंगमे ऽस्तमयते निम्लोचत्यस्तमेति च ॥ २२ ॥
- (५३) इष्यति नश्यति पलायते ऽन्तर्धत्तइत्यपि ।
मुण्ठते ऽपैत्यपक्रामत्येवमाद्याः पलायने ॥ २३ ॥
- (५४) स्कुनाति च स्कुनीते च स्कुनोत्याप्रवते ऽपि च ।
स्कुनुते स्कुन्दते चापि षडाप्रवणवाचिनः ॥ २४ ॥
- (५५) अतिक्रामत्युच्चरते चादृत्यतिचरत्यपि ।
उल्लङ्घयत्यतिक्राम्यत्येवमाद्या अतिक्रमे ॥ २५ ॥
- (५६) द्यौत्यभिगच्छत्यभियात्यभ्येत्याद्या अभिक्रमे ।
- (५७) अभियोगे ऽभ्यवस्कन्दत्यद्वुत्यास्तिष्नुते ऽपि च ॥२६॥
सप्ताभियुङ्गे तिक्रोति तिम्रोत्यासेधतीति च ।
- (५८) सेनया त्वभियाने स्यादभिषेणयतीति च ॥ २७ ॥
- (५९) सन्निकर्षत्यवष्टभ्नात्यासीदत्यपि नेदते ।
परस्मै द्वौ संनिकृषते ऽवष्टभ्नाति चान्तिके ॥ २८ ॥
- (६०) प्राप्नोति प्राप्नोति भवते विन्दत्यवरुणाद्धि च ।
आत्मने ऽपि द्वयं भावयते लभतक्रच्छति ॥२९॥
- (६१) व्याप्नोति चाश्रुते ऽक्ष्णोति व्याप्नोति श्लाखति शाखति ।
द्वावाचिनोति वेवेष्ट्यात्मने ऽप्यक्षति चेन्वति ॥ ३० ॥
- (६२) पर्याप्नोति तु शक्नोति क्षमते प्रभवत्यपि ।

प्रोषत्यलत्यात्मने ऽपि द्वौ पारयति कल्पते ॥ ३१ ॥

राघते लाघते शक्तौ स्फुरते विभवत्यपि ।

(६२) स्युरुद्यमे ऽवगुरते वृहत्यडति गूर्यते ॥ ३२ ॥

उद्गारयतउद्युङ्गुद्यच्छत्यात्मने ऽप्यदः ।

(६३) हेडति स्नायति वटत्यपि गुध्यति वण्डते ॥ ३३ ॥

मण्डते वेष्टते वेष्टे मगध्यति मुरस्यपि ।

कृणति गुण्डयति च परिक्षिपति चात्मने ॥ ३४ ॥

(६४) वेष्टनायां वटयति वेष्टयत्यादयो ऽपि च ।

(६५) निरुणाद्धि निगृह्णाति चात्मने द्वौ निरोधने ॥ ३५ ॥

(६६) आज्छत्याकर्षआकर्षत्यायच्छत्यात्मने ऽप्यदः ।

(६७) धृष्णोति चाधिकुरुते धर्षयत्यपि धर्षति ॥ ३६ ॥

जयत्येवं विजयते जयत्यभिभवत्यपि ।

अभ्यस्ति च प्रसहते पराभावयतीति च ॥ ३७ ॥

विमानयत्यभिभवे व्लीनातिं न्यक्करोति च ।

लङ्घयसाक्रमति च तरत्याक्रम्यतीति च ॥ ३८ ॥

(६८) विशेषयत्यतिशये ह्यतिशेते विशेषति ।

उत्कर्षयसञ्चयति विशिनष्टि प्रकर्षति ॥ ३९ ॥

(६९) चित्रीयते लिङ्गयति विस्माययति चाद्भुते ।

(७०) स्यातां कुहयते विस्मापयते हेतुतो ऽद्भुते ॥ ४० ॥

(७१) धूनयति धुवति चलयति धूनोति धवति धुनाति च धुनोति ।

चत्वारि चात्मने कम्पयति क्षमापयति वाजयति ॥ ४१ ॥

द्वालयति ह्मालयति द्रलयति ह्मलयतीति स्युः ।

तद्वत्प्रेङ्गोलयति प्रकम्पने डोलयत्यपि च ॥ ४२ ॥

(७२) विलोडयति मथ्नाति मथसेवं खजत्यपि ।

गाहते मन्थने लुठ्यत्यपि लोढति मन्थति ॥ ४३ ॥

- (७३) खेटत्युत्त्रासने भाययसेवं दूरयत्यपि ।
 (७४) प्रयोजकाद्भयै भीषयते भापयते ऽपि च ॥ ४४ ॥
 (७५) क्ष्मायते कम्पते त्वङ्गसेजतीर्ते च वेपते ।
 केपते ग्लेपते कम्पे गेपते विजते दश ॥ ४५ ॥
 (७६) ताडने ताडयति च हन्ति विध्यति तण्डते ।
 प्रहरसात्मने सदृयति स्फिदृयतीति च ॥ ४६ ॥
 आघट्टयति चास्फालयति जासयतीत्यमी ।
 आहते ऽकर्मकत्वे स्यात् स्वकीये ऽङ्गे च कर्मणि ॥ ४७ ॥
 (७७) युध्यते संप्रहरते युद्धे जजति जझति ।
 संमर्दयति संग्रामयतीमे कलहायते ॥ ४८ ॥
 (७८) करोत्युपाजे ऽन्वाजेभ्यामात्मने ऽपि बलार्पणे ।
 (७९) विक्रम्यते वीरयते पराक्रमतइत्यपि ॥ ४९ ॥
 प्रगल्भते शूरयते पराक्रम्यतइत्यसौ ।
 ओजायते विक्रमते विक्रमे ऽष्टपदी भवेत् ॥ ५० ॥
 (८०) अरुष्करोसात्मने ऽपि व्रणयत्यङ्गचूर्णने ।
 (८१) गोकर्तृकायां हिंसायां प्रस्तुम्पति सुटा भवेत् ॥ ५१ ॥
 (८२) दिनस्ति संज्ञपयति सूदते हन्ति तर्दति ।
 तोपति च त्रोपतीषत्यपि दुर्वति धूर्वति ॥ ५२ ॥
 तोफति व्रोफति रुशत्यपि तुम्पति वुम्पति ।
 तुम्फति वुम्फति शसत्यूर्वत्यर्वति तोजति ॥ ५३ ॥
 नभते भर्वति मषसेवं नभ्नाति नभ्यति ।
 तोभते शर्वति वषत्यपि तुभ्नाति तुभ्यति ॥ ५४ ॥
 शूर्यते शेषति तुपत्यपि रोषति रेपति ।
 घूर्यते यूपति तुफत्यपि दूर्वति धूर्वति ॥ ५५ ॥
 प्रमापयत्यर्दयति निर्वापयति रिष्यति ।

तृणोढि मारयति च श्लथत्यर्दति गूर्यते ॥५६॥

क्रथत्युज्जासयति च श्राथयत्यपि युध्यति ।

तृहत्युधुनृत्यति क्षिणाति च कृणाति च ॥५७॥

प्रतिष्किरत्यालभते तृणात्युन्मथतीति च ।

क्षिणोति छषति दूणाति कृणोति क्षिणोति च ॥५८॥

अष्टौ क्षणोति मीनाति कृणातीत्यात्मने ऽप्यमी ।

कुन्थन्ति पुन्थति लुन्थति रिशति रुशति हिंसति स्तृहति ॥५९॥

तंहति सृम्भति मृणाति च चुम्बयति श्रथति च कृथति ।

सर्भति मेदति दृणाति स्फिद्वयति च हिंसयत्यमी चृतति ॥६०॥

षण्णवति हिंसायामुक्ताः शिष्टाश्च ये गणे दृश्याः ।

केवालीखेवालीगेवालीमस्मसाशद्वाः ॥६१॥

अर्धालीवर्षालीपर्वालीमसमसाश्च तथा ।

गतिसंज्ञा हिंसायामष्टोद्दिष्टाः करोतेः प्राक् ॥६२॥

(८३) वस्तयते गन्धयते लुम्बति लुम्बयति चार्दनार्थाः स्युः ।

ओहति तोहति दोहति तद्रुचुम्बति च तुम्बयसेते ॥६३॥

(८४) दृम्फति दृफति दुनोति व्यथयति दुःखयति तपति पीडयति ।

क्लिश्नाति दूनयत्यपि धूपायति खेदयत्याद्याः ॥६४॥

दुःखाकरोति तुदति च करोति वैकल्यमुदाद्विभ्यो ऽमी ।

आत्मने ऽपि ग्लपयति ग्लापयत्यपि पीडने ॥६५॥

रोठते लोठते कुथनात्यपि मन्थति बाधते ।

एठते हेठते तत्र लोटते क्लेशयत्यपि ॥६६॥

शण्डते शूलति रुजत्यूषत्यामयतीति च ।

(८५)*उनक्ति मोटयति च भञ्जयत्यपि मोटीति ॥६७॥

मुटति अदते मर्दे मृद्राति च पिनष्टि च ।

- क्षुन्ते क्षुणात्ति संचूर्णयति पाशयतीति च ॥६८॥
 (८६) पंसयति धंसयति च नक्षयति च धक्षयत्येते ।
 जम्भयति क्षपयति च नाशयति नाशनार्थाः स्युः ॥६९॥
 (८७) उन्मूलयत्युज्जहाति चोत्पाटयति वे समाः ।
 उत्खनत्यात्मने ऽप्येते पञ्चोज्जटयतीति च ॥७०॥
 (८८) भङ्गे पराभवत्युक्ते पराभवतइत्यमू ।
 (८९) जयत्युत्कर्षसंप्राप्तौ तथा विजयते पदम् ॥७१॥
 इति क्षत्रियचेष्टावर्गः ।

अथ वैश्यचेष्टावर्गः ॥

- (१) कृषते कृषतीत्येते कृषौ क्षुरति कर्षति ।
 रदत्येवं विलिखति हलति स्युः खनत्यपि ॥७२॥
 (२) बीजाकरोत्युप्तकृष्टौ (३) स्याद्वितीयाकरोति च ।
 शम्बाकरोति द्विगुणाकरोति द्विः कृषौ त्रयम् ॥७३॥
 (४) तृतीयात्रिगुणाभ्यां च करोति त्रिः कृषौ मतम् ।
 आख्यातानि खनत्यादीन्यूहनीयानि चात्मने ॥७४॥
 (५) हलिग्रहे हलयति हलिरुक्तो महद्दलम् ।
 (६) वपत्युप्तौ प्रकिरन्नि वपते (७) ऽप्यथ रोपणै ॥७५॥
 शूलयत्यपि संरोहयति संरोपयत्यपि ।
 (८) ध्रुवति ध्रुवति स्थैर्ये स्थिरीभवति खायति ॥७६॥
 वदत्येते च खदति मूलति प्रतितिष्ठति ।
 (९) पायत्येते वायति च शोषे शुष्यति शुण्ठति ॥७७॥
 आशयायते शुण्ठयति लङ्घते (१०) ऽप्यथ वर्षति ।
 उनत्ति शीकते शर्धत्यपि मर्धति सिञ्चति ॥७८॥
 आर्द्रीकरोति च ज्ञेयमात्मने ऽपि चतुष्टयम् ।

सीकयति तेमयतीत्यादि जेषति सूदति ॥७९॥

सचते पर्षति गरत्यपि मेषति मर्षति ।

घरत्युक्षति सेक्षे स्युर्नेषत्यपि च शिष्यति ॥ ८० ॥

गढत्येवं मेहति च तथा मिन्वति निन्वति ।

क्लिद्यति स्तिम्यति स्तीम्यत्याद्रीभावे च तिम्यति ॥८१॥

(११) स्युः पुंसयति पुष्णाति दृहत्यादि च वर्धने ।

(१२) संचये संबिभर्तीति संभरत्यात्मने त्रयम् ॥ ८२ ॥

संचिनोति खलत्येवं संभाण्डयतइत्यपि ।

राशीकरोत्यात्मने द्वौ संवहति समूहते ॥ ८३ ॥

(१३) उच्चिनोति शिलत्युञ्छे सिलत्युच्चिनुते तथा ।

उञ्छति ध्रासयति च ध्रस्नात्यपि तथेषति ॥ ८४ ॥

(१४) अवहन्तीति वैतुष्यकरणे कण्डयत्यपि ।

फलीकरोति वितुषीकरोतीत्यात्मने द्वयम् ॥ ८५ ॥

परापुनात्यात्मने ऽपि प्रस्फोटयति तत्समम् ।

(१५) मिमीते मायते माने माहते मस्यतीति च ॥ ८६ ॥

शुल्बयत्यपि संमाति(१६)संभवे संभवत्यपि ।

पणते दीव्यति तथा ऽऽत्मने व्यवहरत्यदः ॥८७॥

व्यवहारे च पनते (१७) परिवर्तयतीत्यपि ।

विक्रीणीते निमयते ऽवक्रीणीते विक्रीयते ॥ ८८ ॥

सत्याकरोत्यात्मने ऽपि तुल्यौ सत्याप्यत्यपि ।

क्रीणाति चैवं क्रीणीते विसारयति च क्रये ॥८९॥

(१८) निष्णाति दक्षते चापि नैपुण्ये निपुण्यत्यपि ।

(१९) अर्जने त्वर्जयति च तथैवार्जति सर्जति ॥ ९० ॥

(२०) कलयत्यपि संख्याति संख्याने गणयत्यपि ।

सञ्चष्टे कलते(२१)तुल्यौ त्वाहन्ति गुणयत्यम् ॥ ९१ ॥

- (२२) उत्पुंसयति तु प्रोज्झे प्रोज्झत्युत्सारयत्यपि ।
 (२३) वण्डति व्युष्यति तथा विभजत्यात्मने ऽप्ययम् ॥ ९२ ॥
 विभागे वण्टयति च विभाजयत्यवमाति च ।
 (२४) न्यासे निक्षिप्यति न्यस्यत्येवं परिदधाति च ॥ ९३ ॥
 निक्षिपत्यात्मने चोपनिदधाति चतुष्टयम् ।
 (२५) तिरोदधात्यपिदधात्यन्तर्धौ पिदधाति च ॥ ९४ ॥
 तिरस्करोति व्यस्यति छन्दत्यपवरत्यपि ।
 आवृणोति व्यवदधात्यृणोत्यतिदधाति च ॥ ९५ ॥
 संवृणोति स्तृणोत्येतान्यात्मने ऽपि त्रयोदश ।
 अपवारयति छादयति स्थगयतीति च ॥ ९६ ॥
 कूलति त्वचतीत्येवं कुम्बयत्यपि कुम्बति ।
 ह्रगति ह्रगतीत्येते शुडति स्थुडतीति च ॥ ९७ ॥
 स्तृणोति तिरयत्येवं स्तृणुते गोपयत्यपि ।
 अपोर्णुते त्वपोर्णीति (२६) विवृतौ विवृणोति च ॥ ९८ ॥
 तथैवापवृणोति द्वावात्मने * निरिणाति च ।
 (२७) अपेक्षते ऽभ्यर्थयते भिक्षते ऽर्दति नाथति ॥ ९९ ॥
 याच्ञायां वनुते मार्गत्यमी चतति याचति ।
 चदतीत्यात्मने ऽपि स्यु (२८) वेथते मार्गयत्यपि ॥ १०० ॥
 मार्गत्यप्यञ्चति गवेषयत्यन्वीक्षते ऽपि च ।
 अन्वेषते च पयति चिनोतीत्यात्मने ऽप्यदः ॥ १०१ ॥
 अन्वेषणे मृगयते मृग्यतीत्यपि केचन ।
 (२९) प्रतिदत्ते विनयते निर्यातयति तत्समम् ॥ १०२ ॥
 विचोत्सर्गे व्ययति च तथा विनयते ऽपि च ।
 (३०) दोहानुकूल्ये दुग्धे (३१) गौः प्रस्नुते प्रस्नवे स्वयम् ॥ १०३ ॥

रिणाक्ति दोग्ध्यात्मने ऽपि प्रपूरयति बोहने ।

(३२) क्षरणे स्तेपते श्रोतत्यपि क्षरति तेपते ॥१०४॥

रीयते स्यन्दते चैव (३३) स्रवति स्नौति तु स्रवे ।

(३४) विष्णाति रेचयति च विप्रयुङ्क्ते च रेचति ॥१०५॥

विश्लेषणे स्युर्विश्लेषयति यौति वियौति च ।

(३५) मिश्रयत्यपि संयौति संपृक्ते संपृणाक्ति च ॥१०६॥

मिश्रणे संसृजति च श्रीणातीत्यात्मनि ऽप्यदः ।

(३६) सङ्गतौ समियतीति सङ्गच्छति समृच्छति ॥१०७॥

अकर्मकास्त्वात्मने ऽमी संबध्नाति मिलत्यपि ।

समवैति व्यतिसृजत्येवं सचतउच्यति ॥१०८॥

(३७) आतञ्जत्यातञ्जने च (३८) विलम्बत्यासजत्यपि ।

आलम्बने ऽथ शैथिल्ये श्रन्थते चिल्लतीति च ॥१०९॥

(३९) ओलण्डयत्युन्नयतउदक्षिपत्यात्मने ऽप्यदः ।

उलण्डयति चोत्तम्नात्युत्तम्नोत्थुत्तरत्यपि ॥११०॥

उत्तम्भयति चोदक्षिप्यत्युदक्षेपे दोलयत्यपि ।

(४०) आनीतावानयत्येतावात्मने ऽप्याहरत्यपि ॥१११॥

(४१) संमार्जयति संमार्ष्टि तथा परिसमूहति ।

समूहते च संमार्ग (४२) उपदेग्ध्युपलिम्पति ॥११२॥

पदद्वयं चात्मने ऽपि गोमयत्युपलेपने ।

(४३) संधुक्षयति संदीपयतीन्धे ज्वालयत्यपि ॥११३॥

संधुक्षणे ज्वलयतिच्छर्दते च्छर्दयत्यपि ।

(४४) पाके श्रीणाति पचतीत्यात्मने श्रपयत्यपि ॥११४॥

रन्धयत्यपि विक्लेदयति साधयतीति च ।

श्राति श्रायति विक्लिद्यत्यपि राध्यति रध्यते ॥११५॥

पच्यते कथ्यते चैते पाके स्युः कर्मकर्तृके ।

- (४५) ऋजते भर्जते भ्राष्ट्रे तपभृज्जति भृज्जते ॥११६॥
 (४६) शूलाकरोत्यात्मने ऽपि शूलपाके पदं मतम् ।
 (४७) द्रवीकृतौ लीनयति लयति द्रावयत्यपि ॥११७॥
 लालयत्यपि लाययत्यपि लापयतीत्यमी ।
 (४८) द्वौ संदधात्यभिषुणोत्यात्मने द्वौ च शुच्यति ॥११८॥
 तथा चुच्यत्यभिषवे (४६) संस्कृतौ संस्करोत्यदः ।
 आत्मने(५०)प्रतियन्ते तु स्यादुपस्कुरुते पदम् ॥११९॥
 (५१) स्वादते स्वर्दते रुच्यां स्वदते रोचते ऽपि च ।
 इति वैश्यचेष्टावर्गः ।

अथ शूद्रचेष्टावर्गः

- (१) वयते वयति व्यूतावूयते(२)ऽथ विषीव्यति ॥१२०॥
 स्यूतौ निषीव्यति तथा परिषीव्यति सीव्यति ।
 (३) तक्ष्णोति तक्षति तनयति त्वक्षति तक्षणे ॥१२१॥
 तनूकरोत्यात्मने ऽपि परिवासयतीति षट् ।
 (४) उत्तेजयति तीक्ष्णत्वे संक्ष्णुते क्ष्णौति निश्चयति ॥१२२॥
 निशिनोति निशीशांसत्यात्मने ऽपि मतं द्वयम् ।
 (५) लुनाति लुम्पति तथा छिनत्तीत्यात्मने त्रयम् ॥१२३॥
 त्रुटति छोटयति च चुटति छुटतीति च ।
 छेदने वर्धयति च छयति वृश्चति कृन्तति ॥१२४॥
 चतुर्दश त्रोटयति घति छेदयतीत्यमी ।
 (६) त्रोटति वृध्यति च्छेदे च्छिद्यते कर्मकर्तृके ॥१२५॥
 (७) भिन्ते विदारयति च भिनन्ति घति मुण्डति ।
 बिलति स्फोटयति च दृणात्याखण्डयत्यपि ॥१२६॥
 मुस्यति च्छिद्रयति च दारयत्यपि भेदने ।

- (८) दहति श्रेषति श्लेषत्यपि प्रोषति चुर्यते ॥२२७॥
तापयत्योषति तपत्यपि प्लुष्यति कुण्डते ।
दाहे कूटयति श्लोषयमी(९)तत्र तु गार्हते ॥ २२८ ॥
दन्दह्यते दन्दहीति दन्दग्धीति पदत्रयम् ।
- (१०) ग्लोचति स्तेनयति च चुरण्यति च रुण्टति ॥२२९॥
स्तेये चोरयति ग्लोचयति कोजति खोजति ।
मुष्णाति लुण्टयति च मूषत्यपहरत्यदः ॥२३०॥
आत्मने(११)ऽप्यास्कन्दतीति जर्हतीति बलाद्धृतौ ।
- (१२) प्रसहसात्मने ऽप्येष हठतीति बलात्कृतौ ॥२३१॥
- (१३) धूर्तक्रियायां शठति द्राघते मद्धते त्रयम् ।
- (१४) निष्कुष्णाति च निष्कर्षे निष्कर्षति च तूलति ॥२३२॥
स्यान्निष्कुलाकरोत्येतदात्मने (१५) चात्र सव्यथे ।
डाज्जिष्पत्रासपत्राभ्यां करोति कुरुते परे ॥२३३॥
- (१६) संदानयति बध्नाति मूर्वत्यन्वति कीलति ।
पाशयत्यन्तति जुटति सिनुते च कञ्चते ॥२३४॥
कचते टङ्कयति च योजयत्यपि मव्यति ।
काञ्चते ग्रन्थयति च सिनाति च सिनोति च ॥२३५॥
संयच्छत्यात्मने षट् स्युर्नह्यत्यपि दधाति च ।
युनातीति मवते च बन्धे मवति योजति ॥२३६॥
- (१७) स्तम्भते स्कम्भते स्तम्भे वस्यत्यपि च पीलति ।
स्तम्भोति प्रतिबध्नाति स्तम्भ्नाति स्तम्भयत्यपि ॥२३७॥
स्कम्भोति चैव स्कम्भ्नाति स्तुम्भोति स्कम्भयत्यपि ।
स्तुम्भ्नाति चैव स्कुम्भ्नाति स्कुम्भोत्येतानि षोडश ॥२३८॥
- (१८) साहसिक्रये प्रकुरुते(१९)दुःखयत्यघयत्यपि ।
कष्टायते दुष्कृते ऽमी(२०)प्रत्यवैति तु दुष्यति ॥२३९॥

विघ्ने विहन्त्यन्तरेति प्रत्यूहत्यात्मने ऽप्यदः ।

विघ्नयसन्तरयति विच्छिन्ते विच्छिनत्ति च ॥२४०॥

(२१) सन्ताने सन्तनोतीति निर्वहत्यात्मने द्वयम् ।

तथा सत्रयते सन्तानयतीति चतुष्टयम् ॥२४१॥

इति शूद्रचेष्टावर्गः ।

इति द्वितीयकाण्डः ॥



आख्यातचन्द्रिकायाम्

तृतीयकाण्डः ॥

प्रकीर्णकसनाद्यन्तनानार्थान्यात्मनेपदे ॥ १ ॥

तदन्यस्मिन् विभागश्च संगृह्यन्ते ऽत्र वर्गशः ।

अथ प्रकीर्णकवर्गः ॥

यानि पूर्वमसंगत्या नैवाख्यातान्यचक्षत ॥ २ ॥

वक्ष्यन्ते तानि वर्गे ऽस्मिन् प्रकीर्णख्ये यथास्मृतिः ।

(१) विभाति व्युच्छते व्युष्टे प्रभाति विविशत्यपि ।

(२) श्विन्दते श्वेतते त्रीणि स्युः शुक्लत्वे ऽवदायति ॥ ३ ॥

(३) रज्यति त्रीणि रजति लोहितायति चात्मने ।

शोणतीति च रज्जिन्नि(४)श्यामत्वे श्यामलायते ॥ ४ ॥

नीलायते नीलति च तथा श्यामायते पदम् ।

(५) बिन्दत्यवयवे भिन्दत्यवयौति सटत्यपि ॥ ५ ॥

(६) संघाते झटति श्रोणत्येवं जटति पूलति ।

गोष्ठते लोष्ठते श्लोणत्यपि अक्षति पिण्डते ॥ ६ ॥

श्लोकते दृगढते पिण्डयति पूलयतीत्यपि ।

शण्डते ऽथो मुस्तयति स्सायत्यश्रोति चाक्षति ॥ ७ ॥

इति प्रकीर्णकवर्गः ।

अथ सनाद्यन्तवर्गः ॥

(१) धातोस्तुमर्थाविच्छायां सनि रूपं बुभूषति ।

- शिशिक्षिषतइत्यादि-पूर्ववच्चात्मनेपदम् ॥ ८ ॥
- (२) सुपो मान्ताव्ययान्स्मात्कचित्काम्यतिकर्मणः ।
आत्मनस्तु तदिच्छायामर्थे शब्दद्वयं भवेत् ॥ ९ ॥
पुत्रकाम्यति पुत्रीयत्यृक्काम्यत्यृच्यतीति दिक् ।
- (३) एवं कर्मण आधारादाचारादुपमार्थकात् ॥ १० ॥
कचित्पुत्रीयति च्छात्रं मञ्चे सौधीयतीति दिक् ।
- (४) उपमानात्तथा कर्तुराचारार्थे क्यङि क्पि ॥ ११ ॥
द्वे रूपे भवतो यद्वद् गर्दभो ऽश्वायते ऽश्वति ।
- (५) क्यङ्योजोऽप्सरसोर्नित्यं पयआदेस्तु वा सलुक् ॥ १२ ॥
कन्या ऽप्सरायते त्वोजायते ऽहिः कं पयायते ।
पयस्यते तथा ऽन्यस्मात्सलोपादि समूह्यताम् ॥ १३ ॥
- (६) चव्यर्थे भृशादेर्हलोपे क्यङ्यचव्यन्ताद्रृशायते ।
सुमनायतइत्यादिरूपाण्यूह्यानि सर्वतः ॥ १४ ॥
भृशः शश्वत्पद्रेहद्रेहद्वर्चो ऽथ दुर्मनाः ।
सुमना उन्मना ओजो ऽभिमनाश्चपलः शुचिः ॥ १५ ॥
मन्दरेफन्मद्रभद्रपण्डिताण्डरकण्डराः ।
उत्सुको हरितो नीलः फेनः शीघ्रो भृशादयः ॥ १६ ॥
- (७) तत्रैव डाज्जलोहितादेः क्यषि वा चात्मनेपदम् ।
दिग्जलोहितायतीत्यादि डाचः पटपटायति ॥ १७ ॥
लोहितजिह्मश्यामाः सुखदुःखे धूमचर्मगर्वाश्च ।
हर्षो मूर्च्छा निद्रा कृपा च करुणादयो ऽप्यवृत्करणात् ॥ १८ ॥
- (८) कष्टात्सत्राच्च कक्षाच्च कृच्छ्राद्गहनतो ऽपि च ।
कष्टायतेप्रभृतयः पापार्थं क्रमणे क्यङि ॥ १९ ॥
- (९) तं वर्तयति रोमन्धाद्रोमन्थायतइत्यदः ।
- (१०) बाण्योष्मफेनादुद्गान्ताविदं बाण्यायते मुखम् ॥ २० ॥

- (११) सुखादेः स्यादनुभवत्यर्थे दुःखायतेमुखाः ।
 सुखदुःखास्रकृपणकरुणालीकृतृप्रवत् ॥ २१ ॥
 कृच्छ्रप्रतीपसोढाः स्युरमी दश सुखादयः ।
- (१२) शब्दादिषु कृतैः शब्दायते वैरायतेमुखाः ॥ २२ ॥
 शब्दादयस्तु सूत्रोक्ता वार्तिकोक्ता अटादयः ।
 अटाट्टशीकाकोटाश्च सोटापृष्ठौ च दुर्दिनम् ॥ २३ ॥
 पोटापृष्ठा च सुदिनं नीहारश्चेत्यटादयः ।
- (१३) तपस्यतीत्यादिकं तु प्रायः पूर्वं प्रदर्शितम् ॥ २४ ॥
- (१४) कण्डूवादेर्यकि कण्डूयसात्मने ऽपि हृणीयते ।
 असूयतीत्यादिकं च प्रायः प्रागेव कीर्तितम् ॥ २५ ॥
- (१५) धातोर्हलादेरेकः पौनःपुन्ये भृशे यङि ।
 चेक्रीयतेप्रभृतयो (१६) न भृशार्थे शुभे रुचः ॥ २६ ॥
- (१६) बहुलं लुकि तत्रापि बोभोसादिकमूह्यताम् ।
- (१७) सूचिसूत्र्यूर्णूमूत्र्यर्त्यशिशिभ्यश्च यङिष्यते ॥ २७ ॥
 सोसूच्यते ऽटाच्यते ऽरार्यतइत्यादिकं ततः ।
- (१८) गत्यर्थेभ्यस्तु कौटिल्ये लुपादेर्भावगर्हणे ॥ २८ ॥
 यङि जङ्गम्यते लोलुप्यतइसादिकं भवेत् ।
- (१९) प्रयोजकस्य व्यापारे धातुमात्राकृतेर्णिचि ॥ २९ ॥
 भावयत्यादि तत्रोहं णिचश्चेसात्मनेपदम् ।
- (२०) सुबन्ताण्णिचि धात्वर्थे बहुलं भादि चेष्टवत् ॥ ३० ॥
- (२१) तत्करोतीति मुण्डादेः बटुं मुण्डयतीति दिक् ।
- (२२) स्थूलादेस्तु तदाचष्टे स्थवयत्यादिकं भवेत् ॥ ३१ ॥
- (२३) सत्यार्थवेदादापुक् च स्यात्ससापयतीति दिक् ।
- (२४) श्वेताश्वादश्वतरतो लोपो ऽश्वतरयोर्णिचि ॥ ३२ ॥
 गालोडिताह्वारकयोर्लुप्येते इतकौ तथा ।

श्वेतयसश्चयति गालोदयसाह्वयति ॥ ३३ ॥

(२५) णिच् कृतत्वचवर्णोभ्यस्तं गृह्णालर्थइष्यते ।

अत्वं च हलिकल्योः स्या(२६)न्निध्याने रूपशब्दतः ॥ ३४ ॥

(२७) विमोके संयमे पाशा(२८)त्तूस्ताद्विहने भवेत् ।

(२९) भोजने तन्निवृत्तौ च व्रतशब्दाणिचो विधिः ॥ ३५ ॥

(३०) परिधाने समाच्छादे वस्त्रा(३१)ल्लोम्नोऽनुमार्जने ।

(३२) तेनातिक्रामत्यर्थेऽश्वयति हस्तयतीति च ॥ ३६ ॥

(३३) सेनाशब्दात्तृतीयान्तादभियाने तु सः ष च ।

(३४) वीणाया उपगाने स्या(३५)त्सन्नाहे वर्मणो भवेत् ॥ ३७ ॥

(३६) चूर्णादवध्वंसनेऽर्थे(३७)तूलाणिजवकोषणे ।

(३८) श्लोकादुपस्तुतौ(३९)वास्याः श्लेष्छेदनइष्यते ॥ ३८ ॥

(४०) णिङ्ङात्तन्निरसने दिग्घस्तयतआदिकम् ।

(४१) पुच्छादुदसने णिङ् स्यात्पर्यासे व्यसनेऽपिच ॥ ३९ ॥

(४२) चीवरात्संचये चार्थे परिधाने च णिङ् भवेत् ।

(४३) भाण्डात्समाचिनोत्यर्थे णिङ् संभाण्डयते हि दिक् ॥ ४० ॥

(४४) निर्दिष्टार्थे कृतस्तस्मादुपसर्गादितोऽपि च ।

कंसं घातयतीत्यादिसिद्धयेऽन्यो णिजुच्यते ॥ ४१ ॥

प्रत्यक्षमिव कंसादेः साधनत्वेन मन्यते ।

उक्तं हि भर्तृहरिणा महाभाष्यानुसारिणा ॥ ४२ ॥

शब्दोपहितरूपांश्च बुद्धेर्विषयतां गतान् ।

प्रत्यक्षमिव कंसादीन् साधनत्वेन मन्यते ॥ ४३ ॥

इति सनाद्यन्तवर्गः ।



अथ नानार्थवर्गः ॥

अथ नानार्थधातूत्यान्याख्यातानीह कानिचित् ।

यथामति प्रदर्श्यन्ते व्यक्तं भूवाद्यनुक्रमात् ॥ ४४ ॥

गणे ऽवधारणात्कापि सूत्रे तेन विशेषणात् ।

काप्यर्थान्तरनिर्देशादनेकार्था हि धातवः ॥ ४५ ॥

(१) भवतीत्येष सत्तायां प्राप्तिरसम्पत्तिजन्मसु, ।

आद्योपलम्भे पर्याप्तौ सामर्थ्ये प्रभवत्ययम्, ॥ ४६ ॥

सम्भावनायां माने च साहित्ये सम्भवत्यसौ, ।

• शक्तिप्राप्त्योर्विभवति, प्राकट्ये व्युद्भवत्यपि, ॥ ४७ ॥

(२) ग्रन्थप्रतिष्ठालिप्सासु गाधते(३)नाथतीति तु ।

याच्चोपतापैश्वर्येषु(४)तेष्वाशिषि च नाथते ॥ ४८ ॥

(५) स्तवे ऽभिवादने चापि वन्दते (६) भन्दते पुनः ।

सौख्यकल्याणयो(७)र्मोदमदस्वप्नगतिस्तुतीः ॥ ४९ ॥

आह मन्दतइत्येत (८) ददते दानधारणे ।

(९) क्रीडायामूर्दते माने(१०)ह्लादते ह्लादशब्दयोः ॥ ५० ॥

(११) कुन्थति पुन्थति लुन्थति मन्थति मान्थत्यमी पञ्च ।

हिंसासंक्लेशनयो(१२)श्चन्दत्याह्लाददीपनयोः ॥ ५१ ॥

(१३) गतिमाङ्गल्यशास्त्रेषु सेधति (१४) स्थैर्यहिंसयोः ।

खद(१५)स्यथार्दति गतियाच्चाहिंसासु संमतम् ॥ ५२ ॥

(१६) कन्दति क्रन्दति क्लन्दत्याह्लाने रोदने त्रयम् ।

(१७) द्रेकते ध्रेकते शब्दोत्साहयो(१८)श्चकते पुनः ॥ ५३ ॥

तृप्तौ च प्रतिघाते च(१९)गत्याक्षेपे तु मङ्गते ।

कैतवे(२०)द्राघते त्वेतत्सामर्थ्यायामयोर्मतम् ॥ ५४ ॥

(२१) गतौ लङ्घतइत्येतन्निवृत्तौ भोजनस्य च ।

(२२) शोषणो चालमर्थे च राखत्योस्रति लाखति ॥ ५५ ॥

- द्राखति ध्राखतीत्येते(२३)गतौ त्वङ्गति कम्पने ।
 (२४) मञ्चते धारणोच्छ्रायपूजने(२५)ष्वथ कञ्चते ॥ ५६ ॥
 दीप्तिवन्धनयो(२६)र्गत्यामीजते कुत्सने ऽपि च ।
 (२७) शाठ्यमेदनदम्भेषु मुञ्चते मचते पदम् ॥ ५७ ॥
 (२८) स्थानार्जनोपार्जनगतिष्वृजेः स्यादर्जते पदम् ।
 (२९) स्यात्संपर्चनकौटिल्यप्रतिष्ठम्भविलेखने ॥ ५८ ॥
 तारे शब्दे कोचतीति(३०)याच्चागत्योस्तथा ऽञ्चते ।
 (३१) तयोश्च पूजने चाञ्च(३२)त्यजति क्षेपणे गतौ ॥ ५९ ॥
 (३३) कौटिल्याल्पीभवनयोः कुञ्चति कुञ्चतीत्युभे ।
 (३४) मूर्च्छत्येष समुच्छ्राये मोहे स्यात्(३५)खर्जतीति तु ॥ ६० ॥
 व्यथने पूजने(३६)हिंसात्राणयोस्तुञ्जतीत्ययम् ।
 (३७) शब्दे गजति मादे च(३८)हिण्डते ऽनादरे गतौ ॥ ६१ ॥
 (३९) अतिक्रमे च हिंसायामट्टते(४०)मुण्ठते शुचौ ।
 पलायने च(४१)कटति वर्षावरणयोर्गतौ ॥ ६२ ॥
 (४२) शटत्ययं विशरणे गतौ रुज्यवसादने ।
 (४३) बाल्ये च परिभाषायां लटती(४४)त्यथ पेटति ॥ ६३ ॥
 शब्दसङ्घातयो(४५)र्मादे निवासे च मठत्यदः ।
 (४६) हठतीति बलात्कारे प्लुतौ शङ्कन्दने ऽपि च ॥ ६४ ॥
 (४७) हिंसासंक्लेशयोः पेट(४८)त्यथो शठति कैतवे ।
 तयो(४९)श्चाथो लुण्ठतीति गतावालस्यएव च ॥ ६५ ॥
 (५०) तेपते क्षरणे कम्पे(५१)ग्लेपते दैन्यकम्पयोः ।
 (५२) अवसंसे प्रमादे च संसते(५३)लम्बते पुनः ॥ ६६ ॥
 शब्दे चावसंसने च(५४)मानसे च जपत्ययम् ।
 (५५) हिंसाभाषणयोः शोभ(५६)त्यत्र दीप्तौ च शुम्भति ॥ ६७ ॥
 (५७) शब्दे रणति गत्यां तु घटादावेष पठ्यते ।

- (५८) पैणति प्रेरणाश्लेषगमनेषु पदं त्रिषु ॥ ६८ ॥
 (५९) लौहित्ये शोणति गतौ (६०) संभक्तौ वनति ध्वनौ ।
 (६१) दीप्तिकान्तिगतिष्वष्टं त्रिष्वर्थेषु कनसदः ॥ ६९ ॥
 (६२) गतौ च १ ब्दसंभक्त्योरमतीति प्रयुज्यते ।
 (६३) क्रमते क्रम्यते स्यातां तायनोत्साहवृत्तिषु ॥ ७० ॥
 (६४) नयते रक्षणे गत्यां (६५) दयते तु तयोरपि ।
 आदानदानहिंसासु (६६) कनूयते क्लेशब्दयोः ॥ ७१ ॥
 (६७) पूयते स्याद्विशरणे दुर्गन्धे (६८) चाथ तायते ।
 पालने स्फीततायाञ्च (६९) प्रेप्सागस्योश्च हर्यति ॥ ७२ ॥
 (७०) भ्रंशे ऽदने गलति च (७१) शब्दसंख्यानयोर्द्वयोः ।
 कलते (७२) शलते त्वेष चलने संवृतावपि ॥ ७३ ॥
 (७३) भलते भल्लते हिंसादानयोः परिभाषणे ।
 (७४) चलने सञ्चये चोक्तः खलतीति (७५) फलत्यदः ॥ ७४ ॥
 आदितश्चेद्विशरणे निष्पत्तौ स्यादनादितः ।
 (७६) अलते ऽलति भूषायां पर्याप्तौ वारणे द्वयम् ॥ ७५ ॥
 (७७) गतौ जग्धौ च चरति (७८) संघाते रुजि शूलति ।
 (७९) हिंसाकरणयोः कृण्वेः कृणोति प्रापणे ऽपि च ॥ ७६ ॥
 (८०) पराभिभूतावुत्कर्षे जयसन्ते त्वकर्मकः ।
 (८१) स्वाम्यर्थदानावगतिप्रवेशयाच्चागतीच्छाश्रुतितृप्सवाप्तीः ७७
 आलिङ्गरक्षाद्युतिभागवृद्धिर्हिंसाक्रियाश्चावतिरेष वक्ति ।
 (८२) धुक्षते धिक्षते संक्षीपनक्लेशनजीवने ॥ ७८ ॥
 (८३) हिंसाविश्राणनगतिष्वीषते स्यात्तु (८४) दक्षते ।
 शैग्रवृद्धयोर्घटादौ तु तदेव गतिर्हिसयोः ॥ ७९ ॥
 (८५) स्यान्मौण्ड्येज्योपनयनव्रतादेशेषु दीक्षते ।
 (८६) जिज्ञासने च विद्याया ग्रहणे चापि शिक्षते ॥ ८० ॥

- (८७) कासते कफजे शब्दे दीप्तौ चायं प्रयोगतः ।
 (८८) द्राक्कति ध्राक्कति ध्वांसतीच्छायां घोरवाशिते ॥८१॥
 (८९) असत्यक्ष्णोति सङ्घाते व्याप्तावप्य(९०)थ मर्षति ।
 सहने सेचने(९१)श्लेषक्रीडयोर्लसतीत्यदः ॥ ८२ ॥
 (९२) जर्जति द्वे चर्चति संतर्जने परिभाषणे ।
 (९३) उरसा गमने दाने वृद्धावपि च मोहते? ॥ ८३ ॥
 (९४) क्ष्वेदते स्नेहने मोक्षे (९५) दीप्तौ स्वादे च रोचते ।
 (९६) प्रमादे संसते चावसंसने ध्वंसने गतौ ॥ ८४ ॥
 (९७) क्षञ्जते दानगयोः स्याद्(९८)व्यथते चलने भूये ।
 (९९) कम्पे विलसने चार्थे कम्पते चलतीत्ययम् ॥ ८५ ॥
 (१००) हलतीति पदं गत्यां तदेव चलने मितम् ।
 (१०१) हर्षग्लेपनयोर्मिष्वान्मदेर्मदयतीति णौ ॥ ८६ ॥
 (१०२) बलतीत्येष धान्यस्यावरोधे प्राणने ऽपि च ।
 (१०३) बन्धुक्रियायां संस्त्याने कोलती(१०४)त्यथ होलति ॥८७॥
 स्याद्विसासंवरणयोः (१०५) क्रोशसाह्वानरोदने ।
 (१०६) सीवति स्याद्विशरणे गतावप्यवसादने ॥ ८८ ॥
 (१०७) संपर्चने तु कौटिल्ये प्रतिष्ठम्भे विलेखने ।
 तारे शब्दे कोचतीति ज्वलादेरितरस्य च ॥ ८९ ॥
 (१०८) मिथ्याज्ञाने ऽनवस्थाने भ्रमति भ्राम्यतीत्युभे ।
 *स्त्यायतेः प्रागात्मने ऽपि(१०९)गतिशुद्धयोस्तु धावति॥९०॥
 (११०) पदं भूषणपर्याप्तिवारणेष्वलतीत्यदः ।
 (१११) वीप्सादानगतिष्विष्टमसती (११२) त्यथ चीवति ॥९१॥
 स्यादादाने संवरणे (११३) ऽप्यथ हिंसनमेधयोः ।

* इतउत्तरं(१२६)स्त्यायतेः प्राग् वक्ष्यमाणा धातवः आत्मनेपदेषु भवन्तीत्यर्थः ।

- मेदत्येत(११४)न्मेधति तु संगमे च तयोरपि ॥ ६२ ॥
- (११५) कुत्सायां सन्निकर्षे च नेदती(११५)त्यथ वेणति ।
चिन्तानिशामनगतिवादित्रग्रहबुद्धिषु ॥ ६३ ॥
- (११७) निशामने ऽर्चने चाय(११८)त्यथ स्पृशति बाधने ।
स्पर्शने(११९)वहतीत्येतत्स्यन्दने प्रापणे धृतौ ॥ ६४ ॥
- (१२०) क्षपत्यादानसंघृत्योः हिंसायां चेन्न चात्मने ।
- (१२१) यजतीति तु देवार्चादानसङ्गतिकर्मसु ॥ ९५ ॥
- (१२२) ह्वयति स्पर्धने शब्दे(१२३)वपत्युप्तौ च मुण्डने ।
- (१२४) दाने निरसने दीप्तावप्यवाच्चेष्टीत्यदः ॥ ६६ ॥
- (१२५) शब्दसङ्घातयोर्धात्वोः स्त्याय(१२६)त्यथ धमत्यदः ।
कृशानुफूत्कृतौ शब्दे(१२७)ऽप्युपतापे स्वरत्यपि ॥ ६७ ॥
- (१२८) ऋच्छेर्गतीन्द्रियलयमूर्तिभावेषु ऋच्छति ।
ऋच्छादेशे तदेवार्तेः शिति स्यात्प्रापणे गतौ ॥ ६८ ॥
- (१२९) सवतीति पदं धात्वोः प्रसवैश्वर्ययोर्गतौ ।
- (१३०) पुवे तरत्युत्तरणे(१३१)स्कन्दतीति तु शोषणे ॥ ६९ ॥
गत्या(१३२)मथो नमत्येतन्नमस्कारे ऽपि शब्दने ।
- (१३३) सेवने सचते तद्वत्समवाये सचत्यपि ॥ १०० ॥
- (१३४) वदते तृप्तिविषयभासनोत्साहवृत्तिषु ।
- (१३५) सहते ऽभिभवे क्षान्तौ गतिवृद्धयोः श्रयत्ययम् ॥ ११ ॥
- (१३६) पवते रक्षणादौ च सोमस्य मरुतो गतौ ।
- (१३७) निर्णेतृत्वेन भजने ऽतिष्ठते स्वप्रकाशने ॥ २ ॥
- (१३८) देवार्चासङ्गतिकृतिमैत्रीषु पथिकर्तृके ।
धात्वर्थे मन्त्रकरणे ऽकर्मके चोपतिष्ठते ॥ ३ ॥
परस्मैपदमन्यत्र लिप्सयोपस्थितौ न वा ।
इति भ्वादिगणः ।

- (१३९) गतिगन्धनयोर्वाति(१४०)हन्तीति गतिहिंसयोः॥४॥
 (१४१) ग्रहणोऽप्युपहन्त्येतदशुचीकरणे?ऽपि च ।
 (१४२) वेतीति कान्तिगमनप्रजनासनखादने ॥ ५ ॥
 (१४३) गतिशासनयोः कस्त (१४४)ईर्ते तु गतिकम्पयोः ।
 (१४५) ईद्रे स्तुतौ गतिनायां याज्ञप्रेरणभोजने? ॥ ६ ॥
 (१४६) व्यक्तवाचि भवेच्चष्टे दृष्टौ(१४७) यौति तु मिश्रणो ।
 अमिश्रणोऽपि(१४८)सौतीति प्रसवैश्वर्ययोर्मतम्॥७॥
 (१४९) ज्ञानविश्वासयोः प्रत्येत्य(१५०)ध्येत्यधिगमे स्मृतौ ।
 (१५१) भक्षे जक्षिति हसने(१५२)दीधीते भासि देवने ॥८॥
 (१५३) वेवीते वेतितुल्यार्थ,श्छान्दसाविति भाष्यकृत् ।
 (१५४) तवीति तौति वृद्धयर्थे हिंसायां पूरणे गतौ ॥९॥

इत्यदादिगणः ।

- (१५५) जुहोति हविरासेके दानेऽप्येके (१५६)पिपति तु ।
 पालने पूरणे(१५७) दीप्तौ क्षरणार्थे जिघर्त्यदः ॥१०॥
 (१५८) बभस्ति भर्त्सने दीप्तौ(१५९)मिमीते मानशब्दयोः ।
 (१६०) नेनेक्ति पोषणे शौचे(१६१)बिभर्ति धृतिपोषयोः ॥११॥
 तयोर्दधाति दाने चाभिदधात्युक्तिबन्धयोः ।
 श्रदधाति तु विस्रम्भस्पृहयोः पञ्च चात्मने ॥१२॥

इति जुहोत्यादिगणः ।

- (१६२) विजिगीषागतिक्रीडाव्यवहारद्युतिस्तुतीः ।
 दीव्यतीत्याह (१६३)गत्यां तु शोषणे स्त्रीव्यतीत्यदः॥१३॥
 (१६४) क्रस्यति ह्ररणे दीप्तौ(१६५)व्रीडतीत्येष चोदने ।
 लज्जायां(१६६)चाथ हिंसायां त्वरणे चापि दूर्यते॥१४॥
 (१६७) घूर्यते गूर्यते चोभे गतिहिंसनयोर्मते ।
 (१६८) हिंसायां च वयोहानौ घूर्यते जूर्यते पदे ॥ १५ ॥

- (१६६) हिंसायां शूर्यते स्तम्भे(१७०)ऽप्यथ संराद्धिहिंसयोः ।
 रध्य(१७१)त्युपक्रमज्ञानस्वीकारे प्रतिपद्यते ॥१६॥
- (१७२) विक्लितिक्षणवृद्ध्यादौ राध्यत्येतदकर्मकम् ।
- (१७३) हर्षणे मोचने दृष्य(१७४)त्यथ ग्लानौ च ताम्यति ॥१७॥
 काङ्क्षायामपि(१७५)खेदे तु श्राम्यत्येष तपस्यपि ।
- (१७६) मोचने क्षिद्यति स्नेहे(१७७)गात्रस्थौल्ये ऽपि मेद्यति ॥१८॥
 इति दिवादिगणः ।

- (१७८) पीडने मन्थने स्नाने सन्धाने ऽभिषुणोत्यदः ।
 आत्मने(१७९)ऽप्यथ वृद्धौ च हिनोतीति गतावपि ॥१९॥
- (१८०) सङ्घाते चाश्नुते व्याप्तौ(१८१)स्पृणोति प्रीतिपालने ।
 इति स्वादिगणः ।

- (१८२) जुषते सेवने प्रीतौ (१८३) विजते चलने भये ॥२०॥
- (१८४) युद्धनिन्दादानहिंसाकथनेषु रिफत्यदः ।
- (१८५) शब्दोपकृत्योः कुण्ठति(१८६)चृतति ग्रन्थहिंसयोः ॥२१॥
- (१८७) गतिकौटिल्यहिंसासु द्रुणती(१८८)त्यथ खण्डने ।
 छेदे खुरति(१८९)भीमार्थशब्दयोर्धुरतीत्यदः ॥ २२ ॥
- (१९०) ऐश्वर्यदीप्सोः सुरति(१९१)किलति श्वेत्यखेलयोः ।
- (१९२) इलति प्रेरणे स्वप्ने(१९३)प्यथाक्षेपप्रमर्दयोः ॥ २३ ॥
 मुट(१९४)सथ कुडत्येतद्बाल्ये च घसने मतम् ।
- (१९५) निवासगत्योः क्षियति(१९६)गतौ स्थैर्ये ध्रुवसदः ॥२४॥
 इति तुदादिगणः ।

- (१९७) दीप्तिदेवनयोश्छृन्ते छृणतीति(१९८)तृणस्यदः ।
 तृन्ते हिंसानादरयो(१९९)र्विनक्ति चलने भये ॥२५॥
- (२००) अनक्ति अक्षणगतिकान्तिव्यक्तिषु कीर्तितम् ।
 इति रुधादिगणः ।

- (२०१) साहसिक्यप्रकथनोपयोगेषु च सेवने ॥ २६ ॥
 पदं प्रकुरुते (२०२) ऽथाधिकुरुते ऽभिभवे तथा ।
 क्षान्तौ (२०३) विकुरुते शब्दकर्मके ऽर्थे ऽप्यकर्मकः ॥ २७ ॥
- (२०४) ऊर्युर्युररीभ्यश्च करोति कुरुते पदे ।
 विस्ताराङ्गीकरणयोः (२०५) प्रतियत्रे तु वैकृते ॥ २८ ॥
 उपस्कुरुत इत्येतद्वाक्याध्याहारयोरपि ।
- (२०६) दृष्टभसार्थिनीढार्थिविहंगमचतुष्पदाम् ॥ २९ ॥
 आलेखने ऽपस्कुरुत आत्मनेपदसुद्धिधेः ।
 इति तनादिगणः ।
- (२०७) कान्तितर्पणयोः प्रीणा (२०८) सथ श्रीणाति मिश्रणे ॥ ३० ॥
 पाके (२०९) चाथ पृणातीति पालने पूरणे ऽपि च ।
- (२१०) श्रय्नाति प्रतिहर्षे ऽपि मोचने (२११) चाथ पूरणे ॥ ३१ ॥
 मुष्णाति द्वे च प्लुष्णाति मोचने स्नेहने त्रिषु ।
- (२१२) गृह्णात्येतदुपादाने ज्ञाने गृह्णीत्यपि ॥ ३२ ॥
- (२१३) अवष्टभ्नात्यवष्टभ्नोऽन्तिकालम्बनार्थकौ ।
 इति क्रथादिगणः ।
- (२१४) दर्शनाङ्गनयोर्लक्षय (२१५) सथोर्जयतीति तु ॥ ३३ ॥
 बलप्राणनयोः (२१६) कुट्टयति च्छेदनभर्त्सने ।
- (२१७) गत्यसंस्कारयोः शाठयति श्वाठयति द्वयम् ॥ ३४ ॥
- (२१८) भाषार्हिसाबलादाननिकेतेषु च पञ्चसु ।
 पदं तुञ्जयतीत्याह तथा पिञ्जयतीत्यपि ॥ ३५ ॥
- (२१९) मण्डयत्येष भूषायां हर्षे पुस्तयतीति च ।
- (२२०) स्यादादरानादरयोस्तथा बुस्तयतीत्यदः ॥ ३६ ॥
- (२२१) मार्गसंस्कारगत्योः स्याद्वाजयसेतदर्थयोः ।
- (२२२) ज्ञापने मारणादौ च ज्ञपयत्येतदीरितम् ॥ ३७ ॥

- (२१३) छेदने पूरणे चापि वर्धयसेतदर्थयोः ।
 (२२४) संश्लेषणे च ग्रहणे पदं स्पाशयते भवेत् ॥ ३८ ॥
 (२२५) चेतनायां वेदयते तथा ऽऽख्यानं विवासने ।
 (२२६) निकारे चाप्युपकारे यातयत्येतदीरितम् ॥ ३९ ॥
 (२२७) निर्यातयति वैरस्य शुद्धौ न्यासार्पणे हृतौ ।
 (२२८) छेदने स्नेहने चापि हरणे वासयत्यदः ॥ ४० ॥
 (२२९) संपर्चने मोहने च रेचयत्यपि रेचति ।
 (२३०) श्रद्धायां चोपकरणे तानयत्युपतापने ॥ ४१ ॥
 (२३१) शौचालंकारयोर्मार्जयति मार्जति चेरितम् ।
 (२३२) लवने क्षालने चार्थे स्यात्पलपूलयतीत्यदः ॥ ४२ ॥
 (२३३) वर्णक्रियायां विस्तारे गुणोक्तौ वर्णयत्यदः ।

इति चुरादिगणः ।

- (२३४) ऋतीयते धिग्घृणयोः(२३५)पूजावृद्धयोर्महीयते ॥ ४३ ॥
 (२३६) भोजने तन्निवृत्तौ च पदं व्रतयतीत्यदः ।

इति नामधातवः ।

- (२३७) रोषे च वैमनस्ये च मन्तूयति पदं विदुः ॥ ४४ ॥
 (२३८) माधुर्यपूजयोर्वल्गूयति(२३९)स्यात्तु हृणीयते ।
 रोषमन्दासयोः(२४०)स्वप्ने धौत्ये लेढ्यति लोढ्यति ॥ ४५ ॥

इति कयङ्वादयः ।

इत्यनेकार्थवर्गः ।

अथात्मनेपदपरस्मैपदवर्गः ॥

- (१) भावे कर्मणि सर्वस्माद्धातोः स्यादात्मनेपदम् ।
 द्विज्यस्तथा ऽनुदात्तेद्भयो भूयते प्यायते ऽयते ॥ ४६ ॥
 (२) क्रियान्यतिहृतौ तद्व्यतिस्ते व्यतिषिञ्चते ।

- (३) शब्दार्थहसावहृद्गतिर्हिसार्थकान्न तत् ॥४७॥
व्यतिभ्यां जल्पति हसत्येति हन्तीत्यमूर्दिशः ।
नात्र संप्रवहन्ते संप्रहरन्ते निषेधनम् ॥ ४८ ॥
- (४) परस्परेतरान्योन्योपपदान्नात्मनेपदम् ।
अन्योन्यस्य व्यतिलुनन्त्येषा दि(५)ङ्घ्रिपराद्विशेः ॥४९॥
- (६) परिव्यवेभ्यः क्रीणाते(७)र्जयतेर्विपरापरात् ।
- (८) आङो दाङो विकासस्वास्यप्रसारणयोर्न हि ॥५०॥
- (९) गमेः क्षमायां खेराङि नुपृच्छ्योः(१०)क्रीडतेरनोः।
पर्याङ्भ्यांच(११)समोऽकूजे(१२)जिज्ञासायांशकेःसनः॥५१॥
- (१३) अपोस्करो(१४)ऽथो हरतेर्गतिताच्छील्य(१५)आशिषि ।
नाथः(१६)शपेस्तु शपथे(१७)स्थो निर्णीतौ प्रकाशने॥५२॥
प्रतिज्ञायामावसंविप्ता (१८) दुदो ऽनूर्ध्वचेष्टने ।
- (१६) देवार्चासंगतिकृतिमैत्रीषु पथिकर्तृके ॥ ५३ ॥
धात्वर्थे मन्त्रकरणे ऽकर्मके चोपपूर्वकात् ।
वा लिप्सायां(२०)समः प्रच्छिगम्यृच्छिस्पृश्रुवेत्तितः॥५४॥
दृशो ऽर्तेश्चाकर्मकेभ्य(२१)आङ्पूर्वाभ्यां यमेर्हनः ।
- (२२) उद्विभ्यां तपतेः स्वाङ्गकर्मकेभ्यो(२३)ऽप्यथास्यतेः॥५५॥
ऊहश्च सोपसर्गाद्वा(२४) ह्यो निसंव्युपपूर्वकात् ।
- (२५) आङस्तु स्पर्धने(२६) सूचनावक्षेपणसेवने ॥ ५६ ॥
प्रतियत्रे प्रकथनोपयोगे साधने कृजः ।
- (२७) अघेः प्रसहने(२८)वेस्तु शब्दकर्मण्यकर्मकात् ॥ ५७ ॥
- (२६) पूजाचार्यकृतिज्ञानोत्सञ्जनेषु भृतौ व्यये ।
नीजो विगणने(३०) कर्तृस्थिते चामूर्तकर्मणि ॥५८॥
- (३१) वृत्त्युत्साहस्फीततासु क्रमे (३२) स्तद्वत्परोपयोः ।
- (३३) ज्योतिरुद्गमने त्वाङो(३४) वेः पादविहृतार्थकात् ॥५९॥

- (३५) आरम्भणार्थे प्रोपाभ्यां(३६)विभाषा ऽनुपसर्गकात् ।
 (३७) अपह्वे ऽकर्मकाच्च ज्ञो (३८) ऽनाध्याने प्रतेः समः ॥६०॥
 (३९) यत्रोपसान्त्वनज्ञानासनेषूपनिमन्त्रणे ।
 विमतो चापि वदतेः(४०)समनुभ्यां त्वकर्मकात् ॥६१॥
 (४१) व्यक्तवाचां सहोक्तौ च(४२)विप्रलापे विभाषया ॥६२॥
 (४३) सृजेः श्रद्धावति श्यंश्च यथा मालां हि सृज्यते ।
 (४४) श्रो ऽवा(४५)त्समः प्रतिज्ञाने(४६)चरेरुदि सकर्मकात् ॥६३॥
 (४७) समस्तृतीयायुक्ता(४८)त्स्वीकरणे तूपयच्छते ।
 (४९) तृतीया चेच्चतुर्थ्यर्थे दाणाः(५०)शिति शब्दे(५१)मृङ्ङः ॥६४॥
 लुङ्लिङ्गोश्च(५२)कृजि प्राग्वदामो यस्तु प्रयुज्यते ।
 (५३) सनां ज्ञाश्रुस्मृदृशिभ्यो नानोङ्ग आङ्प्रतेः श्रुवः ॥६५॥
 (५४) अयङ्गपात्रेषु युजेरजाद्यन्तोपसर्गतः ।
 (५५) समः क्ष्णाते(५६)रनवने भुजेरपि च(५७)शोरशौ ॥६६॥
 यत्कर्मणौ स कर्ता चेद्भवेदाध्यानवर्जिते ।
 यथा ऽऽरोह्यते हस्ती स्वयं दर्शयते नृपः ॥ ६७ ॥
 (५८) भीस्म्योः प्रयोजकाद्रीतिस्मययो(५९)र्वञ्चतेर्गृधः ।
 प्रलम्भने(६०)लिय. पूजान्यक्कृत्योर्वञ्चने ऽपि च ॥६८॥
 (६१) मिथ्याशब्दोपपदतः पौनःपुन्ये कृजो णिचः ।
 (६२) फले च कर्त्रभिप्राये स्वरितेतो जितो णिचः ॥ ६९ ॥
 पचते कुरुते स्नानं कटं कारयते यथा ।
 सुरादेरापि लक्षेर्यः स्वरितेक्ष्वमनार्षकम् ॥ ७० ॥
 (६३) अपाङ्गदः(६४)समाङ्गुद्गयो यमेरग्रन्थगोचरे ।
 (६५) ज्ञश्चोपसर्गरहिताच्छब्दान्तरगतौ तु वा ॥ ७१ ॥
 खिजर्थे च यजोर्नित्यं सामान्योक्तौ न तत् स्मृतम् ।
 यथा धरित्रीं दुदुहुः(६६)कृजो ऽप्यनुपरापरात् ॥७२॥

- (६७) क्षिपो ऽभिप्रत्यतिभ्यः(६८)प्राद्वहे(६९)मृषिवहोः परेः ।
 (७०) व्याङ्परिभ्यो रम(७१)उपाद्विभाषा चेदकर्मकः ॥७३॥
 (७३) आहारचलनार्था ये गण्यन्ते ये त्वकर्मकाः ।
 चित्तवत्कर्तृकास्तद्वत्तोषयत्येष पार्थिवम् ॥ ७४ ॥
 (७४) मुदुसूबुधजनयुधेङ्गनशिभ्यश्च णिचो यतः ।
 (७५) न पादम्याङ्ग्यमाङ्ग्यसपरिमुदूचिवद्रसः ॥ ७५ ॥
 नृतिधेद्रपिबतिभ्यश्च(७६)क्यषन्तात्तु विभाषया ।
 (७७) द्युतादेर्लुङि(७८)वृद्धयः स्यसनो(७९)र्लुटि च कल्पतेः॥७६॥
 परस्मैपद(८०)भन्यस्मात्तथा शिष्टप्रयोगतः ॥७७॥

इत्यात्मनेपदपरस्मैपदवर्गः ।

इति तृतीयः काण्डः ।

आख्यातचन्द्रिका समाप्ता ॥



पदसूची ।

अंहते.	क्ष	३२	अतिक्रामति.	क्ष	५५
अकति.	क्ष	३५	अतिक्राम्यति	क्ष	५५
अक्षति.	क्ष	६१ प्र ६	अतिचरति	क्ष	५५
		ना ८९	अतिददाति-ते.	वै	२५
अक्ष्णाति.	क्ष	६१ ना ८९	अतिरोते	क्ष	६८
अगति.	क्ष	३५	अतिसन्दधाति-ते.	अ	१०
अघयति.	शु	१९	अतिसृजति.	अ	११
अङ्गुपालयति.	म	४४	अत्ति.	म	२६
अङ्गति.	क्ष	३२	अधःकरोति-ते.	अ	३०
अङ्गीकरोति-ते.	बु	२८	अधिकुरुते.	क्ष ६७ अ ९	
अङ्गुत.	क्ष	३१	ना	२०२	
अजति.	क्ष	३२ ना ३२	अधिक्रामति.	क्ष	२७
अञ्जात.	बु	२ वै २८	अधितिष्ठति.	क्ष	२७
	क्ष	३२ ना ३१	अधिरोहति.	क्ष	२७
अञ्जति-ते		अ ६	अधिवसति.	क्ष	२७
अञ्जते.	क्ष	३२ ना ३०	अधिरोते.	क्ष	२७
अञ्जयति.	अ	६ क्ष ६८	अधीते.	वा	२
अटति		क्ष ३२	अध्यक्षयति	बु	१६
अटाट्पते.	क्ष	३५ स १७	अध्यक्षीकरोति.	बु	१६
अट्टते.		ना ३९	अध्यवस्यति.	बु	१४
अट्टयति.	अ	१० क्ष ५५	अध्यापयति.	वा	३
अडति.		क्ष ६२	अध्यास्ते.	क्ष	२७
अडुति.		क्ष ५७	अध्यति.	बु १९ ना १५०	
अणति.		ध्व १	अनक्ति.	ना	२००
अण्ठते.	क्ष	३२	अनिति.	भा	५
अतति.	क्ष	३९	अनुकम्पते.	अ	१४

अनुकरोति-ते.	म	१९	अन्यथयति.	वा	१०
अनुक्रोडते.	म	१७	अन्वाजेकरोति.	क्ष	७८
अनुक्रोशति.	अ	१४	अन्वीक्षते.	वै	२८
अनुगृणाति.	वा	२४	अन्वेषते.	वै	२८
अनुगृह्णाति-ते	अ	१४	अपकरोति.	अ १२ वा	१४
अनुतपति.	अ	१६	अपकुरुते	अ	१२
अनुतिष्ठति.	म	४	अपक्रामति.	क्ष	५३
अनुनयति-ते.	वा	३९	अपक्षयति.	भा	१५
अनुपालयति.	क्ष	१८	अपक्षीयते	भा	१५
अनुभवति.	बु	१६	अपचायति-ते	ब्र	६
अनुमनुते.	बु	२८	अपजानीते.	वा	३७
अनुमन्यते.	बु	२८	अपदिशति.	बु	१६
अनुयुङ्क्ते.	वा	३३	अपनयति.	वा	३८
अनुरजति.	अ	१८	अपभाषते	वा	९
अनुरज्यति.	अ	१८	अपभ्रंशयति.	वा	९
अनुरुणद्धि-ते.	क्ष	१३	अपरजति-ते.	अ	४
अनुरुध्यते.	अ	१	अपरज्यति-ते.	अ	४
अनुलिम्पति	म	१०	अपरध्यति.	अ	१२
अनुलिम्पते.	म.	१०	अपराभ्योति.	अ	१२
अनुवर्तते.	क्ष	१३	अपराध्यति.	अ	१२
अनुशास्ति.	वा	३	अपलपति.	वा	३८
अनुशेते.	अ	१६	अपवरति-ते.	वै	२५
अनुसन्द्धाति.	बु	२२	अपवर्जयति	ब्र	११
अनुसरति.	क्ष	१३	अपवारयति.	वै	२५
अनुसृज्यते.	म	४	अपवृज्यते.	ब्र	३२
अनुहरति.	म	१९	अपवृणोति-ते	वै	२६
अन्तति.	शू	१६	अपराद्वयति.	वा	९
अन्तरयति.	शू	२०	अपस्कुरुते.	न	२०६
अन्तरंरति.	शू	२०	अपहरति-ते	शू	१०
अन्तर्धत्ते.	क्ष	५३	अपहृते.	वा	३५
अन्दति.	शू	१६	अपाकरोति-ते.	वा	३८
अन्यते.	भा	५	अपानिति.	भा	५

अवास्यति-ते	वा.	३८	अभ्यसूयति.	अ	५
अपिदधाति-ते.	वै	२५	अभ्यस्ति.	क्ष	६७
अपिनहति-ते.	म	१३	अभ्यस्यति-ते.	वा	५
अपेक्षते.	वै	२७	अभ्याख्याति.	वा	१३
अपैति.	क्ष	५३	अभ्याचष्ट.	वा	१३
अपांणुते.	वै	२५	अभ्यादत्त.	म	१
अपांणोति.	वै	२५	अभ्युपगच्छति.	बु	२७
अपाहति.	वा	३८	अभ्युपपद्यते.	अ	१४
अप्येति.	भा	१६	अभ्युपेयते.	बु	२७
अप्मरायते.	स	५	अभ्युपैति.	बु	२७
अभिगच्छति	क्ष	५६	अभ्येति.	क्ष	५६
अभिजानाति.	बु	१९	अभ्रति.	क्ष	३२
अभिदधाति. वा १	ना	१६१	अमति.	क्ष	३२ ना ६२
अभिधत्ते.	वा	१	अम्बते.	ध्व	१
अभिनिविशते.	अ	१३	अयति.	क्ष	३२
अभिभवति.	क्ष	६७	अयते.	क्ष	३२ आ १
अभिमनुते.	अ	१९	अरायते.	क्ष	३५ स १७
अभिमन्यते.	अ	१९	अरुष्करोति-ते	क्ष	८७
अभियाति.	क्ष	५६	अर्कयति.	वा	११
अभियुङ्क्ते.	क्ष	५७	अर्चति-ते.	ब्र	६
अभिवक्ति.	वा	३६	अर्चयति.	ब्र	६
अभिवन्दते.	ब्र	५	अर्जति.	वै	१९
अभिवाद्यते.	ब्र	५	अर्जत.	ना	२८
अभिषपति.	वा	१३	अर्जयति.	वै	१९
अभिशंसति.	वा	१३	अर्थयति.	अ	२
अभिषुणोति-ते. वै ४८	ना	१७८	अर्थापयति.	वा	२९
अभिषेणयति.	क्ष	५८	अर्दति. क्ष ३२, ८२	वै	२७
अभिसन्धत्ते.	बु	१५, २२		ना	१५
अभ्यनुजानाति.	बु	२८	अर्दयति.	क्ष	८२
अभ्यर्थयते.	वै	२७	अर्पयति.	ब्र	११
अभ्यवस्कन्दति.	क्ष	५७	अर्वति.	क्ष	८२
अभ्यवहरति-ते.	म	२६	अर्नति	—	६

अहंयति.	अ	६
अलङ्करोति-ते.	म	११
अलति-ते.	क्ष ६१ ना	७६, ११०
अवकल्पयति.	बु	११
अवक्रीणीते.	वै	१७
अवगच्छति.	बु	२
अवगणयति-ते,	अ	१०
अवगल्भते.	क्ष	२१
अवगाहते.	अ	२
अवगिरते.	बु	२७
अवगुरते.	क्ष	६२
अवजानाति.	अ	१०
अवतंसति.	म	१२
अवति.	अ १६ क्ष	२ ना ८१
अवतिष्ठते.	भा	४
अवते.	ध्व	१
अवत्क्षेपति.	ना	१२४
अवदधाति-ते.	बु	२६
अवदायति.	अ ३ प्र	२
अवधीरयति.	अ	१०
अवमन्यते	अ	१०
अवमेहति.	म	७
अवयौति.	प्र	५
अवरुणद्धि-ते.	क्ष	६०
अवष्टभाति.	क्ष ५९ ना	२१३
अवष्टप्नोति.	क्ष ५९ ना	२१३
अवध्वणति.	म	२६
अवस्यति.	म	३९
अवहन्ति.	वै	१४
अवैति.	बु	२

अशनायति.	म	२५
अश्नाति.	म	२६
अश्नुते.	क्ष ६१ ना	१८०
अश्नोति.	प्र	६
अश्वति.	स	४
अश्वयति.	स २४, ३२	
अश्वस्यति.	म	४७
अश्वायते.	स	४
असति-त.	म १४ ना	१११
असूयति	स	१४
अस्तमयते.	क्ष	५२
अस्तमेति.	क्ष	५२
अस्ति.	भा	१
अस्यति.	क्ष	१२
अस्त्रयति.	अ	१७
अहंकरोति-ते.	अ	१९

आ

आकर्णयति.	बु	३०
आकर्षति.	क्ष	६६
आकाङ्क्षति.	अ	१
आकारयति.	वा	३०
आक्रमति.	क्ष	६७
आक्रमते.	क्ष	४९
आक्रम्यति.	क्ष	६७
आक्रम्यते.	क्ष	४९
आक्रीडते.	म	१७
आक्रोशति.	वा	१२
आखण्डयति.	शू	७
आख्याति.	वा	१
आगमयते.	क्ष	१८
आगृह्णाति.	अ	१३.

पदसूची ।

आघट्टयति.	क्ष	७६	आघ्रेडयति.	वा	५
आचरति	म	४	आयच्छति-ते	क्ष	६६
आचष्टे.	वा	१	आयतते.	क्ष	६
आचामति.	ब्र	४ म	आरमति.	भा	१७
आचिनोति-ते.	क्ष	६१	आराधयति.	ब्र	६ अ
आह्वापयति.	क्ष	९	आराध्नाति.	ब्र	६
आच्छति.	क्ष	६६	आरोहति.	क्ष	२७
आनङ्कति.	भा	६	आरोहयते.	आ	५७
आतञ्चति.	वै	३७	आर्द्रिकरोति-ते.	वै	१०
आतनोति.	वा	२८	आलपति.	वा	१
आतालीकरोति-ते.	क्ष	८२	आलभते.	बु	३२ क्ष
आतिष्ठते.	बु	२७	आलम्बयति.	वै	३८
आदधाति-ते.	म	२	आलिङ्गति.	म	४४
आदयति-ते.	ब्र	२०	आलोकते.	बु	२९
आदिशति-ते.	क्ष	९	आलोकयति.	बु	२९
आद्रियते.	ब्र	७	आवर्जयति.	क्ष	४
आध्यायति.	बु	२०	आवहति-ते.	म	२
आनन्दति.	अ	६	आविरासि.	बु	१
आनयति-ते	वै	४०	आविर्भवति.	बु	१
आनुते.	ध्व	१२	आविष्करोति.	वा	२९
आपयति.	क्ष	१६	आवृणाति.	वै	२५
आपूर्यते.	भा	८	आशंसते.	अ	१
आपृच्छते.	वा	३४	आशासते.	अ	१ वा
आप्यायते.	भा	८	आश्रुणाति.	बु	२७
आप्याययति.	ब्र	२१	आश्रययते.	वै	९
आप्रवते.	क्ष	५४	आश्रिष्यति.	म	४४
आप्लवते.	ब्र	२	आश्वसिति.	बु	१२
आमनति.	वा	२	आसजति.	वै	३८
आमन्त्रयते.	ब्र	१७	आसीदति.	क्ष	५९
आमयति.	क्ष	८४ म	आसेधति.	क्ष	५७
आमुञ्चति-ते.	म	१३	आस्कन्दति.	शु	११
आम्रयति.	बु	३२	आस्तिष्नुते.	क्ष	५७

आस्ते.	भा	४ म	३६
आस्फालयति.	क्ष		७६
आस्त्रादयति.	बु		३३
आहते.	क्ष		७६
आहन्ति.	वै		२१
आहरति-ते.	वै		४०
आह्वयति.	वा		३०
आह्वरयति.	स		२४

इ

इक्षति.	क्ष		३२
इच्छति,	अ		१
इन्दति.	क्ष		१
इन्धे.	वै		४३
इन्धनि.	क्ष		६१
इयति.	क्ष		३२
इलति.	मा	१९२	
इप्यति.	क्ष	३२. ५३	

ई

ईक्षते.	बु	२१, २९	वा ३५
ईक्षति.			क्ष ३२
ईजते.	क्ष	३२	ना २६
ईष्टे.	वा	१८	ना १४५
ईप्सति		अ	१
ईयते.		क्ष	३२
ईरति.		क्ष	१२
ईरयति.		क्ष	१२
ईर्ष्यति.		अ	५
ईर्ते.	क्ष	७५, ३२	ना १४४
ईर्ष्यति.		अ	५
ईषति.	वै	१३	क्ष ८२

ईषते.

ईष्टे.

ईहते.

मा ८३

क्ष १

म ५

उ

उक्षति.

उक्षरते.

उक्षर्चति.

उच्चिनुते.

उच्चिनोति.

उच्यति,

उच्छ्रयति-ते.

उज्जटयति.

उज्जहाति.

उज्जिहीते.

उज्जासयति.

उज्ज्झति.

उज्ज्झति.

उत्कण्ठति.

उत्कण्ठते.

उत्कण्ठयति.

उत्कर्षयति.

उत्क्षिपति.

उत्क्षिप्यति.

उत्कुरुते.

उत्खनति.

उत्संसनि

उत्सन्नाति.

उत्सन्नोति

उत्सम्मयति

उत्तरति

उत्तरयति

वै १०

क्ष ५५

ध्व १३

वै १३

वै १३

वै ३६

क्ष ३०

क्ष ८७

क्ष ८७

क्ष ४८

क्ष ८२

म ३९

वै १३

बु २०

बु २०

बु २०

क्ष ६८

वै ३९

वै ३९

वा ४०

क्ष ८७

म १२

वै ३९

वै ३९

वै ३९

वै ३९

वा ३६

पदसूची ।

उत्तिष्ठति	म	३७	उद्यच्छति-ते	क्ष	६२
उत्तिष्ठते	म	५	उद्यति	अ	१९
उत्तेजयति	ब्र	४	उद्युक्ते	अ	३ क्ष ६२
उत्पद्यते	भा	२	उद्धर्तयति	म	८
उत्पद्यति	बु	९	उद्धर्ति-ते	म	४२
उत्पाटयति	क्ष	८७	उद्धाति	भा	१८
उत्पादयति	म	३	उद्धायति	भा	१८
उत्पुंसयति	वै	२२	उद्भिजते	अ.	८
उत्प्रेक्षते	बु	९	उनक्ति	क्ष	८५
उत्सहति	अ	३	उनत्ति	वै	१०
उत्सहते	अ	३	उन्नमति	क्ष	४८
उत्सादयति	म	८	उन्नयते	वै	३९
उत्सारयति	वै	२२	उन्मथति	क्ष	८२
उत्सीदति	म	८	उन्मनायते	बु	२०
उत्सृजति	म	३९	उन्माद्यति.	अ	२०
उत्सृज्यते	म	३९	उन्मीलति	भा	९
उद्भति-ते	क्ष	४८	उन्मूलयति.	क्ष	८२, ८७
उद्भिति	भा	५	उपक्रमते	म	२, ५३
उदन्यति	म	२३	उपक्रम्यते	म	१
उदयति-ते	क्ष	४८	उपक्रोशति-ते	वा	१४
उदास्ते	ब्र	२९	उपगूहति-ते.	म	४४
उदीक्षते	बु	१५	उपच्छन्दयति.	वा	३९
उदीयते	क्ष	४८	उपजपति	क्ष	२४
उदीर्यति	वा	१	उपजानाति.	म	१
उदेति	क्ष	४८	उपतिष्ठति-ते	ना	१३८
उद्गच्छति	क्ष	४८	उपतिष्ठते	ब्र	९
उद्गारयते	क्ष	६२	उपदेग्धि-ते	वै	४२
उद्गिरति	म	३१	उपनिदधाति.	वै	२४
उद्गिरति	म	३१	उपभुङ्क्ते.	म	२६, ५०
उद्गातयति	म	१	उपभृजति	वै	४५
उद्गिरति	बु	१६	उपमन्त्रयते	वा	३९
उद्भवति	भा	२	उपयच्छते	भा	४८

उषयच्छति-ते	म	४२
उषयुञ्ज	वा	२
उपरमति-ते.	भा	१७ ब्र ३०
उपरमति.	म	५३
उपलभते.	बु	२
उपालम्पति-ते.	वै	४२
उपवदते.	वा	३९
उपवसति	ब्र	२६
उपाविशति.	म	३६
उषवीणयति.	ध्व	२३
उपशाम्यति.	ब्र	३०
उपश्लोकयति.	वा	२१
उपसेवते.	ब्र	१०
उपसंगृह्णाति	ब्र	५
उपसंगृह्णीते.	ब्र	५
उपस्फुरते	वै	५० ना २०५
उपस्पृशति.	ब्र	४
उपहन्ति.	ना	१४१
उपाजं करोति.	क्ष	७८
उपालभते.	वा	१६
उपालोचते.	बु	९
उपालोचयते.	बु	९
उपास्ते.	ब्र	८
उपेक्षते	ब्र	२९
उभति.	ब्र	२१
उम्भति.	ब्र	२१
उररिक्करोति-ते	बु	२८ ना २०४
उररीक्करोति-ते	बु	२८ ना २०४
उलण्डयति.	वै	३९
उल्लङ्घयति.	क्ष	५५
उल्लसति.	म	१४
उल्लाघयति.	म	५३

उल्लापयते अ ११

ऊ

ऊनयति	म	३९
ऊयते	शू	१
ऊरीकरोति	बु	२८ ना २०४
ऊर्जयति	भा	५ ना २१५
ऊर्णोति-ते.	वै	२५
ऊर्दते.	ना	९
ऊर्ध्वोभवति.	म	३७
ऊर्वति	क्ष	८२
ऊषति	क्ष	८४

ऋ

ऋक्काम्यति.	स	२
ऋचति.	वा	१८
ऋच्छति	बु	२४ क्ष ३२, ६०
	ना	१२८
ऋच्यति	स	२
ऋञ्जते	वै	४५
ऋणोति.	क्ष	३२
ऋतीयते.	अ १४, २३ ना	२३४
ऋघ्नोति.	भा	८
ऋध्यति.	भा	८

ए

एजति	क्ष	७५
एजते.	म	१४
एठते.	क्ष	८४
एति.	क्ष	३२
एधते	भा	८
एलयति.	क्ष	१२

पदसूची ।

९

पलायति	म	१७
पषते	अ. ३ क्ष	३२

ओ

ओखति.	ना	२२
ओजायते	क्ष ७९ स	५
ओणति	बा	३८
ओलण्डयति	वै	३८
ओषति.	शू	८
ओहति.	क्ष	८३

क

कंसंघातयति.	स	४४
ककते.	अ	२
ककसति	म	१६
कखति.	म	१६
कङ्कुते.	क्ष	३२
कचते.	शू	१६
कञ्चते. शू १६ ना २५	म	१४
कटति.	ना	४१
कठति.	भा	६
कडति.	अ	१९
कणति.	ध्व	१
कण्डते.	अ	१९
कण्डयति.	वै	१४
कण्डूयति-ते.	स	१४
कथते.	वा	१९
कथयति.	घा	१
कनति	म १४ ना	६१
कन्दति.	अ १७ ना	१६
कन्दते.	क्ष	२०
कबते.	वा	२०

कम्पते.	क्ष ७५ ना	९९
कम्पयति.	क्ष	७१
करुणायते.	अ	१४
करोति-ते.	म	१
कर्दति.	ध्व	१८
कर्वति.	अ	१९
कर्षति.	वै	१
कलते.	वै २० ना	७१
कलयति.	वै	२०
कलहायते.	क्ष	७७
कल्पते.	क्ष ६२ भा	७
कलुते.	ध्व	१
कवते.	ध्व	१
कवयति.	घा	२०
कष्टायते.	शू १९ स	८
कस्ते.	ना	१४३
काञ्चति-ते.	शू	१६
कामयते.	अ १ म	४५
कायति.	ध्व	१
कारयते.	आ	६२
कालयति.	क्ष	१२
कासते.	ध्व १६ ना	८७
किलति.	ना	१९१
कीटयति.	म	४१
कीर्तयति.	वा	१
कीलति.	शू	१६
कुञ्चति.	क्ष २२ ना	३३
कुटति.	क्ष	२२
कुट्टयति.	ना	२१६
कुडति.	ना	१९४
कुणति.	ना	१८५
कुणयति.	अ	१७

कुयङते.	शू	८	केपते.	क्ष	७५
कुण्डयति.	क्ष	२	केलति.	म	१७
कुम्सयते	वा	१४	केलायति.	म	१७
कुभ्राति.	क्ष	८४	केवालीकरोति-ते.	क्ष	८२
कुन्ध्यति.	क्ष ८२	ना ११	केवासीकरोति-ते	क्ष	८२
कुम्द्रयति.	वा	७	कोकत.	म	३८
कुप्यति.	अ	१३	कोचति. ध्व ७	ना २९, १०७	
कुमारयति.	म	१७	कोजति.	शू	१०
कुम्बति.	वै	२५	कोलति.	ना	१०३
कुम्बयति.	वै	२५	कौति.	ध्व	१
कुरति.	ध्व	६	कस्यति.	ना	१६४
कुरुते.	भा	६२	वनूयते.	ना ६६	ध्व १
कुषुभ्यति.	क्ष	१२	कमरति.	क्ष	२२
कुस्मयति-ते.	म	२२	क्रयति.	क्ष	८२
कुहयते.	क्ष	७०	क्रदते.	क्ष	२०
कूजति.	ध्व	१	क्रन्दति.	अ १७	ना १६
कूटयति.	शू	८	क्रन्दते	क्ष	२०
कूणयति.	भा	१०	क्रपते.	अ	१४
कूणयते.	वा	२७	क्रमते.	भा ८ अ ३	ना ६३
कूर्दते.	म	१७	क्रम्यते.	अ ३ भा ८	ना ६३
कूलति.	वै	२५	क्राययति.	क्ष	८२
कृच्छ्रायते.	अ	२२	क्रामति.	क्ष	३२
कृणस्ति.	क्ष	६३	क्रीडति.	म	१७
कृणाति-ते.	क्ष	८२	क्रीणाति.	वै	१७
कृणोति-ते.	क्ष	८२	क्रीणीते.	वै	१७
कृणोति.	ना	७९	कुञ्जति.	ना ३३	क्ष २२
कृन्तति.	शू	५	कुडति.	अ	२
कृपायते.	अ	१४	कुध्यति.	अ	१३
कृदयति.	भा	१३	क्रोडीकरोति-ते.	म	४४
कृषति.	वै	१	क्रोशति.	अ १७	ना १०५
कृषते.	वै	१	क्रुयति.	क्ष	८२
केतयति.	अ	१७	क्रुदते.	क्ष	२०
			क्रुन्दति.	अ १७	ना १६

क्लामति.	अ	२१	क्षुणसि.	क्ष	८५
क्लाम्यति.	अ	२१	क्षुध्यति.	म	२५
क्लृद्यति.	वै	१०	क्षुन्ते.	क्ष	८५
क्लिन्दति.	अ	१७	क्षुभ्राति.	क्ष	३१
क्लिन्दते	अ	१७	क्षुभ्यति.	क्ष	३१
क्लिभ्राति.	क्ष	८४	क्षुरति	वै.	१
क्लिश्यते.	अ	२२	क्षेणोति-ते.	क्ष	८२
क्लीबते.	क्ष	२१	क्षोभते-	क्ष	३१
क्लीबायते.	क्ष	२१	क्षौति.	ध्व	१५
क्लेवते.	क्ष	१३	क्षौति.	शू	४
क्लेशयति	क्ष	८४	क्षमापयति.	क्ष	७१
क्लणति.	ध्व	१	क्षमायते.	क्ष	७५
क्लथ्यते.	वै	४४	क्षमीलति.	मा	१०
क्षञ्जते.	ना	९७	क्षिद्यति.	ना	१७६
क्षञ्जयति.	भा	६	क्षेदते.	ना	९४
क्षणति-ने.	क्ष	८२			
क्षपयति.	क्ष	८६			
क्षमते.	अ ९	क्ष ६२	खजति.	क्ष	७२
क्षम्पयति.	अ	९	खञ्जति.	क्ष	४१
क्षरति.	वै	३२	खटति.	अ	१
क्षामयति.	अ	९	खदति.	वै ८	ना १४
क्षाम्यति.	अ	९	खर्नाति.	वै	१
क्षायति.	भा	१५	खर्जति.	ना	३५
क्षिणाति.	क्ष	८२	खर्दति.	म	२९
क्षिणोति.	अ	१२	खर्वति.	अ	१९
क्षिणोति-ने.	क्ष	८२	खलति.	ना ७४	वै १२
क्षिपति-ने.	क्ष १२	वा १४	खवते.	ध्व	१
क्षिपति.		वा १४	खादति.	म	२६
क्षिप्यति.		क्ष १२	खायति.	वै	८
क्षियति.	भा ४	ना १९५	खिद्यते.	अ	२१
क्षीजति.		ध्व १	खिन्ते.	अ	२६
क्षीबते.		अ १९	खिन्दति.	अ	२१

ख

खुरति.
खुर्दते.
खेटति.
खेदयति.
खेलति.
खेलायति.
खेवते.
खोजति.
खोरति.

ना १८८
म १७
क्ष ७३
क्ष ८४
म १७
म १७
क्ष १३
शू १०
क्ष ४१

ग

गच्छति.
गजति.
गडति.
गणयति.
गदति.
गदयति.
गन्धयते.
गमयति.
गरति.
गर्जति.
गर्जयति.
गर्धयति.
गर्वति.
गर्वयते.
गर्हते.
गलति.
गल्हति-ते
गवते.
गवेषयति.
गाते.
गाधते.

ध्व १

क्ष ३२
ना ३७
वै १०
वै २०
वा १
ध्व १०
क्ष ८३
वा २
वै १०
ध्व १, १०
ध्व १
अ ११
अ १९
अ १९
वा १४
ना ७०
वा १४
ध्व १
वै २८
क्ष ३२
ना २

गायति.
गालोडयति.
गाहते.
गिरति.
गिलति.
गुजति
गुञ्जति.
गुणयति.
गुण्डति.
गुण्डयति.
गुध्राति.
गुध्यति.
गुप्यति.
गुफति.
गुम्फति.
गुत्रति.
गूर्यते.
गृञ्जति
गृणाति.
गृध्यति.
गृहयते.
गृह्णाति-ते.
गेपते.
गेवते.
गोपयति.
गोपायति.
गोमयति.
गोष्टते.
ग्रध्राति.
ग्रन्थति.
ग्रन्थते.

ध्व २२
स २४
क्ष ७२
म २७
म २७
ध्व. १
ध्व १
वा ५ वै २१
क्ष २
क्ष ६३
अ १३
क्ष ६३
क्ष १९
वा २६
वा २६
म ६
ना १६५
ध्व १
वा १
अ २
म ३८
म ३८
ना २१२
क्ष ७५
क्ष १३
वै २५
क्ष २
वै ४२
प्र ६
वा २६
वा २६
क्ष २२

ग्रन्थयात.	वा	२६	घोटते	अ	२७
ग्रन्थयति-ते.	शु	१६	घोणते.	क्ष	४७
ग्रसते.	म	२७	घोषति	ध्व १	वा २९
ग्रामयति.	ग्र	१७	घोषयति.	वा	२९
गोचति.	शु	१०			
ग्लपयति.	क्ष	८४			
ग्लसते.	म	२७	ऊवते	ध्व	१
ग्लहते.	म	३८			
ग्लापयति.	क्ष	८४			
ग्लायति.	अ	२१			
ग्लुञ्जति	क्ष	३२			
ग्लेपते. अ २१ क्ष ७५	ना	५१	चकति.	म	३४
ग्लेवते	क्ष	१३	चकते.	ना	१८
ग्लोचयति.	शु	१०	चकास्ति.	म	१४
			चञ्चूर्यते.	क्ष	३४
			चणति.	ग्र	११
			चण्डते.	अ	१३
			चतनि-ते.	वै	२७
			चदति-ते.	वै	२७
			चन्दति.	ना	१२
			चपति.	वा	३९
			चमति.	म	२६
			चरण्यति	क्ष	३२
			चरति.	ना ७७ क्ष ५०	म २६
			चरते (रथेन)	क्ष	५०
			चर्चति	ना ९२ वा २	म १०
			चर्चयति.	वा २	म १०
			चर्वाति.	म	२६
			चलति.	क्ष २९	ना ९९
			चलयति.	क्ष	७१
			चषति-ते.	म	२६
			चष्टे.	बु ३०	ना १४६
			चायति.	ना	११७

घ

घघति.	म	१६			
घटते.	म ५	क्ष ३२			
घट्टते	क्ष	२९			
घरति.	वै	१०			
घवते.	ध्व १				
घसति.	म	२६			
घिगगाते.	म	३८			
घुगाति.	क्ष	४७			
घुगणते.	म	३८			
घुरति.	ध्व ६	ना १८९			
घूर्णाति.	क्ष	४७			
घूर्णते.	क्ष ४७	अ २४			
घूर्यते	ना	१६८			
घृणायते	अ	१४			
घृणोति-ते	म	१४			
घृणते.	म	३८			

चिकित्सति.

म ५३

चोरयति.

शू १८

चिकेति.

बु २

च्यवते.

क्ष ५१

चिकेप्ति.

बु २

छ

चिक्तेकरोति

बु ३

चिक्तेकुरुते.

बु ३

छद्गयति.

क्ष ३२

चित्रीयते

क्ष ६९

छन्दति-ते.

वै २५

चिनेति-ते.

वै २८

छमति.

म २६

चिन्तयति.

बु १९

छर्दते.

वै ४३

चिरिणोति.

अ १२

छर्दयति.

वै ४३

चिल्लति.

वै ३८

छलयति.

अ ११

चीत्करोति-ते

ध्व २०

छषति-ते

क्ष ८२

चीवति-ते.

म ३८

छादयति.

वै २५

चीवति.

ना ११२

छिद्यते.

शू ६

चुच्यति.

वै ४८

छिद्रयति.

शू ७

चुटति.

शू ५

छिनत्ति-ते.

शू ५

चुङ्गति

म १८

छुटति.

शू ५

चुण्डने.

भा १३

छुपति.

बु ३३

चुम्बति.

म ४८

छृणत्ति.

ना १९७

चुम्बयति.

क्ष ८२

छृन्ते.

ना १९७

चुरण्यति.

शू १०

छेदयति.

शू ५

चुल्लति.

म १८

छोटयति.

शू ५

चूर्यने.

शू ८

छयति.

शू ५

चूषति.

म २४

ज

चूषयति.

ब्र १८

जंमति.

क्ष २

चृतति.

क्ष ८२

ना १८६

जक्षति.

म १६, २६

ना १५१

चेक्रीयते.

स १५

जङ्गम्यते.

क्ष ३५

म १८

चेडयति.

वा १८

जजति

क्ष ७७

चेतति

बु २

जजन्ति

म ५२

चेतयते.

बु २

जज्जति

क्ष ७७

चेलति.

म ९

क्ष २९

जज्जपीति.

ब्र २५

चेष्टने.

म ५

जज्जति.

ब्र २५

चापति.

क्ष ३७

अ २१

ड

डयने.	क्ष ३४
डिपति.	क्ष १२
डिप्यति.	क्ष १२
डीयते.	क्ष ३४
डेपयति.	क्ष १२
डोलयति.	क्ष ७१

त

तक्षति.	म १६
तक्षति.	शू ३
तक्ष्णोति.	शू ३
तटति.	क्ष ३०
तण्डते.	क्ष ७६
तनक्ति.	वा २७
तनयति.	शू ३
तनूकरोति-ते.	शू ३
तन्तस्यति.	अ २२
तपति.	शू ८ क्ष १, ८४
तपस्यति.	ब्र २७ स १३
तप्यते.	क्ष १ ब्र २७
तरति.	ना १३० क्ष ६७
तर्जयति.	वा १५
तर्जयते	वा १५
तर्णोति-ते.	म २६
तर्दति.	क्ष ८२
तर्पति.	ब्र १६
तर्षति.	भा ८ ना १५४
तस्यति.	भा १५
ताडयति.	क्ष ७६
तानयति.	ना २३०
तापयति.	शू ८

ताम्यति.	अ २१	ना १७४
तायते.		ना ६८
तिक्कोति.		क्ष ५७
तिग्गोति.		क्ष ५७
तितिक्षते.		अ ९
तिम्यति.		वै १०
तिरयति.		वै २५
तिरस्करोति-ते.	अ १०	वै २५
तिरोदधाति-ते.		वै २५
तिष्ठति.	भा ४	म ३७
तिष्ठते.	वा २९	ना १३७
तीवति.		भा ८
तुञ्जति.		ना ३६
तुञ्जयति.		ना २१८
तुणति.		क्ष २२
तुतोर्ति.		क्ष १९
तुदति-ते.		क्ष ८४
तुपति.		क्ष ८२
तुफति.		क्ष ८२
तुभ्नाति.		क्ष ८२
तुभ्यति.		क्ष ८२
तुम्फति.		क्ष ८२
तुम्बति.		क्ष ८३
तुम्बयति.		क्ष ८३
तुम्भति.		क्ष ८२
तुरणयति.		क्ष १९
तुष्यति.		अ ६
तूणयति.		ब्र २१
तूर्यते.	क्ष ३३	ना १६६
तूर्वति.		क्ष ८२
तूलति.		शू १४
तूषते.		अ ६

पदसूची ।

٢٥

पुंङ्गति.		क्ष	८२	भासयति.		क्ष	८
तृणात्ति.		ना	१९८	त्रिगुणाकरोति.		वै	४
तृणाति.		क्ष	८२	श्रुटति.		शू	५
तृणेढि.		क्ष	८२	श्रुत्यति.		शू	६
तृणोति-ते.		म	३६	श्रुम्पति.		क्ष	८२
तृतीयाकरोति.		वै	४	श्रुम्फति.		क्ष	८२
तृन्ते.		ना	१९८	ओडति.		शू	६
तृपति.		म	३४	ओट्यति.		शू	५
तृप्नोति.		म	३४	ओपति.		क्ष	८२
तृष्यति.		म	३४	ओफति.		क्ष	८२
तृष्फति.		म	३४	औक्ते.		क्ष	३२
तृष्यति.		म	२३	त्वक्षति.		शू	३
तृहति.		क्ष	८२	त्वङ्गति.	ना २३	क्ष ३२,	७५
तेजति.		क्ष	२	त्वच्चति.		वै	२५
तेपते.	ना ५०	वै	३२	त्वञ्चति.		क्ष	३२
तेमयति.		वै	१०	त्वरते.		क्ष	१९
तेवते.		अ	१७	त्वेषति-ते.		म	१४
तोजति.		क्ष	८२	त्सरति.		क्ष	४०
तापात.		क्ष	८२				
तोफति.		क्ष	८२				
तोभते.		क्ष	८२				
तोषयति.		आ	७३				
तोसति.		ध्व	१				
तोहत.		क्ष	८३				
तौति.	मा ८	ना	१५४				
स्पजति.		म	३९				
प्रङ्कुते.		क्ष	३२				
प्रन्दति.		म	५				
प्रपते.		अ	७				
प्रसाति.		अ	८				
प्रस्थति.		अ	८				
प्राथते.		क्ष	२				

इधाति.	क्ष	८	शू	१६	दुःखयति.	क्ष	८४	शू	१९
इन्दग्धि.			शू	९	दुःखाकरोति-ते.			क्ष	८४
इन्दशीति.			म	२९	दुःखायते.	अ	२२	स	११
इन्दश्यते.			म	२९	दुःश्यति.			अ	२२
इन्दष्टि.			म	२९	दुग्धे.			वै	३०
इन्दहीति.			शू	९	दुनोति			क्ष	८४
इन्दहते.			शू	९	दुप्यति.			शू	२०
इधोति.			अ	११	दुनयति.			क्ष	८४
इयते. ना ६५.	क्ष	२	अ	१४	दूयते.			अ	२२
इरति.			अ	८	दूर्वाति.			क्ष	८२
इरयति.			क्ष	७३	दूषयति.			षा	३८
इरिद्राति.			भा	१४	इणति.			क्ष	८२
इर्भति.			अ	८	इणाति.			शू	७
इर्भयति.			अ	८	इणाति.			अ	१२
इलति.			भा	१२	इप्यति.	अ	१९.	ना	१७३
इषाति.			म	३०	इफति.			क्ष	८४
इष्यति.			भा	१५	इभति.			वा	२६
इहति.			शू	८	इम्फति.			क्ष	८४
इाम्यति.			क्ष	३	इहति.			वै	११
इारयति.			शू	७	देग्धि.			म	१०
इाशति-ते.			अ	११	दोग्धि-ते.			वै	३१
इाश्रोति.			अ	१२	दोलयति.			वै	३९
इासति-ते.			अ	११	दोहति.			क्ष	८३
दिग्धे.			म	१०	द्यति.			शू	५, ७.
दिदम्भिषति.			क्ष	२५	द्योतते.			म	१४
दिशति-ते.			अ	११	द्यौति.			क्ष	५६
दीक्षते.			अ	२३	द्रढयति.			क्ष	७
दीधीते.	म	१४	ना	१५२	द्रमति.			क्ष	३२
दीप्यते.			म	१४	द्रवति.			क्ष	३३
दीयते.			भा	१५	द्रवते.			क्ष	३२
दीव्यति.	वा	१८	म	१४,	द्रवस्यति.			अ	८
१७ वै १६	ना	१६२			द्राखति.			ना	२२

द्राघते.	श्व १३	ना २०	धिनोति.	अ १६
द्राङ्गति.	ध्व ५	ना ८८	धिन्वति.	अ १६
द्राडते.		भा १२	धिप्सति.	अ २५
द्राति.		अ ४३	धियति.	अ ८
द्रायति.		अ २६	धीप्सति.	अ २५
द्रावयति.		वै ४७	धुक्षते.	ना ८२
द्राहते.		अ २८	धुनाति.	अ ७१
द्रुणति.		ना १८७	धुनोति.	अ ७१
द्रुहति.		अ १२	धुवति.	अ ७१
द्रूणाति-ते.		अ ८२	धूनयति.	अ ७१
द्रकते.		ना १७	धूनोति.	अ ७१
द्विगुणाकरोति.		वै ३	धूपायति.	अ ८४
द्वितीयाकरोति.		वै ३	धूर्यते.	अ ८२ ना १६७
द्वेष्टि-ते.		अ ४	धूर्वति.	अ ८२

ध

धकयति	अ ८६	धृष्णोति	अ ६७
धत्ते.	अ ८	धोरति	अ ३८
धनायति.	अ २	ध्रञ्जति.	अ ३२
धन्वति.	अ ३२	ध्रणति.	ध्व १
धमति.	ना १२६	ध्रवति.	वै ८
धयति.	म २४	ध्रक्काति	वै १३
धरति-ते.	अ ८	ध्राखति	ना २२
धर्षति.	अ ६७	ध्राङ्गति.	ध्व ५ ना ८८
धर्षयति.	अ ६७	ध्राडते.	भा १२
धवति.	अ ७१	ध्रायति.	म ३४ अ १६
धापयति-ते.	अ १८	ध्रासयति.	वै १३
धारयति.	अ ८	ध्रियते.	भा ४
धावति.	अ ३३	ध्रुवति.	वै ८ ना १२६
धावति-ते.	ना १०९	ध्रकते.	ना १७
धिक्षते	अ ८२	ध्वंसयति.	अ ८६
धित्सति.	अ २३	ध्वजति.	अ ३२
		ध्वञ्जति.	अ ३२
		ध्वनति.	ध्व ६

ध्वनयति.	ध्व	१	निगृह्णाति.	क्ष	६५
ध्वरति.	क्ष	२२	निङ्क्षे	ब्र	१
ध्वाङ्गति.	ध्व ५	ना ८८	निच्चायति.	'विच्चायति' ब्र.	
न			निजागर्ति	म	२८
नङ्गयति.	क्ष	८६	निजेगिल्यते.	म	२८
नक्षति.	क्ष	३२	निद्राति.	अ	२६
नटति.	म	१५	निद्रायते.	अ	२६
नन्दति.	अ	६	निधुवति.	म	४९
नभते.	क्ष	८२	निध्यायति.	बु	२९
नभ्नाति.	क्ष	८२	निन्दति-ते.	वा	१४
नभ्यति.	क्ष	८२	निन्वति.	वै	१०
नमति.	ब्र ५.	ना १३२	निपुण्यति.	वै	१८
नमस्कुरुते.	ब्र	५	निबभ्नाति.	वा	२६
नमस्यति.	ब्र	५	निबुन्दति-ते.	बु	२९
नयति-ते.	क्ष	१६	निबोध्यते.	बु	२
नयते.	बु २	ना ६४	निभालयते.	बु	२९
नर्दति.	ध्व	१	निमन्त्रयते.	ब्र	१७
नश्यति.	क्ष	५३	निमयते.	वै	१७
नसते.	क्ष	२२	निम्लोचति.	क्ष	५२
नहति.	शु	१६	नियुङ्क्ते.	क्ष	९
नाटयति.	म	१५	निरस्यति-ते	वा	३८
नाथति.	क्ष १ वै	२७ ना ३	निराचष्टे.	वा	३८
नाथते	अ १	ना ४	निरुणद्धि.	क्ष	६५
नाधते.	क्ष	१	निरूपयति.	बु	२९
नाशयति.	क्ष	८६	निर्णयति	बु	१४
नासते.	ध्व	१	निर्णयते.	बु	१४
निस्ते.	म	४८	निर्णेनेक्ति-ते.	ब्र	१
निकरोति-ते.	अ	१०	निर्दिशति-ते.	क्ष	९
निक्षति.	म	४८	निर्धारयति	बु	१४
निक्षिपति-ते.	वै	२४	निर्भाति.	बु	१
निक्षिप्यति.	वै	२४	निर्माति.	म	३
			निर्मिमीते.	म	३
			निर्यातयति.	ना २२७ वै	२९

निर्वहति	वा	१४	निस्पद्यते.	भा	३
निर्वहति-ते.	अ	११	निष्पादयति.	म	३
निर्वर्णयति.	बु	२९	निहते.	वा	३७
निर्वर्तते.	भा	२	निहयते.	वा	३०
निर्वर्तयति.	म	३	नीलति.	प्र	४
निर्वहति-ते	शू	२१	नीलायते.	प्र	४
निर्वाति.	भा १८ अ	६	नीवति.	भा	८
निर्वापयति.	क्ष	८२	नुदति.	क्ष	१२
निर्वायति.	भा	१८	नुवति	वा	१८
निर्विद्यते.	अ	२१	नृणाति.	क्ष	१६
निर्विशति.	म	५०	नृत्यति.	म.	१५
निर्वृणोति-ते.	अ	६	नेदति-ते.	क्ष	५९
निवपति-ते.	अ	१२	नेदति.	ना	११५
निशमयति.	बु	३०	नेनेक्ति.	ना	१६०
निशामयते.	बु	२९	नेषति.	वै	१०
निशाम्यति.	बु	३०	नेषते.	क्ष	३२
निशिनोति-ते.	शू	४	नौति.	वा	१८
निशीशांसति-ते.	शू	४	न्यक्करोति.	क्ष	६७
निश्चिनुते.	बु	१४	न्यस्यति-ते	वै	२४
निश्चिनोति.	बु	१४	न्युब्जाति.	क्ष	२२
निह्यति.	शू	४			
निषीदति.	म	३६	प		
निषीव्यति.	शू	२	पंसयति.	क्ष	८६
निषेधति-ते.	म	४०	पचति-ते.	वै	४४
निष्कर्षति.	शू	१४	पचते.	भा	६२
निष्कुलाकरोति-ते.	शू	१४	पच्यते	वै	४४
निष्कुणाति.	शू	१४	पञ्चते.	वा	२९
निष्टङ्कुयति.	बु	१४	पञ्चयति.	वा	२९
निष्ठीवति.	म	३२	पटपटायति-ते.	स	८
निष्ठीव्यति.	म	३२	पटयति.	वा	२६
निष्णाति.	वै	१८	पठति.	वा	२
निष्पन्नाकरोति-ते.	अ	१५	पणते.	वै	१६
			पणायति.	वा	१८

पण्डते.	बु	२	परिधत्ते.	म	९
पतति.	क्ष	५१	परिभवति.	अ	१०
पतयते.	क्ष	३२	परिभाषते.	वा	१७
पथति.	क्ष	३२	परिमृष्यति.	अ	९
पद्यते.	क्ष	३२	परिम्लायति.	अ	२१
पनते.	वै	१६	परिरभते.	म	४४
पनायति.	वा	१८	परिवदति.	वा	१४
पन्थयति.	क्ष	३२	परिवर्तते.	अ	२७
पम्पस्यति.	अ	२२	परिवर्तयति.	वै	१७
पयति.	वै	२८	परिवासयति.	शू	३
पयते.	क्ष	३२	परिविन्दति.	म	४३
पयस्यते.	स	५	परिवेष्टिष्टे.	अ	१९
पयायते.	स	५	परिवेष्टिष्टि.	अ	१९
पराकरोति.	वा	३८	परिव्रजति.	अ	३१
पराक्रमते.	क्ष	७९	परिशिष्यति.	म	३३
पराक्रम्यते.	क्ष	७९	परिशीष्यात.	शू	२
पराणुर्दति-ते.	वा	३८	परिष्करोति-ते	म	११
परापुनाति-ते.	वै	१४	परिष्वजते.	म	४४
पराभवति.	क्ष	८८	परिसमूहति.	वै	४१
पराभवते.	क्ष	८८	परिहरति-ते.	म	४०
पराभावयति.	क्ष	६७	परिहसति.	म	२१
परामृशति.	बु	९	परैति.	भा	१७
परास्यति.	वा	३८	पर्दते.	अ	१९
परिक्रीडते.	म	१७	पर्धयति.	अ	१४
परिक्रीणीते.	क्ष	५	पर्यटति.	क्ष	४७
परिक्षिपति-ते.	क्ष	६३	पर्यवस्यति-ते.	भा	१७
परिचरति.	अ	८	पर्याप्नोति.	क्ष	६२
परिचिनोति-ते.	वा	५	पर्यालोचते.	बु	९
परिणमति-ते.	भा	७	पर्यालोचयते	बु	९
परिणयति-ते.	म	४२	पर्येति.	क्ष	४७
परिदधाति.	म	९	पर्वति.	अ	२१
परिदधाति-ते.	वै	२४	वर्षति.	वै	१६
परिदेवते.	अ	१७			

पलायते.	क्ष	५३	पुष्पाति.	वै	११
पलपूलयति.	अ	१ ना २३२	पुष्पयति.	भा	९
पवते.	क्ष	४५ ना १३६	पुष्पयति.	भा	८
पश्यति.	बु	२९	पुस्तयति-	ना	२२०
पाणौकरोति-ते	म	४२	पूजयति.	अ	६
पाति.	क्ष	२	पूयते.	ना	६७
पायति.	वै	९	पूरयति.	अ	२१
पाययति-ते	अ	१८	पूर्वति.	अ	२१
पारयति.	क्ष	६२ अ २१	पूलति.	प्र	६
पार्वालीकरोति-ते	क्ष	८२	पूलयति.	प्र	६
पालयति.	क्ष	२	पूषति.	भा	८
पाशयति.	क्ष	८५ शु १६	पृच्छति.	वा	३३
पिञ्जयति.	ना	२१८	पृडति.	अ	२२
पिण्डते.	प्र	६	पृणाति.	ना २०९ अ २१, १६	
पिण्डयति.	प्र	६	पेटति.	ना	४४
पिदधाति-ते	वै	२५	पेठति.	ना	४७
पिनष्टि.	क्ष	८५	पेवते.	क्ष	१३
पिनह्यति-ते.	म	१३	पैणति.	ना	५८
पिपति.	क्ष २ ना १५६ अ	२१	पोषति.	भा	८
पिपासति.	म	२३	पोषयति.	क्ष	८
पिबति.	म	२४	प्यायते.	भा ८ भा	१
पिशुनयति.	वा	४०	प्रकथयति.	वा	२९
पीडयति.	क्ष	८४	प्रकर्षति.	क्ष	६८
पीयते.	म	२४	प्रकाशते	म	१४
पीलति.	शु	१७	प्रकिरति.	वै	६
पीबति.	भा	८	प्रकुरुते.	शु १८ ना	२०१
पुंसयति.	वै	११	प्रक्रमते.	म	१
पुत्रकाम्यति.	स	२	प्रक्रम्यते.	म	१
पुत्रीयति.	स २, ३		प्रक्षालयति.	अ	१
पुनाति-ते	अ	१	प्रक्षिपति-ते.	अ	१४
पुन्थति.	क्ष ८२ ना	११	प्रक्षिप्यति.	अ	१४
पुरति.	क्ष	४४	प्रगल्भते.	क्ष	७९

अचलायते.	अ	२४	प्रत्याख्याति.	वा	३८
प्रचेतीभवति.	अ	६	प्रत्याचष्टे.	वा	३८ म ४०
प्रजायते.	म	५२	प्रत्यादिशति-ते	वा	३८
अणिदधाति-ते	बु	२६	प्रत्याह.	वा	३६
प्रणिपतति.	अ	५	प्रत्युहति-ते.	शु	२०
प्रतारयति.	अ	११	प्रत्येति.	ना १४९	बु १२, २
प्रतिगृणाति.	वा	२४	प्रयते.	भा	८
प्रतिजानाति.	बु	२०	प्रध्वंसते.	भा	१६
प्रतिजानीते.	बु	२७	प्रपूरयति.	वै	३१
प्रतितिष्ठति.	वै	८	प्रबुध्यते.	अ	२८
प्रतिदत्ते.	वै	२९	प्रभवति.	क्ष ६२	ना १
प्रतिपद्यते.	ना १७१	बु २	प्रभाति.	प्र	१
प्रतिपादयति.	अ	११	प्रमनीभवति.	अ	६
प्रतिपालयति.	क्ष	१८	प्रमाद्यति.	बु	२५
प्रतिबध्नाति.	शु	१७	प्रमापयति.	क्ष	८२
प्रतिभासते.	बु	१	प्रमीयते.	भा	१७
प्रतिभिनक्षि.	वा	१६	प्रमीलति.	अ	२४
प्रतिभिन्ते.	वा	१६	प्रयतते.	अ	३
प्रतिमुञ्चति-ते.	म	१३	प्रयति-ते.	अ	१६
प्रतिवक्ति.	वा	३६	प्रयुच्छति.	बु	२५
प्रतिशृणोति.	बु	२७	प्ररोहति.	भा	२
प्रतिष्किरति.	क्ष	८२	प्रलीयते	भा	१६
प्रतिष्ठते.	क्ष	३२	प्रलोभयति.	अ	११
प्रतिसन्दधाति.	बु	२२	प्रवदति.	वा १४, ३६	
प्रतिसन्धत्ते.	बु	२२	प्रवर्तते.	म	५
प्रतीक्षते.	क्ष	१८	प्रवहति.	क्ष	४६
प्रतीच्छति.	म	३८	प्रशंसति.	वा	१८
प्रत्यभिजानाति.	बु	२२	प्रभयति.	वा	३३
प्रत्यभिबदति.	वा	२५	प्रश्वसिति.	बु	१२
प्रत्यबमृशति.	बु	२२	प्रसते.	भा	८
प्रत्यवस्यति.	म	२६	प्रसवति.	बु	२८
प्रत्यवैति.	शु	२०	प्रसहति-ते.	शु	१२

पदसूची ।

२६

प्रसहते	क्ष ६७	प्रेङ्गालयेति.	क्ष ७१
प्रसाधयति.	म ११	प्रेरयति.	क्ष १२
प्रसीदति.	अ १४	प्रेषयति.	क्ष १०
प्रसूतं.	म ५२	प्रेष्यति.	क्ष १०
प्रसूयते.	म ५२	प्रैति.	भा १५
प्रसौति.	बु २८	प्रोज्झति.	वै २२
प्रसौति.	म १	प्रोथति-ते	क्ष ६२
प्रस्तुते.	म १	प्रोर्णुते.	म ९
प्रस्तुम्पति.	क्ष ८१	प्रोर्णोति.	म ९
प्रस्थापयति.	क्ष १०	प्रोर्णोति.	म ९
प्रस्तुते.	वै ३१	प्रोषति.	शू ८
प्रस्फोटयति.	वै १४	प्लवते.	क्ष ३६
प्रस्मरति.	बु २३	प्लुष्णाति.	ना २११
प्रस्रवति.	म ७	प्लुष्यति.	शू ८
प्रहिणाति.	क्ष १०	प्लोषति.	शू ८
प्रहरति-ते.	क्ष ७६	प्सोति.	म २६
प्रहसति.	म १६		
प्राणिति.	भा ५		
प्राति.	अ २१		
प्रादुरस्ति.	बु १	फ	
प्रादुर्भवति.	बु १	फक्कति.	क्ष ४२
प्रादुष्करोति.	घा २९	फणति.	क्ष ३२
प्रापयति.	क्ष १६	फलति.	भा ३ ना ७५
प्राप्नोति.	क्ष ६०	फलीकरोति-ते	वै १४
प्रारभते.	म १	फुल्लति.	भा ९
प्रीयते.	अ ६, १९		
प्रीणयति.	अ १६	ब	
प्रीणाति-ते.	अ १६	बंहते.	भा ८
प्रीणाति.	ना २०७	बदति.	वै ८
पुष्णाति.	ना २११	बध्नाति.	शू १६
प्रेक्षते.	बु २	बभस्ति.	ना १५८ म १४
प्रेङ्गति.	क्ष २९	बर्हति.	भा ८
		बलति.	ना १०२ भा ५

वाधते.	क्ष	८४
वाष्पायते.	अ १७ स	१०
विन्दति.	प्र	५
विभर्ति-ते.	ना १११	
विभर्ति.	क्ष	८
विभृते.	क्ष	८
विभेति.	अ	८
विलति.	शु	७
बीजाकरोति.	वै	२
बीभत्सते.	अ	२३
बुद्धति.	ध्व	२
बुद्ध्यति.	ध्व	२
बुद्ध्यति.	म	४०
बुद्ध्यते.	बु	२
बुभूषति.	स	१
बुभूषयति.	ना २२०	
बुभूषयति.	म	३९
बृंहति.	मा ८ क्ष ७ ध्व	९
बेटति.	वा	१२
बोधति.	बु	२
बोभोति.	स	१६
ब्रवीति.	वा	१
ब्रह्मीभवति.	ब्र	३२
ब्रूते.	वा	१

भ

भक्षति-ते.	म	२६
भक्षयति.	म	२६
भजति.	म ४९ क्ष	१३
भजति-ते.	ब्र	६
भजयति.	क्ष	८५
भणति.	वा	१

मण्डते.	म	२१
मद्राकरोति-ते.	ब्र	२८
मन्दते.	ना	६
मरति-ते.	क्ष	८
मर्जते.	वै	४५
मर्त्ययते.	वा	१५
मर्त्यते.	अ	५
मर्वति.	क्ष	८२
मलते.	ना	७३
मल्लते.	ना	७३
मभति.	ना १ भा	१
मभते.	क्ष	६०
मषते.	ध्व	२
भाति.	म	१४
भापयते.	क्ष	७४
भामते.	अ	१३
भामयति.	अ	१३
भाययति.	क्ष	७३
भाषयति-ते.	स	१९
भावयति.	म ३ बु	१८
भावयते.	क्ष	६०
भाषते.	वा	१
भासते.	म	१४
भिक्षते.	वै	२७
भिन्दति.	प्र	५
भिनत्ति.	शु	७
भिन्ते.	शु	७
मिषज्यति.	म	५३
मिष्यज्यति.	ब्र	१०
मीषयते.	क्ष	७५
मुञ्जे.	म	२६
भजति.	क्ष	२०

भुनक्ति.
भुरण्यति.
भूयते.
भूषति.
भूषयति.
भृज्जते.
भृणाति.
भृशायते.
भृश्यति.
भेषति.
भेषते.
भोजयति-ते.
भ्यसते.
भ्रंसते.
भ्रणति.
भ्रमति.
भ्रमति-ते
भ्रम्यति.
भ्रश्यति.
भ्राजयति
भ्राजते.
भ्राम्यति.
भ्राम्यति-ते.
भ्राशते.
भ्राश्यते.
भ्रूणयते.
भ्रेजते.
भ्रेषति.
भ्र्लाशते.
भ्र्लाश्यते.
भ्र्लेषते.

क्ष २
क्ष ८
आ १
म ११
म ११
वै ४५
ब्र २१
स ६
क्ष ५१
अ ८
अ ८
ब्र २०
अ ८
क्ष ५१
ध्व १
बु ६
ना १०८
क्ष ४७
क्ष ५१
ब्र ११
म १४
बु ६
ना १०८
म १४
म १४
अ २
म १४
वा १०
म १४
म १४
वा १०

म

मंहते.
मगध्यति.
मङ्कुते.
मङ्कुते. अ १० शु १३ ना १९
मचते.
मज्जति.
मञ्जते.
मठति.
मणति.
मण्ठते.
मण्डति.
मण्डते.
मण्डयति.
मदयति.
मद्राकरोति-ते.
मथति.
मथ्नाति.
मनस्यति.
मनुते.
मन्तूयति.
मन्त्रयते.
मन्यति.
मन्दते.
मन्दाक्षयति.
मन्दायते.
मन्यते.
मर्धति-ते.
मर्वति.
मर्षति.

भा ८
क्ष ६३
म ११
ना १९
ना २७
ब्र २
ना २४
भा ४ ना ४५
ध्व १७
बु २०
म ११
क्ष ६३
ना २१९ म ११
ब्र २२ ना १०१
ब्र २८
क्ष ७२
क्ष ७२
बु ४
बु २
अ १३ ना २३७
क्ष २३
क्ष ७२ ८४ ना ११
अ २६ वा १८
म १४ क्ष ४१ ना ७
अ ७
क्ष १७
बु २
वै १०
ब्र २१
वै १० ना ९०

मर्षति-ते.	अ	९	मिथुनीभवति.	म	४९
मर्षयति.	अ	९	मिथ्याकारयते.	वा	११
मलते.	क्ष	८	मिनुते.	बु	१७
मल्लते.	क्ष	८	मिनोति.	बु	१७
मवति.	शू	१६	मिनोति-ते.	अ	१४
मवते.	शू	१६	मिन्दयति-ते.	अ	१८
मव्यति-ते.	शू	१६	मिन्वति.	वै	१०
मषति.	क्ष	८२	मिमीते. वै १५ बु १७ ना १५९	वै	३६
मसमसाकरोति-ते.	क्ष	८२	मिलति.	वै	३६
मस्कते.	क्ष	३२	मिश्रयति.	वै	३५
मस्मसाकरोति-ते.	क्ष	८२	मीनाति-ते.	क्ष	८२
मस्यति.	वै	१५	मीमति.	क्ष	३२
महति.	अ	६	मीलति.	मा	१०
महयति.	अ	६	मीवति.	मा	८
महीयते.	ना	२३५	मुकुलीभवति.	मा	१०
माङ्गति.	अ	१	मुच्यते.	अ	३२
माति.	बु	१७	मुञ्चति.	म	३९
मादयते.	म	३४	मुञ्चते. म ३९ ना २७	ध्व	१
माद्यति.	अ	६, १९	मुञ्जति.	क्ष	८५ ना १९३
मानति.	अ	६	मुटति.	बु	२७
मानयति.	अ	६	मुणति.	क्ष	५३ ना ४०
मानयते	बु	२	मुण्ठते.	अ	२८ शू ७
मान्थति.	ना	११	मुण्डति.	अ	२८ स २१
मायते.	वै	१५	मुण्डयति.	अ	३०
मारयति.	क्ष	८२	मुमुक्षते.	क्ष	६३
मार्गति-ते.	वै	२७	मुरति.	शू	१०
मार्गति.	वै	२८	मुष्णाति.	अ	६
मार्गयति.	वै	२८	मुस्तयति.	शू	७
मार्जति.	अ १ ना २३१		मुस्यति.	ना ३४ बु २५	
मार्जयति.	अ १ ना २३१		मूर्छति.	म	७
मार्धि.	अ	१	मूर्त्रयति.	शू	१६
माहते.	वै	१५	मूर्धति.		

मूलति.	वै	८
मूषति.	शु	१०
मृगयते.	वै	२८
मृगयति.	वै	२८
मृडति.	अ	२२
मृडयति.	अ	२२
मृणति.	क्ष	८२
मृणाति.	अ २२	क्ष ८२
मृद्गति.	क्ष	८५
मृप्यति-ते.	अ	९
मेदति.	बु ५	क्ष ८२
मेदति-ते.	ना	११३
मेदते.	अ १९	बु ५
मेघति.	अ १९	ना १७७
मेघति.	ना	११४
मेधायति.	बु	५
मेध्यति	भा	८
मेवते.	क्ष	१३
मेषति.	वै	१०
मेहति.	वै	१०
मोक्षते.	अ	३०
मोक्षयति.	म	३९
मोचयति.	म	३९
मोजति.	ध्व	१
मोटति.	क्ष	८५
मोटयति.	क्ष	८५
मोदते.	अ	६
म्रक्षति.	प्र	६
म्रदते.	क्ष	८५
म्रियते.	मा	१७
म्रेडति.	अ	२०
म्रोचति.	क्ष	३२

म्लेच्छति.	वा	९
म्लेच्छयति.	वा	९
म्लेटति.	अ	२०
म्लोचति.	क्ष	३२

य

यक्षयते.	अ	६
यच्छति.	अ	११
यजति.	अ ९	ना १२१
यजते.	अ	९
यन्त्रयति.	वा	२७
यभति.	म	४९
यसति.	अ	३
यस्यति.	अ	३
याचति-ते	वै	२७
यातयति.	अ १०	ना २२६
याति.	क्ष	३२
यामयति.	अ	१९
यियप्सति.	म	४५
युङ्गति.	म	४०
युध्यते.	क्ष	७७
युनाति.	शु	१६
युप्यति.	बु	२४
यूषति.	क्ष	८२
योजति.	शु	१६
योजयति.	शु	१६
योतते.	म	१४
यौति.	वै ३४	ना १४७

र

रंहति.	क्ष	३३
--------	-----	----

रक्षति.	क्ष	२	रिङ्गति.	म	२०
रगति.	बु	१०	रिग्यक्ति.	वै	३१
रङ्गति.	क्ष	३२	रिणाति.	ध्व	३
रञ्जयति.	म	३	रिणोति.	अ	१२
रजति-ते	प्र	३	रिण्वति.	क्ष	३२
रञ्जयति-ते.	प्र	३	रिफति.	ना	१८४
रणाति.	ध्व १ ना	५७	रिरंस्ते.	म	४५
रण्वति.	क्ष	३२	रिशति.	क्ष	८२
रदति.	वै	१	रिप्यति.	क्ष ८२ मा	१६
रध्यति.	ना	१७०	रीयते.	वै	३२
रध्यते.	वै	४४	रुजति.	म ५१ क्ष	८४
रन्धयति.	वै	४४	रुण्टति.	क्ष	१०
रपति.	वा	१	रुप्यति.	बु	२४
रमते.	म	१७	रुशति.	क्ष	८२
रम्भते.	ध्व	१	रुष्यति.	अ	१३
रवीति.	ध्व	१	रेकते.	बु	१०
रसति.	ध्व	१	रेचति.	वै ३४ ना	२२९
रसयति.	बु	३३	रेचयति.	ना २२९ वै	३४
रहति.	म	३९	रेभते.	ध्व	१
रहयति.	म	३९	रेवते.	क्ष	३२
राकयति.	बु	३३	रेषति.	क्ष	८२
राकाति.	म ४० ना	२२	रेषते.	ध्व	३
राघते.	क्ष	६२	रोचते.	म १४ वै ५१ ना	९५
राजति-ते.	म	१४	रोठते.	क्ष	८४
राति.	प्र	११	रोदिति.	अ	१७
राधयति.	क्ष	४	रोमन्यायते.	स	९
राभोति.	मा	३	रोषति.	क्ष	८२
राध्यति.	मा ३ बु २१ वा	३५	रोषयति.	अ	१३
	क्ष ६ वै ४४ ना	१७२	रौडति.	अ	१०
रायति.	ध्व	१	रौति.	ध्व	१
राशीकरोति.	वै	१२			
रासते.	ध्व	१			

ल

लक्षयति. बु २९ वा २९ ना २१४

लक्षयते.	बु	२९	लिङ्गयति.	क्ष	६९
लक्ष्मीकरोति.	बु	१६	लिप्सते.	अ	१
लङ्गति.	क्ष	३२	लिङ्गयते.	मा	१३
लङ्गते.	अ २६ क्ष	३२	लीढे.	बु	३३
	वै ९ ना	२१	लीनयति.	वै	४७
लङ्गयति.	क्ष	६७	लुञ्जति.	वा	३८
लजति.	वा	१५	लुट्यति.	क्ष	७२
लजते.	अ	७	लुपटयति.	शू	१०
लज्जते.	अ	७	लुपठति.	क्ष १७ ना	४९
लज्जति.	वा	१५	लुनाति-ते.	शू	५
लटति.	ना	४३	लुन्थति.	क्ष ८२ ना	११
लभते.	क्ष	६०	लुप्यति.	बु	२४
लम्बते.	ध्व १ ना	५३	लुभ्यति.	अ	२
लम्भयति.	क्ष	५३	लुम्पति-ते	शू	५
लयति.	वै	४७	लुम्बति	क्ष	८३
ललति.	म	१७	लुम्बयति.	क्ष	८३
लषति.	अ	१	लेट्यति.	अ २० ना	२४०
लषते.	अ	१	लंढि	बु	३३
लष्यति.	अ	१	लोचते.	बु	२९
लष्यते.	अ	१	लोडति.	क्ष	७२
लसति.	ना ९१ म	१७	लोडते.	क्ष	८४
लाञ्छति.	ना	२२	लोड्यति.	अ २० ना	२४०
लागयति.	बु	३३	लोठते.	क्ष	८४
लाघते.	क्ष	६२	लोडति.	अ	२०
लाजति.	वा	१५	लोलुप्यते.	स	१८
लाञ्जति.	वा	१५	लोष्टते.	प्र	६
लाडयति.	अ	१०	लोहितायति-ते.	प्र ३ स	७
लाति.	म ३८ अ	११			
लापयति.	वै	४७			
लाभयति.	क्ष	१२	वक्ति.	वा	१
लाययति.	वै	४७	वङ्गते.	क्ष	२२
लाळयति.	वै	४७	वचति.	वा	१

व

वञ्चति.	क्ष	३२	वलते.	अ	२७	क्ष	२९
वञ्चयते.	अ	११	वलगति.*			क्ष	३६
वटति.	क्ष	६३	वल्गूयति.	अ	६	ना	२३८
वटयति.	वा	२६	क्ष	६४	म	२६	
वठति.	भा	८	वलभते.			क्ष	२९
वणति.	ध्व	१	वल्लुते.			क्ष	४
वण्टयति.	वै	२३	वणयति.			क्ष	४
वण्डति.	वै	२३	वशीकरोति-ते.			क्ष	६
वण्डते.	क्ष	६३	वशीभवति.			क्ष	१५
वदति.	वा	१	वषट्करोति-ते.			क्ष	८२
वदते.	बु	२	वषति.			अ	१
वनति.	ध्व	१	क्ष	१३४	ना	६०	
वनुते.	वै	२७	वसति.			भा	४
वन्दते.	वा	१८	ना	५	वस्कते.	क्ष	३२
वपति.	वै	६	ना	१२३	वस्तयते.	क्ष	८३
वपते.	वै	६	वस्ते.			म	९
वप्राति.	क्ष	३२	वस्यति.			शू	१७
वमति.	म	३१	वहति.	क्ष	४६	ना	११९
वयति.	शू	१	वहति-ते.			क्ष	१६
वयते.	क्ष	३२	वाङ्गति.			अ	१
वरति-ते.	म	४१	वाचयति.			वा	१,१४
वरिवस्यति.	अ	८	वाजयति.	क्ष	७१	ना	२२१
वर्कते.	म	३८	वाञ्छति.			अ	१
वर्चते.	म	१४	वाति.	क्ष	४५	ना	१३९
वर्जति.	म	४०	वादयति.			क्ष	११
वर्जयति.	म	४०	वापयति.			अ	२८
वर्णयति.	वा	२०	वारयति.			वै	९
वर्तते.	भा	४	वारयति.			म	४१
वर्धते.	भा	८	वावृत्त्यते.			म	४१
वर्धयति.	शू	५	वाइयते.			ध्व	४
वर्षति.	वै	१०	वासयति.	अ	१०	ना	२२८
वर्षालीकरोति-ते.	क्ष	८२	वाहते.			अ	३
			विक्रचते.			भा	९

पदसूची ।

३३

विकचते.	भा	९	विदधाति-ते.	म	२
विकसति.	भा	९	विदारयति.	शु	७
विकिरति.	प्र	१३	विद्यते.	भा	१
विकुरुते.	ना	२०३	विध्यति	क्ष	७६
विक्रमते.	क्ष	७९	विध्यायति.	भा	१८
विक्रम्यते.	क्ष	७९	विनक्ति.	अ ८	ना १९९
विक्रीयति.	वै	१७	विनयते.	वै	२९
विक्रुबति.	क्ष	२०	विनश्यति.	भा	१६
विक्रिद्यति.	वै	४४	विन्ते.	बु	९
विक्रुंदयति.	वै	४४	विन्दति-ते.	क्ष	६०
विक्षिपति-ते.	प्र	१३	विपद्यते.	भा	१६
विगृह्णाति-ते.	अ	४	विपर्यस्यति.	बु	६
विघ्नयति.	शु	२०	विपर्येति.	बु	६
विचति.	प्र	११	विपोलति.	भा	८
विचायति.	बु	२९	विपोलयति.	भा	८
निचायति. पाठान्तरम्			विप्रकरोति-ते.	अ	१०
विचारयति.	बु	९	विप्रतिपद्यते.	बु	७
विचिकित्सति.	बु	८	विप्रतिसरति.	अ	१६
विचेतीभवति.	बु	२४	विप्रयुङ्क्ते	वै	३४
विच्छति.	क्ष	३२	विप्रलभते.	अ	११
विच्छायति.	क्ष	३२	विप्रीयते.	अ	४
विच्छिनत्ति.	शु	२०	विभजति-ते.	वै	२३
विच्छिन्ते.	शु	२०	विभवति.	क्ष ६२	ना १
विजते.	क्ष ७५	ना १८३	विभाजयति.	वै	२३
विजयते.	क्ष ८९,	६७	विभाति.	प्र	१
विजायते.	म	५२	विभ्राम्यति.	बु	६
विजृम्भते.	भा	९	विमनायते.	बु	२५
विडम्बयति.	म	१९	विमनीभवति.	बु	२५
वितनोति-ते.	म	२	विमन्यते.	बु	७
वितरति.	प्र	११	विमानयति.	अ १०	क्ष ६७
विनर्कयति.	बु	९	विमायति.	बु	७
वितुषीकरोति-ते.	वै	१४	विमुह्यति.	बु	२४

विमृशति.	बु	९	विश्लेषयति.	वै	३४
वेयौति.	वै	३४	विश्वसिति.	बु	१२
विरज्यति.	प्र	३०	विषीर्दति.	अ	१५
विरमति.	भा	१७	विषीष्यति.	शू	९
विरमति-ने.	प्र	३०	विष्णानि.	वै	३४
विराध्नोति.	अ	५	विष्यति.	म	३९
विरुणद्धि-ते.	अ	४	विष्वणनि.	म	२६
विलपति.	अ	१७	विसारयति.	वै	१७
विलभत.	प्र	११	विमृजति.	म	३९
विलिखति.	वै	१	विस्तृणाति.	वा	२८
विलीयते.	भा	१६	विस्तृणांति.	वा	२८
विलुभति.	बु	२४	विस्मरति.	बु	२३
विलोडयति.	क्ष	७२	विस्मोपयते.	क्ष	७०
विवदते.	बु	७	विस्माययति.	क्ष	६९
विवर्तते.	भा	७	विस्वयति.	क्ष	१२
विवहति-ते.	म	४२	विस्वम्भते.	बु	१२
विविर्नाक्त-ते.	बु	१३	विहन्ति	शू	२०
विविशति.	प्र	१	विहरति.	म	१७
विवृणाति.	वै	२६	विहरते.	म	१७
विवृणोति-ते.	वा २९	वै २६	विह्वलति.	क्ष	२०
विवेर्वाक्त-ते.	बु	१३	वीरयते.	क्ष	७९
विशब्दयति	वा	२९	वृक्षते.	म	४१
विशिनाष्टि.	क्ष	६८	वृङ्क्ष.	म	४०
विशीर्यते.	भा	१२	वृणक्ति.	म	४०
विशेने.	बु	८	वृणाति-ते.	म	४१
विशेषति.	क्ष	६८	वृणीते.	क्ष	१४
विशेषयति.	क्ष	६८	वृणांति-ते.	म	४१
विभ्रमने	म	३५	वृश्चति.	शू	५
विभ्रमयति.	प्र	१०	वृश्यति.	म	४१
विभ्राणयति.	प्र	११	वृषस्यति.	म	४६
विभ्रास्यति.	म	३५	वृर्हान.	क्ष	६२
			वेदति.	ध्व	१

वेणति.	ना ११६	व्यवस्यति.	अ ३
वेति.	ना १४२ म २६	व्यवैति.	म ४९
वेत्ति.	बु २	व्यस्यति. वै २५	वा २८
वेथते.	वै २८	व्याकरोति	वा २९
वेद.	बु २	व्याकुरुते.	वा २९
वेदयते.	बु २ ना २२५	व्याक्षिपति-ते.	क्ष १७
वेदापयति.	वा ४	व्याख्याति.	वा २९
वेपते.	क्ष ७५	व्याचष्टे.	वा २९
वेल्लति.	क्ष २९	व्याप्नोति.	क्ष ६१
वेचीते.	ना १५३	व्याप्रियते.	म ५
वेवेष्टि-ते.	क्ष ६१	व्यायच्छते.	म ५
वेष्टते	क्ष ६३	व्यासेधति.	म ४०
वेष्टयति.	क्ष ६४	व्याहरति.	वा १
वेहते.	अ ३	व्याहरते.	वा १
वैरायते.	अ ४ स १२	व्युच्छते.	प्र १
वौषट्करोति-ते.	ब्र १५	व्युदस्यति-ते.	वा ३८
व्यञ्जयति.	वा २९	व्युद्भवति.	ना १
व्यतिजरूपति.	आ ३	व्युष्यति.	वै २३
व्यतिलुनन्ति.	आ ४	व्यृध्नोति.	भा १४
व्यतिषिञ्चते.	आ २	व्यृध्यति.	म १४
व्यतिसृजति.	वै ३६	व्रजति.	क्ष ३२
व्यतिस्ते.	आ २	व्रणति.	ध्र १
व्यतिहन्ति.	आ ३	व्रणयति.	क्ष ८०
व्यतिहसति.	आ ३	व्रनयति. ना २३६	ब्र २६
व्यत्येति.	आ ३	व्रीडति.	ना १६५
व्यथते. अ ८, २२	ना ९८	व्रीड्यति.	अ ७
व्यथयति.	क्ष ८४	व्रीणति.	म ४१
व्यनक्ति.	वा २९	व्रीयते.	म ४१
व्यनिति.	भा ५	व्रीणाति.	क्ष ६७
व्ययति.	वै २९	शंसति.	वा १, २२
व्यवद्धानि-ते.	वै २५	शक्नोति.	क्ष ६२
व्यवहरति-ते.	वै १६		

शङ्कुते.	बु	१०	शिलति.	वै	१३
शटति.	ना	४२	शिक्षिषते.	स	१
शठति. शू १३ ना ४८	अ	११	शीकते.	वै	१०
शठयति.	वा	८	शीभते.	वा	१९
शठयते.	वा	१९	शीयते.	भा	१२
शणति.	ब्र	११	शीलति.	बु	२६
शण्डते. क्ष ८४	प्र	६	शीलयति.	वा	५
शपति.	वा	१२	शुच्यति.	वै	४८
शपते.	वा	१२	शुण्ठति.	वै	९
शप्यति.	वा	१२	शुण्ठयति.	वै	९
शप्यते.	वा	१२	शुध्यति.	ब्र	३
शब्दायते. घ्व १	स	१२	शुनति.	क्ष	३२
शम्बाकरोति.	वै	३	शुन्धति.	ब्र	३
शर्धति-ते.	वै	१०	शुन्धते.	ब्र	३
शर्धते.	घ्व	१९	शुन्धयति.	ब्र	३
शर्वति.	क्ष	८२	शुभति.	म	१४
शलते.	ना	७२	शुम्भति, म १४	ना	५६
शलबते.	वा	१९	शुल्बयति.	वै	१५
शवति.	क्ष	३२	शुश्रूषते.	ब्र	८
शशति.	क्ष	३६	शुष्यति.	वै	९
शसति.	क्ष	८२	शूरयते.	क्ष	७९
शाखति.	क्ष	६१	शूर्यते. क्ष ८२	ना	१६९
शाठयति.	ना	२१७	शूलति. म ५१ क्ष ८४	ना	७८
शाडते.	वा	१९	शूलयति.	वै	७
शाम्यति. भा १८	म	५३	शूलाकरोति-ते	वै	४६
शास्ति.	क्ष	३	शूषति.	बु	२८
शिक्षते. वा २	ना	८६	शृणोति.	बु	३०
शिक्षयति. वा ३	क्ष	३	शेटति.	अ	१०
शिङ्गे.	घ्व	२१	शेते.	अ	२६
शिङ्गति.	बु	३२	शेवते.	क्ष	१३
शिञ्जति.	घ्व	१	शेवाली करोति.	क्ष	८२
शिम्प्यति.	वै	१०	शेषति- म ३३	क्ष	८२
			शेषयति.	म	३३

शोचति.	अ	१५	श्वङ्कुने.	क्ष	३२
शोठति.	क्ष	१७	श्वचते.	क्ष	३२
शोणति.	क्ष ३२ प्र ३	ना ५९	श्वञ्चते.	क्ष	३२
शोधयति.	अ	१	श्वठयति.	वा	८
शोभति.	म १४	ना ५५	श्वयति.	भा ८	ना १३५
शौटति.	अ	१९	श्वर्तयति.	क्ष	३२
श्यामलायते.	प्र	४	श्वलति.	क्ष	३३
श्यामायते.	प्र	४	श्वलुति,	क्ष	३३
श्यायते.	क्ष	३२	श्वसिति.	भा	५
श्रणाति.	अ	११	श्वाठयति.	ना	२१७
श्रयति.	क्ष	८२	श्विन्दते.	प्र	२
श्रद्धाति.	वा २६	ना २१०	श्वेतते.	प्र	२
श्रद्धाति.	बु	१२	श्वेतयति.	स	२४
श्रद्धाति-ते	ना	१६१			
श्रद्धते.	बु	१२			
श्रन्थते.	वै	३८			
श्रन्थयति.	वा	२६			
श्रपयति-ते.	वै	४४			
श्रयति-ते.	क्ष	१३			
श्राति.	वै	४४			
श्राम्यति	ना १७५ अ २१	अ २७			
श्रायति.	वै	४४			
श्रीणाति.	वै ४४	ना २०८			
श्रीणाति-ते.	वै	३५			
श्रेषति.	शु	८			
श्रोणति.	प्र	६			
श्लथति.	क्ष	८२			
श्लाखति.	क्ष	६१			
श्लाघते.	वा	१९			
श्लेषति.	शु	८			
श्लोकते.	प्र	६			
श्लोणति.	प्र	६			

ष

स

षीव्यति.	म	३२
संयच्छति-ते.	शु	१६
संयतते.	क्ष	२६
संयसति.	अ	३
सयस्यति.	अ	३
संयौति.	वै	३५
संरभते.	अ	१३
संरोपयति.	वै	७
संरोहयति.	वै	७
संवर्मयति-ते.	क्ष	२६
संवस्त्रयति.	म	९
संवहति-ते.	वै	१२
संवाहयति.	अ	१०
संविशति.	म ४९ अ	२६
संवृणोति-ते.	वै	२५
संवेष्टि-ते.	ब	२

संशृणोति-ते.	बु	२८	सत्याकरोति-ते	वै	१७	
संशेते.	बु	८	सत्यापयति. बा	६	स	२३
संस्करोति-ते.	वै	४९	सत्यापयति-ते.	वै	१७	
संसस्ति.	अ	२६	सत्राकरोति.	क्ष	१५	
संसृजति.	वै	३५	सनति.	क्ष	१४	
संस्ति.	अ	२६	सनोति-ते.	अ	११	
संस्तौति-ते.	वा	५	सन्तनोति-ते.	शू	२१	
संहयते.	वा	३१	सन्तर्जति.	वा	१५	
सङ्कल्पयति.	बु	१५	सन्तानयति.	शू	२१	
सङ्कुचति.	भा	१०	सन्तिष्ठते.	भा	१७	
सङ्कीडति.	ध्व	१३	सन्दधाति-ते	वै	४८	
सङ्कीडते.	म	१७	सन्दानयति.	शू	१६	
सङ्क्षिपति-ते.	वा	२७	सन्दिग्धे.	बु	८	
सङ्क्षिप्यति.	वा	२७	सन्दिशति-ते.	क्ष	११	
सङ्क्षुण्ते.	शू	४	सन्दीपयति.	वै	४३	
सङ्ख्याति.	वै	२०	सन्देग्धि.	बु	८	
सङ्गच्छति.	वै	३६	सन्धुक्षयति.	वै	४३	
सङ्गरते.	बु	२७	सन्नह्यति-ते.	क्ष	२६	
सङ्गृह्णाति-ते.	क्ष	४	सन्निकर्षति.	क्ष	५९	
सङ्ग्रामयति.	क्ष	७७	सन्निकृषते-ति.	क्ष	५९	
सचते.	वै	३६, १०	सन्न्यस्यति-ते.	अ	३१	
सचति-ते.	ना	१३३	सपत्राकरोति-ते.	शू	१५	
सजुःकरोति-ते.	क्ष	१५	सपर्यति.	अ	६	
सज्जति-ते	क्ष	२६	सभाजयति.	अ	६	
सञ्चष्टे.	वै	२०	समति.	क्ष	२०	
सञ्चिनोति-ते.	वै	१२	समर्थयति.	बु	९	
सञ्चूर्णयति.	क्ष	८५	समनिति.	भा	५	
सञ्चपयति.	क्ष	८२	समयाकरोति-ते.	क्ष	१७	
सटति.	अ	५	समवैति.	वै	३६	
सट्टयति	क्ष	७६	समस्यति-ते.	वा	२७	
सत्करोति.	अ	७	समादधाति-ते.	बु	२६, २७	
सत्रयते.	अ	२१	समाप्नोति.	भा	१७	

समाहरति-ते.	वा २७	सवति.	ना १२९
समियर्ति.	वै ३६	ससर्ति.	क्ष ३२
समूहते.	वै १२, ४१	सहति-ते.	अ ९
समृच्छति.	वै ३६	सहते.	ना १३५
सम्पद्यते.	भा ७	सह्यति-ते.	अ ९
सम्पद्यति-ते.	बु २९	साक्षयति.	बु १६
सम्पृक्ते	वै ३५	साक्षात्करोति-ते.	बु १६
सम्पृच्छति-ते.	बु ९	साधयति.	म ३ वै ४४
सम्पृणाक्ति.	वै ३५	साधोति.	भा ३
सम्प्रधारयति.	बु ९	सान्त्वयति.	वा ३९
सम्प्रवहन्ते.	आ ३	सामयति.	वा ३९
सम्प्रहरते.	क्ष ७७	सायति.	भा १५
सम्प्रहरन्ते.	आ ३	साहयति.	अ ९
सम्बध्नाति.	वै ३६	सिञ्चति-ते.	वै १०
सम्बिभर्ति-ते.	वै १२	सिध्यति.	भा ३
सम्भरति-ते.	वै १२	सिनाति-ते.	शू १६
सम्भवति.	ना १ भा २ वै १६	सिनुते.	शू १६
सम्भाण्डयते.	स ४३ वै १२	सिनोति-ते.	शू १६
सम्भावयति.	बु ११ अ ७	सिलति.	वै १३
सम्भुङ्क्ते	म ५०	सीकयति.	वै १०
सम्भ्रमति.	क्ष १९	सोदति.	भा १२ ना १०६
सम्भ्रम्यति.	क्ष १९	सीव्यति.	शू २
सम्भ्राग्यति.	क्ष १९	सुखयति.	अ २२
सम्मर्दयति	क्ष ७७	सुखायते.	अ ६
सम्मन्यते.	अ ७	सुख्यति-ते.	अ ६
सम्माति.	वै १५	सुदृयति.	अ १०
सम्मार्जयति.	वै ४१	सुमनायते.	अ ६ स ६
सम्मार्ष्टि	वै ४१	सुमनीभवति.	अ ६
सरति.	क्ष ३२	सुरति.	क्ष १ ना १९०
सर्जति.	वै १९	सुवति.	क्ष १२, १
सर्पति.	क्ष ३२	सूचयति.	वा ४०
सर्भति.	क्ष ८२		

उदति.	वै	१०	स्तम्भयति.	शू	१७
सुदते.	क्ष	८२	स्तवीति.	घा	१८
सूर्क्षति.	ब्र	७	स्तिम्यति.	वै	१०
सुक्ष्यति.	अ	५	स्तीम्यति.	वै	१०
उजति.	म	३	स्तुते.	घा	१८, २३
उज्यते.	आ	४३	स्तुप्यति.	क्ष	३०
उम्भति.	क्ष	८२	स्तुभाति.	शू	१७
उेदति.	अ	१०	स्तुभ्रोति.	शू	१७
उेधति.	ना	१३	स्वयोति-ते.	वै	२५
सेवते.	क्ष	१३	स्वहति.	क्ष	८२
सोसूच्यते.	स	१७	स्तेनयति.	शू	१०
सौति.	क्ष १	ना १४८	स्तेपते.	वै	३२
सौधीयति.	स	३	स्तोमयति.	घा	१९
स्कन्दति.	क्ष	५१	स्तौति.	घा	१८, २३
स्कन्दते.	ना	१३१	स्त्यायति.	प्र ६	ना १२५
स्कभ्राति.	शू	१७	स्थगयति.	वै	२५
स्कभ्रोति.	शू	१७	स्थलति.	भा	४
स्कम्भते.	शू	१७	स्थवयति.	स	२२
स्कम्भयति.	शू	१७	स्थापयति.	क्ष	७
स्कुनाति.	क्ष	५४	स्थिरीभवति.	वै	८
स्कुनीते.	क्ष	५४	स्थुडति.	वै	२५
स्कुनुते.	क्ष	५४	स्थूलयते.	भा	८
स्कुनोति.	क्ष	५४	ज्ञाति.	ब्र	२
स्कुन्दते.	क्ष	५४, ८	ज्ञायति.	ब्र २	क्ष ६३
स्कुभ्राति.	शू	१७	ज्ञिह्यति.	अ	१९
स्कुभ्रोति.	शू	१७	स्नुह्यति.	म	३१
स्खलति.	म २०	वा १०	ज्ञौति.	वै	३३
स्तनयति.	ध्व	१०	स्पन्दते.	क्ष	२८
स्तभाति.	शू	१७	स्पर्धते.	अ	४
स्तभ्रोति.	शू	१७	स्पर्शयति.	ब्र	११
स्तमति.	क्ष	२०	स्पशति.	ना	११८
स्तम्भते	शू	१७	स्पशति-ते.	ब्र	३२

स्पष्टयति.	घा	२९
स्पाशयते	ना	२२४
स्पृणोति.	ना १८१ क्ष	२
स्पृशति.	बु	३२
स्पृहयति.	अ	१
स्फायते.	भा	८
स्फिहयति.	क्ष ७६, ८२	
स्फीतीभवति.	भा	८
स्फुटति	भा	९
स्फुण्डयति.	म	२१
स्फुरति.	बु १ क्ष	२८
स्फुरते.	क्ष	६२
स्फुलति.	क्ष	२८
स्फूर्छति.	बु	२३
स्फूर्जति.	ध्व ११	
स्फोटति.	भा	१२
स्फोटते.	भा	९
स्फोटयति.	शु	७
स्मयते.	म	१६
स्मरति.	बु	१९
स्माययते.	अ	१०
स्मीलति.	भा	१०
स्यन्दते.	वै	३२
स्यमनि.	ध्व	१
स्यमयते.	बु	९
संसते.	क्ष ५१ ना	५२, ९६
स्रङ्कुते	क्ष	३२
स्रम्भते	बु	२५
स्रवति.	वै ३३ क्ष	३२
स्रीव्यति.	ना	१६३
स्वदते.	वै	५१
स्वधाकरोति-ते.	अ	१२

स्वनति.	ध्व	१
स्वपिति.	अ	२६
स्वरति.	ना	१२७
स्वर्दते.	वै	५१
स्वादते.	वै	५१
स्वाहाकरोति-ते.	अ	१५
स्वीकरोति-ते.	म	३८

ह

हटति.	म	१४
हठति.	शु १२ ना	४६
हदते.	म	६
हन्ति.	क्ष ७६, ८२ ना	१४०
हम्मति.	क्ष	३२
हर्यति.	अ १ ना	६९
हर्षति.	अ	१९
हलति.	वै	१
हलयति	वै	५
हस्तयति.	स	३२
हस्तयते.	स	४०
हस्तेकरोति-ते.	म	४२
हापयति.	म	३९
हिंसति.	क्ष	८२
हिसयति.	क्ष	८२
हिक्कति.	ध्व	१४
हिक्कते.	ध्व	१४
हिण्डते.	अ १० ना	३८
हिनस्ति.	क्ष	८२
हिनोति.	ना	१७९
हिन्वति.	अ	१६
हिलति.	म	१८
हुण्डते.	अ	६

र्छति.	क्ष २२	हसति.	भा १३	ध्व १
र्णायते. अ ७ ना २३९	स्व १४	हावते.		ध्व १
हृष्यति.	अ ६, १९	हीच्छति.		अ ७
ह्रेठते.	क्ष ८४	हृष्यते.		ध्व ८
ह्रेडति.	क्ष ६३	हृगति.		वै २५
ह्रेडते.	अ १०	हावते. अ ६ ध्व १	ना १०	
ह्रेषते.	ध्व ८	हृयति	ना १२२	
ह्रोडते	अ १०	हृयते.	वा ३२	
ह्रोलति.	ना १०४	हरति.	क्ष २२	
ह्रलति.	क्ष २९	हलति. ना १००	क्ष २९	
ह्रलयति.	क्ष ७१	हलयति.	क्ष ७१	
ह्रालयति.	क्ष ७१	ह्रलयति.	क्ष ७१	
हृगति	वै २५			



पर्यायार्थसूची ।

अङ्कन.	ना २१४	अन्वेषण.	वै २८
अङ्गचूर्णन.	क्ष ८०	अपक्षय.	मा १५
अङ्गीकरणा.	ना २०४	अपशब्द.	वा ९
अतिक्रम.	क्ष ५५ ना ३९	अपह्नव.	वा ३७
अतिविस्तार.	वा २८	अपाङ्गति.	क्ष ४६
अतिशय.	क्ष ६८	अपानशब्द.	ध्व १९
अदन.	ना ७०	अभिक्रम.	क्ष ५६
अद्भुत.	क्ष ६९	अभिभव. ना २०२, १३५	क्ष ६७
अधिगम.	ना १५०	अभियोग.	क्ष ५७
अधिरोहण.	क्ष २७	अभिवादन.	ना ५
अधोगति.	क्ष ५१	अभिषव.	वै ४८
अध्ययन.	वा २	अभुक्ति.	प्र २६
अध्याहार.	ना २०५	अभिभ्रण.	ना १४७
अनवधान.	बु २५	अर्चन.	ना ११७, ७३ ६
अनवस्थान.	ना १०८	अर्जन.	वै १९ ना २८
अनादर. अ १०. ना ३८, १९८, २२०		अर्दन.	क्ष ८३
अनुकार.	म १९	अलङ्कार.	ना २३१
अनुज्ञा.	बु २८	अलमर्थ.	ना २२
अनुमा.	बु १७	अल्पत्व.	मा १३
अनुशय.	अ १६	अल्पी भवन.	ना ३३
अनृतोदित.	वा ७	अवगति.	ना ८१
अन्तर्धि.	वै २५	अवतंस.	म १२
अन्तिक.	क्ष ५९ ना २१३	अवधान.	बु २६
अन्यत्व.	वा १०	अवयव.	प्र ५
अन्यथात्व (असकृत्कृत.)	वा ११	अवसादन.	ना ४२, १०६
अन्यस्त्रीकामन.	म ४६	अवस्थान.	ना ५२, ५३

अवसंसन.	ना ९६
अवाप्ति.	ना ८१
अयनिनिर्घोष.	ध्व ११
अशुचीकरण.	ना १४१
अश्वध्वनि.	ध्व ८
अश्वाकामन.	म ४७
असंस्कार.	ना २१७
असन.	ना १४२, १५३
असम्यगुक्ति.	वा ८
अस्तङ्गत.	क्ष ५२

आ

आकर्ष.	क्ष ६६
आक्रोशन.	वा १२
आक्षेप.	ना १९३
आख्यान.	ना २२५
आग्रह.	अ १३
आचमन.	ब्र ४
आच्छाद.	म ९
आज्ञा.	क्ष ९
आतञ्जन.	वै ३७
आदर.	ना २२० ब्र ७
आदान.	ना ६५, ७३, २१८, १११, ११२, १२० म ३८
आद्योपलम्भ.	ना १
आनीति.	वै ४०
आप्रवण.	क्ष ५४
आभिमुख्येनवचन.	वा ३६
आमन्त्रणा.	ब्र १७
आयत्ति.	क्ष ६
आयाम.	ना २०
आर्तध्वनि.	ध्व ६

आर्दीभाव.	वै १०
आलम्बन.	ना २१३
आलस्य.	ना ४९
आलिङ्ग.	ना ८१
आलिङ्गन.	म ४४
आलेखन.	ना २०६
आवरण.	ना ४१
आशिष्.	ना ४
आशीर्वाद.	वा २५
आश्लेष.	ना ५८
आस्वाद.	बु ३३
आह्लाद.	ना १२
आह्वान.	ना १६, १०५

इ

इच्छा.	अ १ ना ८१, ८८
इज्या.	ना ८५
इज्यारम्भ.	ब्र २३
इन्द्रियलय.	ना १२८

ई

ईक्षण.	बु २९
ईक्षणा (दैवपर्यालोचन)	ना १७२
ईर्ष्या.	अ ५

उ

उक्ति.	वा १ ना १६१
उक्तिविषय.	ना १३४
उच्छ्राय.	क्ष ३०, ना २४
उज्ज्वल.	वै १३
उत्कण्ठा.	ब्र २०

उत्कण्ठास्वन	ध्व १२
उत्कर्ष.	ना ८०
उत्कर्षसंप्राप्ति.	क्ष ८९
उत्कोचादिवशीकृति.	क्ष ५
उत्क्षेप.	वै ३९
उत्तरण.	ना १३०
उन्नासन.	क्ष ७३
उत्सादन.	मं ८
उत्साह. अ ३, ना १७, ६३, १३४	
उदय.	क्ष ४८
उद्देश.	बु १६
उद्यम.	क्ष ६२
उद्वाह.	म ४२
उन्माद.	अ २०
उपकरण.	ना २३०
उपकृति.	ना १८५
उपक्रम.	म. १ ना १७१
उपताप.	ना ३, ४, १२७
उपतापन.	ना २३०
उपनयन.	ना ८५
उपभोग.	म ५०
उपमा.	बु १७
उपयोग.	ना २०१
उपलेपन.	वै ४२
उपवेशन.	म ३६
उपसेवा	ब्र १०
उपस्कार.	ना २२६
उपादान.	ना २१२
उपार्जन.	ना २८
उपालम्भ.	वा १६
उपास्ति.	ब्र ८
उत्सृष्टि.	वै २

उत्ति. वै ६ ना १२३

ऊ

ऊर्ध्वत्व. म ३७

ऋ

ऋग्भिरुपस्तवन. वा २२

ऐ

ऐश्वर्य. क्ष १ ना ३, ४, १२९, १४८, १९०

क

कथन. वा १९, ना १८४

कफजशब्द. ध्व १६ ना ८७

कम्प. क्ष ७५ ना ५०, ५१, ९९, १४४

कम्पन. ना २३

करण. ना ७९

करिकरध्वनि. ध्व २०

कल्याण. ना ६

कवित्व. वा २०

काङ्क्षा. ना १७४

कान्ति. ना ६१, १४२, २००, २०७

कामन. म ४५

कार्मुकध्वनि. ध्व २०

कुक्षिशब्द. ध्व १८

कुटिलगति. क्ष ३५

कुत्सन. ना २६

कुत्सा. ना ११५

कुत्सागति. क्ष ४३

कुत्सितजप. ब्र २५

कुत्सितस्मयन. म २२

कुच्छजीव.	भा	६
कृति.	म	२
कृपा.	अ	१४
कुशानुफूत्कृति.	ना	१२६
कृषि.	वै	१
केलि.	म	२१
कैतव.	ना	१९, ४८
कैवल्य.	अ	३२
कौटिल्य.	क्ष	२२, ना २९, ३३, १०७, १८७
क्रय.	वै	१७
क्रिया.	ना	८१
क्रीडन.	म	१७
क्रीडा.	ना	९, ९१, १६२
क्रोध.	अ	१३
क्रेद.	ना	६६
क्रेषन.	ना	८२
क्रेष्य.	क्ष	२१
क्षरण.	ना	५०, १५७. वै ३२
क्षान्ति.	अ ९ ना	१३५, २०२
क्षालन.	ना	२३२
क्षुत.	ध्व	१५
क्षुध्.	म	२५
क्षेपण.	ना	३२
क्षोभ.	क्ष	३१

रव

खण्डन.	ना	१८८
खादन.	ना	१४२, १५३
खेद.	ना	१७५
खेल.	ना	१९१

ग

गति. क्ष	३२. ना	७, १३, १५, २१, २३, २६, २८, ३०, ३१, ३२, ३८, ४१, ४२, ४९, ५७, ५९, ६१, ६२, ६४, ६५, ६९, ७७, ८१, ८३, ८४, ९६, ९७, १००, १०६, १०९, १११, ११६, १२८, १२९, १३१, १३५, १३९, १४०, १४३, १४४, १५३, १५४, १६२, १६३, १६७, १७२, १८७, १९५, १९६, २००, २१७, २२१,
गत्याक्षेप.	ना	१९
गन्धन.	ना	१३९
गमन.	ना	५८, १४२
गर्भमोक्ष. (प्रसव)	म	५२
गर्व.	अ	१९
गर्हितगीर्णि.	म	२८
गर्हितदाह.	शू	९
गर्ह्यदेश.	म	२९
गात्रस्थौल्य.	ना	१७७
गार्ध्य.	अ	२
गीत.	ध्व	२२
गीर्णि.	म	२७
गुणन.	वै	२१
गुणोक्ति.	ना	२३३
गुप्तोक्ति.	क्ष	२३
गांकर्वृकहिंसा.	क्ष	८१
ग्रन्थ.	वा	२६ ना २, १८६

पर्यायार्थसूची ।

५

ग्रहणा.	ना १४१, २२४
ग्लानि.	ना १७४ अ २१
ग्लेपन.	ना १०१

घ

घसन.	ना १९४
घृणा.	ना २३४
घोरवाशित.	ध्व ५ ना ८८
घ्राण.	बु ३१

च

चतुरगति.	क्ष ३८
चर्चा.	म १०
चलन.	क्ष २९ ना ७२, ७४, ९८, १००, १८३, १९९
चिन्ता.	ना ११६
चुम्बन.	म ४८
चेतना.	ना २२५
चेष्टन.	म ५
छोदन.	ना १६५

छ

छन्नगति.	क्ष ४०
छेद.	ना १८८
छेदन.	शु ५ ना २१६, २२३, २२८

ज

जग्धि.	ना ७७
जन्म.	भा २ ना १
जप.	ब्र २४
जरा.	भा ११
जागर.	अ २८

जिघांसन.	अ १२
जिज्ञासन.	ना ८६
जीमूतध्वनि.	ध्व १०
जीव.	भा ५
जीवन.	ना ८२
जृम्भ.	अ २५
ज्ञान. ना १७१, १४९	बु २
ज्ञापन.	ना २२२
ज्येष्ठे ऽनूढेकनिष्ठविवाह	म ४३
ज्योतिरुद्गम.	क्ष ४९

त

तक्षण.	शु ३
तन्द्री.	अ २४
तपस्.	ना १७५
तपः कृति.	ब्र २७
तर्पण.	ब्र १६ ना २०७
तर्ष.	म २३
ताडन.	क्ष ७६
तायन.	ना ६३
तारण्यद.	ना २९, १०७
तारनिस्वन.	ध्व ६
तिर्यग्ध्वनि.	ध्व ४
तीक्ष्णत्व.	शु ४
तृप्ति.	म ३४ ना १८, ८१
तेजोविरति.	भा १८
तोषण.	ब्र २२
त्याग.	म ३९
त्राण.	क्ष २ ना ३६
त्रिदशार्चा.	ब्र ९
त्रिःकृषि.	वे ४
त्थरण.	ना १६६

६

आख्यातचन्द्रिकायाः

त्वरा.

क्ष १९

थ

युक्तति.

म ३०

द

दंश.

म ३०

दम्भ.

ना २७

दम्भच्छा.

क्ष २५

दरिद्रत्व.

भा १४

दर्शन.

ना २१४

दान. अ ११, ना. ८, ६५, ८१, ९७,
१२१, १२४, १५५, १६१

दाह.

शू ८

दीपन.

ना १२

दीप्ति. म. १४. ना २५, ५६, ६१,
८७, ९५, १११, १२४, १५७,
१५८, १६४, १९०, १९७,

दुःख.

अ २२

दुर्गन्ध.

ना ६७

दुष्कृत.

शू १९

दृष्टि.

ना १४६

देवन.

ना १९७, १५२

देवार्चा.

ना १२१, १३८

दैव्य.

ना ५१

दैवपर्यालोचयतीत्यर्थ.

बु २१

दोहन.

वै ३१

दोहानुकूल्य.

वै ३०

द्युति.

ना ८१, १६२

द्रवीकृति.

वै ४७

द्विःकृषि.

वै ३

द्वेष.

अ ४

ध

धान्यावरोध.

ना १०२

धापन.

अ १८

धारण

क्ष ८ ना ८, २४

धिक्.

ना २३४

धूर्तक्रिया.

शू १३

धृति.

ना ११९, १६१

धौत्य.

ना २४०

ध्यान.

बु १८

ध्वनि.

ना ६०

ध्वंसन.

ना ९६

न

नमस्कार.

ना १३२

नाशन.

क्ष ८६

निकार.

ना २२६

निकेत.

ना २१८

निद्रा.

अ २६

निन्दा. वा १४,

ना १८४

निरसन.

ना १२४

निराकृति.

वा ३८

निरोधन.

क्ष ६५

निर्णय.

बु १४

निर्गोतृत्वेन भजन.

ना १३७

निवास.

ना ४५, १९५

निशामन.

ना ११६, ११७

निष्कार्प.

शू १४

निष्पत्ति.

मा ७५

नीचैर्गत.

क्ष ४२

नृत्त.

म १५

नैपुण्य.

वै १८

पर्यायार्थसूची ।

७

न्यास. वै २४
न्यासार्पण. ना २२७

प

पथिकर्तृक. ना १३८
पराभिभूति. ना ८०
परिणाम. भा ७
परिभाषण. ना ७३, ९२
परिभाषा. ना ४३
परिवृत्ति. अ २७
परिवेषण. ब्र १९
पर्याप्ति. ना १, ७६, ११०
पलायन. क्ष ५३ ना ४०
पाक. वै ४४ ना २०८
पान. म २४
पालन. ना ६८, १५६, २०९, १८१
पितृदान. ब्र १२
पीडन. क्ष ८४, ना १७८
पूजन. ना २४, ३१, ३५
पूजा. ना २३५, २३८
पूरण. ब्र २१, ना १५४, १५६, २०९, २११, २२३
पोष. ना १६१
पोषण. ना १६०
प्रकथन. ना २०१
प्रकम्पन. क्ष ७१
प्रकाशन. वा २९
प्रक्षेप. ब्र १४
प्रजन. ना १४२
प्रणति. ब्र ५
प्रतिघात. ना १८
प्रतियत्न. ना २०५ वै ५०

प्रतिष्टम्भ. ना २९, १०७
प्रतिष्ठा. ना २
प्रतिहर्ष. ना २१०
प्रतीक्षा. क्ष १८
प्रत्यक्ष. बु १७
प्रत्यभिज्ञान. बु २३
प्रमर्द. ना १९३
प्रमा. बु १७
प्रमाद. ना ५२, ९६
प्रयोजकान्तर्य. क्ष ७४
प्रवेश. ना ८१
प्रश्न. वा ३३
प्रसव. ना १२९, १४८
प्रस्रव. वै ३१
प्राकट्य. ना १
प्राणन. ना १०२, २१५
प्रापण. क्ष १६ ना ७९, ११९, १२८
प्राप्ति. क्ष ६० ना १
प्रीति. अ ६ ना १८१, १८२
प्रेप्सा. ना ६९
प्रेरण. क्ष १२, ना ५८, १९२
प्रेषण. क्ष १०
प्रोञ्ज. वै २२
प्लव. ना १३०
प्लुतगति. क्ष ३६
प्लुति. ना ४६

व

बन्ध. ना १६१
बन्धन. ना २५
बन्धुक्रिया. ना १०३
बल. ना २१५, २१८

धलात्कार.	ना ४६
धलात्कृति.	क्ष १२
धलाद्धरण.	शू ११
धलार्पण.	क्ष ७८
धाधन.	ना ११८
बाल्य.	ना ४३, १९४
धीमत्स.	अ २३
बुद्धि.	ना ११६

भ

मक्ष.	ना १५१
मङ्ग.	क्ष ८८
भय.	ना ९८, १८३, १९९
भर्त्सन.	ना १५८, २१६
भाग.	ना ८१
भावकृति.	म १८
भाषण.	ना ५५, ५६
भाषा.	ना २१८
भास्.	ना १५२
भासन.	ना १३४
भीति.	अ ८
भीमार्थ.	ना १८९
भुक्ति.	म २६
भूषण.	म ११ ना ११०
भूषा.	ना ७६, २१९
भूषाद्यामोचन.	म १३
भूषाध्वनि.	ध्व २१
भेद.	क्ष २४
भेदन.	शू ७
भैषज्य.	म ५३
भोजन.	अ २०, ना १४५, २३६
भोजननिवृत्ति.	ना २१, २३६

भ्रंश.	ना ७०
भ्रम.	क्ष ४७
भ्राष्ट्रपाक.	वै ४५

म

मज्जन.	अ २
मद.	ना ७
मनसागोचरीकार.	बु ३
मनस्वित्त्व.	बु ४
मन्त्रकरण	ना १३८
मन्यन.	ना १७८
मन्दगति.	क्ष ३७
मन्दाक्ष.	ना २३९
मरण.	भा १७
मरुतोगति.	ना १३६
मर्द.	क्ष ८५
माङ्गल्य.	ना १३
माद.	ना ३७, ४५
माधुर्य.	ना २३८
माध्यस्थ्य.	अ २९
मान.	वै १५ ना १, ९, १५९
मानस.	ना ५४
मारण.	ना २२२
मार्गसंस्कार.	ना २२१
मिति.	बु १७
मिथ्याज्ञान.	ना १०८
मिथ्याभिगंसन.	घा १३
मिश्रण.	वै ३५ ना १४७, २०८
मुण्डन.	ना १२३
मूत्रण.	म ७
मूर्तिभाव.	ना १२८
मेदन.	ना २७

पर्यायार्थसूची ।

९

मेधा.	बु ५	ना ११३, ११४
मैत्री.		ना १३८
मैथुन.		म ४९
मोक्ष.		ना ९४
मोचन.	ना. १७३, १७६, १७७,	
	२१०, २११,	
मोद.		ना ७
मोह.	बु २४.	ना ३४
मोहन.		ना २२९
मौण्ड्य.	ब्र २८,	ना ८५
म्रक्षण.		ना २००

य

याच्यावै	२७ना३,४,१५,३०,३१,८१
यात्रार्थप्रश्न.	वा ३४
युद्ध.	क्ष ७७ ना १८४

र

रक्षण.	ना ६४, ६५
रक्षा.	ना ८१
रजिमन्.	प्र ३
रिङ्गण.	म २०
रुचि.	वै ५१
रुज्	म ५१ ना ४२, ७८
रोदन	अ १७ ना १६, १०५
रोपण.	वै ७
रोष.	ना २३७, २३९

ल

लज्जा.	ना १६५
लवन.	ना २३२
लिप्सयोपस्थिति.	ना १३८

लिप्सा.	ना २
लौहित्य.	ना ५९

व

वञ्चन.	अ ११
वयोहानि.	ना १६८
वरण.	म ४१
वर्जन.	म ४०
वर्णक्रिया.	ना २३३
वर्धन.	वै ११
वर्ष.	ना ४१
वशीकृति.	क्ष ४
वाक्य.	ना २०५
वातगति.	क्ष ४५
वादित्रग्रहण.	ना ११६
वान्ति.	म ३१
वारण.	ना ७६, ११०
विकलगति.	क्ष ४१
विकास.	भा ९
विक्रम.	क्ष ७९
विक्रय.	वै १७
विकृति.	ना १७२
विक्षेप.	ब्र १३
विघ्न.	शू २०
विजिगीषा.	ना १६२
विदुत्सर्ग.	म ६
वितर्क.	बु ९
वित्तोत्सर्ग.	वै २९
विद्याग्रहण.	ना ८६
विनाय.	भा १६
विप्रश्न.	वा ३५
विभाग.	वै २३

विभ्रम.	बु ६
विमति.	बु ७
विलम्बन.	क्ष १७
विलसन.	ना ९९
विलेखन.	ना २९, १०७
विवासन.	ना २२५
विवृति.	वै २६
विवेक.	बु १३
विशरण.	भा १२ ना ४२, ६७, ७५, १०६

विश्राणन.	ना ८३
विश्रान्ति.	म ३५
विश्लेषण.	वै ३४
विश्वास.	बु १२ ना १४९
विस्तार.	ना २०४, २३३
विस्मृति.	बु २३
विस्मय.	ना १६१
वीणयोपगान.	ध्व २३
वृकशब्द.	ध्व ३
वृत्ति.	ना ६३, १३४
वृद्धि.	भा ८, ना ८१, ८४, ९३, १३५, १५४, १७९, २३५
वेगगति.	क्ष ३३
वेदमाचष्ट इत्यर्थ.	वा ४
वेष्ट.	क्ष ६३
वेष्टना.	क्ष ६४
वैकृत.	ना २०५
वैकृत्य.	क्ष २०
वैतुष्यकरणा.	वै १४
वैमनस्य.	ना २३७
वैरशुद्धि.	ना २२७
वैराग्य.	म ३०

व्यक्तवाक्.	ना १४६
व्यक्ति.	ना २००
व्यथन.	ना ३५
व्यवहार.	वै १६. ना १६२
व्याप्ति.	क्ष ६१, ना ८९, १५३, १८०
व्युष्ट.	म १
व्यूति.	शू १
व्यामगति.	क्ष ३४
व्रतादेश.	ना ८५

प्र

शकटकूजन.	ध्व १३
शक्ति.	क्ष ६२ ना १
शङ्का.	बु १०
शङ्कचन्दन.	ना ४६
शब्द.	ना १०, १७, ३७, ४४, ५७, ६२, ६६, ७१, १२२, १२५, १२६, १५९, १८५, १८९,
शब्दकर्मकार्य.	ना २०३
शब्दन.	ना १३२
शब्दवाचिन्.	ध्व १
शस्त्रसम्बन्धिप्रोत्साह.	वा २४
शाठ्य.	ना २७
शासन.	ना १४३
शास्त्र.	ना १३
शिक्षण.	वा ३
शिष्टि.	क्ष ३
शीलन.	वा ५
शुक्लत्व.	म २
शुचि.	ना ४०
शुचीभाव.	म ३
शुद्ध.	ना १०९

शूलपाक.	वै ४६	सङ्क्षेप.	वा २७
शेष.	म ३३	संख्यान.	वै २० ना ७१
शौघ्रच.	ना ८४	सङ्गति.	वै ३६
शौधिल्य.	वै ३८	सङ्गति कर्म.	ना १२१
शोक.	अ १५	सङ्गतिकृति.	ना १३८
शोष.	वै ९	सङ्गम.	ना ११४
शोषण.	ना २२, १३१, १६३,	सङ्गत. प्र ६	ना ४४,
शौच.	ब्र १ ना १६०, २३१		७८, ८९, १२५, १८०
श्यामत्व.	प्र ४	सञ्चय.	ना ७४. वै १२
श्रद्धा.	ना २३०	सञ्चार.	क्ष ५०
श्रद्धायुक्तकृति.	म ४	सत्ता.	भा १
श्रवण.	बु ३०	सत्योक्ति.	वा ६
श्रुति.	ना ८१	सध्वनि भुक्ति.	म २६
श्रृंष.	ना ९१	सनिन्द उपालम्भ.	वा १७
श्रोकोपस्तवन.	वा २१	सन्ततगति.	क्ष ३९
श्वध्वनि.	ध्व २	सन्तर्जन.	ना ९२
श्वेत्य.	ना १९१	सन्तान.	शू २१
स		सन्दीपन.	ना ८२
		सन्देश.	क्ष ११
संराद्धि.	ना १७०	सन्धान.	ना १७८
संवरण.	ना १०४, ११२	सन्धुक्षण.	वै ४३
संवृति.	ना ७२, १२०	सन्नाह.	क्ष २६
संशय.	बु ८	सन्निकर्ष.	ना ११५
संश्रव.	बु २७	संन्यास.	ब्र ३१
संश्लेषण.	ना २२४	समवाय.	ना १३३
संस्कृति.	वै ४९	समुच्छ्राय.	ना ३४
सस्त्यान.	ना १०३	सम्पत्ति.	ना १
संहृति.	वा ३१	सम्पर्चन.	ना १०७, २९, २२९
सङ्कल्प.	बु १५	सम्भक्ति.	क्ष १४ ना ६०, ६२
सङ्कोच.	भा १०	सम्भव.	वै १६
सङ्कोश.	ना ४७, ४८	सम्भावना.	बु ११ ना १
सङ्कोचन.	ना ११	सम्भाग.	वै ४१

सव्ययनिष्कर्ष.	शु १५
सहन.	ना ९०
सान्त्वन.	बा ३९
सामभिरुपश्लोकन.	बा २३
सामर्थ्य.	ना १, २०
साहसिक्य.	शु १८ ना २०१
साहित्य.	ना १
साक्ष.	क्ष १५
सिद्धि.	भा ३
सुरतशब्द.	ध्व १७
सूचन.	बा ४०
सेक.	वै १०
सेचन.	ना ९०
सेनयाऽभियान.	क्ष ५८
सेवन.	ना १३३, २०१, १८२
सेवा.	क्ष १३
सोमरक्षण.	ना १३६
सौख्य.	ना ६
स्तम्भ.	ना १६९ शु १७
स्तव.	ना ५
स्तुति.	ना ७, १४५, १६२.
स्तेय.	शु १०
स्थान.	ना २८
स्थिति.	भा ४
स्थिरीकृति.	क्ष ७
स्थैर्य.	ना १९६, १४, वै ८
ज्ञान.	ना १७८
ज्ञेह.	म १९ ना १७६, १७७
ज्ञेहन.	ना ९४, २२८, २११
स्पन्दन.	क्ष २८
स्पर्धन.	ना १२२
स्पर्धयाहव.	बा ३२

स्पर्श.	बु ३३
स्पर्शन.	ना ११८
स्पृहा.	ना १६१
स्फीतता.	ना ६८
स्फूर्ति.	बु १
स्मरण.	बु १९
स्मृति.	बा १८ ना १५०
स्यन्दन.	ना ११९
स्यूति.	शु २
स्रव.	वै ३३
स्वप्न.	ना ७, १९२, २४०
स्वप्रकाशन.	ना १३७
स्वाद.	ना ९५
खाम्यर्थ.	ना ८१
स्वीकार.	ना १७१

ह

हरण.	ना २२८
हर्ष.	ना १०१
हर्षणा.	ना १७३
हलिग्रह.	वै ५
हविरासेक.	ना १५५
हविर्दान.	म १५
हस.	म १६
हसन.	ना १५१
हस्तिध्वनि.	ध्व ९
हिंसन.	ना ११३, ११४
हिंसा	ना ११, १४, १५, ३६, ३९, ४७, ४८, ५५, ५६, ६५, ७३, ७९, ८१, ८३, ८४, १०४, १२०, १४०, १५४, १६६, १६७, १६८, १६९.

पर्यायार्थसूची ।

१३

१७०, १८४, १८६, १८७, १९८, २१८	हेतुतो ऽद्भुत.	ज्ञ ७०
हिक्का.	ही.	अ ७
हृति.	हाद.	ना १०
हृति.	हरण.	ना १६४



शुद्धपाठः, पाठभेदश्च ।

- १ १३ (३)निर्वर्तते संभवति सिद्धौ
 ३ १५ चोपलभते ऽवैति वेदयते
 १६ ज्ञाने गारयते. (पा)
 २१ कुरुते पदे. (पा)
 ४ ६ ग्रावप्युपालोचते.
 २० मिनुते मितौ.
 २६ राध्यति चेक्षते.
 ५ ४ स्फूर्छति प्रस्मरत्यपि
 ७ प्रयुच्छति संसति च.
 १५ कुरुते पदे (पा).
 २१ निबुन्दत्यात्म.
 २४ 'घ्रातौ जिघ्रति' इति राघवनैषधीय १।४ श्लो. व्याख्यानपाठः
 ६ १० गाध्ये.
 १० ककते गर्दयति च (पा).
 २४ लजते च.
 ७ ६ शाम्यत्येवं घीकयति (पा).
 १९ अपराध्यत्य.
 २४ ते ऽथागृह्णा.
 ८ १२ गर्वत्युन्नतिं ह.
 २० कृच्छायते.
 २१ जुगुप्सत ऋतीयते.
 १० २१ भ्रष्टाति चट.
 ११ २३ तीत्येतदात्मने.
 १२ २५ रोति कङ्करो (पा).
 १४ ९ 'त्यादधात्यपि' इति राघवनैषधीय १।१२३ श्लो. व्याख्यानपाठः
 १६ २५ घिण्णते.
 १७ १५ चत्वारि वात्मने.
 १८ ६ पलूलयति.
 २१ १३ ईरयत्यलयति.

- २२ २० उच्छ्राये.
 २३ ३ पन्थयतीयते.
 २४ ४ 'उदयार्थमिधायकाः' इति राघवनैषधीय ९।३ श्लो. व्या. पाठः
 २५ २३ ह्मालयति ह्मालयति ह्मलयति.
 २६ ७ त्मने कुट्टयति पिच्छयतीति च (पा).
 १९ तूर्वति धूर्वति.
 २७ ३ काथयत्यपि यु.
 ४ त्युन्मूलयति. त्युन्नाटयति (पा).
 ६ क्षेणोति छ.
 ७ स्पृणातीत्यात्मनेप्य.
 १२ केवालीशेवालीकेवासीमस्मसाशब्दाः
 १३ आतालीवर्षालीपार्दाळीमसमसाश्चतथा.
 २४ भनक्ति मोटय.
 २८ २१ षडत्येते.
 २९ १० समूहति समूहते ।
 २० णीते च विक्रये.
 ३० ४ यत्यवचैति च (पा). अवयौति च
 १० स्तृणात्येतान्या
 ३१ ८ त्मने ऽप्य.
 १२ ने चा(३८)लम्बयत्यास
 ३२ ८ प्रतियत्ने तु स्या
 २३ यति च भिनत्ति च
 ३४ ४ सन्ततौ सन्त(पा).
 ३६ १२ त्सलोपे वा दिगूह्य(पा).
 १३ क्यङित्यर्थे भृशा(पा).
 ३७ १९ त्राकृते णिचि(पा).
 ३८ १९ धनत्वाच्च सिध्यति(पा).
 ४० ५ शत्र्यमोचनदग्नेषु मुञ्चते शशपोरिदम्(पा).
 २४ शब्दे चा.
 ४३ २४ मन्त्रणे चार्थे ऽक(पा).
 ४४ ६ तौ धर्धनायां याञ्जा प्रेरणपूरणे(पा).

- ४५ ४ विक्लिप्तीक्षण, विपक्तीक्षण(पा).
 ४६ ५ ऊर्युर्यूररी.
 १९ छेदे च रुदने. (पा)
 ४७ १७ रोषे च वै मत्सरे च. (पा)
 ४८ ११ गति कौटिल्य आ. (पा)
 १४ र्चासङ्गकरणमै. (पा)
 ४९ १२ 'सनश्च स्मृदृशिभ्यामननोर्ज्ञो ऽनाङ्प्रतेः भुवः' 'इ-
 शिभ्यां च नानोर्ज्ञाना' (पा)
-

सूच्यां तत् तत् निवेशनीयानि ।

आह्लादते	प्र	२२	स्वृणाति-ते.	वै	२५
पुध्यति.	क्ष	८२	स्वृणुते.	वै	२५
समूहति-ते	वै	१२	स्पृणाति.	क्ष	८२

'संवहति-ते. वै १२' इति पङ्क्तिः परिहार्या.

सन्देहपदानि.

वर्गः. पर्यायः.

- घा. १४ 'क्षिपति' इति द्विः पाठः
 २७ 'संक्षेपे' इति 'संक्षिप्तौ' इति च द्विरर्थनिर्देशः
 क्ष. ८२ 'रुशति' इति द्विः पाठः
 ८४ 'करोति वैकल्पमुदाद्विभ्योमी' । 'करोरि वैकल्पमुधा
 दुभ्योमी' । 'कराति वैगुलमुध्यतोभ्योमी' (पा)
 वै. १६ सम्भवे सम्भवत्यपि.
 २८ 'विनयते' इति द्विः पाठः
 श्र. १६ 'सिनाति च सिनाति च । संयच्छत्यात्मने षट् स्युः' इत्यु
 क्तैव 'सिनुते' इत्यस्य सिद्धौ 'सिनुते च कञ्चते' इति-
 पुनः पाठः ॥ 'जुडत्यपि च संहति कञ्चते' (पा)
-

